

Ñ'oom naya cantyja 'naaⁿ Jesucristo na seiljei Lucas

Seijndaa'ñe Lucas na seiljeiⁿ ñ'oom naya

¹ Na m'aaⁿ 'u Teófilo, na jeeⁿ ya ts'aⁿndyu', matseiljeiya ñ'oommeiiⁿ. Majndye nn'aⁿ jnda jla'ljeii ñ'oom cantyja 'naaⁿ Jesús chiuu waa na mayuu'cheⁿ na jnda tuii quii'ntaaⁿyâ. ² Jla'ljeiina ñ'oom'ñeeⁿ cha'xjeⁿ ñ'oom na to'ñooⁿyâ na tquia nn'aⁿ na nty'iaanda^a chiuu waa na tuii xjeⁿ na jna'cheⁿna'. ³ Jaach'ee xuee mañjom ts'o^onya cha'tso na tuii. Je' mach'eena' ts'o^on na mati ja nntseiljeitcuundy^o ñ'oomwaa na nntsei'naⁿ, ⁴ cha catsei'noⁿ na mayuu' ñ'oom na jnda t'mooⁿ nn'aⁿ njom'.

Seicandii ángel na nluiiñe Juan

⁵ Ncuee quia tyom'aaⁿ Herodes tsaⁿmaⁿts'iaaⁿ t'maⁿ ts'onda^a Judea, tyom'aaⁿ cwii tyee cwen-taa nn'aⁿ judíos na jndyu Zacarías. Jom ty-oçañ'eeⁿ ñ'eⁿ tmaaⁿ ntyee na seicajndyuna' Abías. Scoom'm jndyu Elisabet, cwii ts'aⁿ tsjaaⁿ Aarón. ⁶ Wendye joona, tyol'ana na maty'iomyaⁿ jo nnom Ty'o^ots'om. Meiⁿcwii na cha'tso ñ'oom na matsa'ntjom Ta Ty'o^ots'om tîcwi'nom'na, ty-ola'candana juuna'. ⁷ Sa^a tjaa'naⁿ ndana ee Elisabet tîc'oom jnaaⁿ. Ndo' jeeⁿ jnda tquiendyena.

⁸ Quia na tue'cañoomna' tmaaⁿ ntyee na ñ'eⁿ Zacarías na nndye'ntjomna jo nnom Ty'o^ots'om naquii' wats'om t'maⁿ, ⁹ cha'xjeⁿ na waa ñ'oom

ndaꞑ ntyee, tyo'oona x'iaa, 'ñeeⁿ nleijnoom' na nncjaaquiee' naquii' wats'om t'maⁿ cwentaa' Ty'oꞑots'om. Zacarías teijnoom'm na nncjaaqueⁿeⁿ na nnts'aaⁿ tsioom suu. Quia jo' tjaqueⁿeⁿ ndo' toꞑⁿoⁿ na matseicoom suu. ¹⁰Yocheⁿ na mach'eeⁿ tsioom suu jndye nn'aⁿ m'aⁿ tach'eeⁿ wats'om t'maⁿ na cwila'neiⁿ nnom Ty'oꞑots'om. ¹¹Xjeⁿñeeⁿ teitquioo'ñe cwii ángel cwentaa' Ty'oꞑots'om nnoom. Meintyjee' ángel'ñeeⁿ ntyjaa' tio ntyjaya yuu na cwico suu. ¹²Seiñ'eeⁿna' Zacarías quia na nty'iaaⁿaⁿ juu. Jeeⁿ seicaty'uena' jom. ¹³Saa tso ángel nnoom:

—Tinty'ue', Zacarías. Majnda jndii Ty'oꞑots'om ñ'oom na macaⁿ. Ndo' scu' Elisabet nntseincueⁿ yu'ndaꞑ nda'yo'. Ndo' nntseicajndyu' juu Juan. ¹⁴Cantyja 'naaⁿ juu ññequiaana' na jeeⁿ neiⁿ ndo' nncjaaawee' ts'om'. Mati jndye nn'aⁿ nnc'omna na jeeⁿ neiiⁿna na nluiiñê. ¹⁵Ee jom t'maⁿ nntseixmaaⁿ jo nnom Ty'oꞑots'om. Tixoc'om winom meiⁿ nta na wjeeti. Ndo' cha'waa naquii' ts'oom nnc'oom Espíritu Santo meiiⁿ na ndi njoom ts'om tsiaa' tsoñeeⁿ. ¹⁶Cantyja 'naaⁿ jom jndyendye nn'aⁿ tsjaaⁿ Israel nlcwe' n'omna jo nnom Ta Ty'oꞑots'om cwentaana. ¹⁷Jom nndyojñeeⁿ jo nnom Ta Jesucristo cwii tjoocheⁿ na nndyo. Ndo' nndi'ntjoom nnom ñequio najndeii na ñejndi'ntjom Elías. Nnts'aaⁿ na caljaya n'om nn'aⁿ ñ'eⁿ ndana cha nn'aⁿ na cwila'quie' n'om, nnquioo' n'omna cantyja na jndo' n'om nn'aⁿ na cwil'a yuu na maty'iomyana'. Luaa' nnts'aaⁿ cha nntseijndaa'ñeyana' naquii' n'om nn'aⁿ na nnc'om cwentaa' Ta Ty'oꞑots'om.

¹⁸Quia jo' tso Zacarías nnom ángel:

—¿Chiuu nnts'aayuuna' na luaa' nluii? Ee ja luaa jnda tquiendyo ndo' mati scuya jnda tquienê.

19 T'o ángel nnoom, tso:

—Ja jndyuya Gabriel na mandi'ntjoⁿya nnom Ty'o^oots'om. Jom jñoom ja na catseicandiiya 'u ñ'oom nayameiiⁿ. 20 Saa queⁿ cwenta, je' nnta' na matsei'neiⁿ jnaaⁿ na ticatseyiu' ñ'oom na matsjo^o njom'. Ndo' nnaaⁿnnda' na nntseineiⁿ juu xuee quia na nntseicanda^añena' ñ'oomwaa'.

21 Ndo' joo nn'aⁿ na tyomeindoo' Zacarías, jeeⁿ tyom'aaⁿ n'omna chiuu waa na jeeⁿ yo tjaqueⁿeⁿ naquii' wats'om t'maⁿ. 22 Saa quia na jlueeⁿeⁿ taleicatseineiⁿ, jo' na jla'noⁿna na waa na tco'na' nty'iaaⁿaⁿ naquii' wats'om. Cwe' tyots'o^o l'o^on ndaana. Ee jnda ta' na matseineiⁿ.

23 Quia na jnda jnda^a xuee na mandi'ntjoom naquii' wats'om t'maⁿ, tjalcweeⁿeⁿ waⁿaⁿ. 24 Jndanquia teitquioo' na jndeiñe scoom'm Elisabet. Tyom'aaⁿcheⁿ tsaⁿñeeⁿ w'aana cwii 'om chi'. 25 Quia jo' tso juu Elisabet: “Luaa naya mach'ee Ta Ty'o^oots'om ñ'eⁿndyo. Seijndaa'ñê na cantycwii na cwicalui'jnaaⁿndyo jo ndaa nn'aⁿ na tjaa'naⁿ jndaaya.”

Seicandii ángel na nluiñe Jesús

26 Jo' jo' chi' na jnda yom na teitquioo'ñe ángel Gabriel nnom Zacarías, ndo' majñomnda' Ty'o^oots'om jom cwicheⁿ tsjoom na jndyu Nazaret, ts'ondaa Galilea 27 na m'aaⁿ cwii yuscundyua na jndyu María, tsaⁿñeeⁿ mawaa ñomcaaⁿaⁿ ñequio cwii tsaⁿs'a na jndyu José tsjaaⁿ David. 28 Jnda tjaquiee' ángel yuu na m'aaⁿ, tso nnoom:

—Xmaⁿndyu', 'u na t'manti naya na macanda'. Nquii Ty'o_ots'om m'aaⁿñê ñ'eⁿndyu'. Quii'ntaaⁿ cha'tso ntyjelcu', 'u matio'naaⁿñetyeeⁿ.

²⁹ Ndo' María quia na jñeeⁿ ñ'oommeiⁿ!, jeeⁿ seiñ'eeⁿñena' jom ndo' jeeⁿ tyom'aaⁿ ts'oom ljo' ma'moⁿ ñ'oommeiⁿ! ³⁰ Quia jo' tso ángel nnoom:

—María, tinty'ue'. Ee 'u t'maⁿ naya jnda teijnom' na macanda' jo nnom Ty'o_ots'om. ³¹ Luaa nluii, nndeiindyⁿ' ndo' nntseincui' cwii tyochjoo ndo' nntseicajndyⁿ' juu Jesús. ³² Jom nluiit'maⁿñê. Nntseicajndyuna' jom Jnda nquii Ty'o_ots'om na m'aaⁿ nandyeticheⁿ. Ndo' ññequiaaⁿ na nluiiñe rey cha'xjeⁿ ñeseixmaⁿ David na tyotsaⁿntjom. ³³ Maxjeⁿ nljotyⁿ na nntsaⁿntjoom ntseindacantyjo Jacob, ndo' tijoom cantycwii cantyja na nntsaⁿntjoom.

³⁴ Tso María nnom ángel:

—¿Chiuu nnts'aayuuna' na nluii na luaa'? Ee tyoom'aaⁿya ñ'eⁿ tsaⁿs'a.

³⁵ Quia jo' t'o ángel nnoom, tso:

—Juu Espíritu Santo nnts'aaⁿ cwii ts'iaaⁿ t'maⁿ ñ'eⁿndyu'. Ndo' juu na jndei na matseixmaⁿ nquii Ty'o_ots'om na m'aaⁿ nandyeticheⁿ, nnc'oomna' ñ'eⁿndyu'. Ee jo' na nluiiñe yu'ndaa na lju' ts'om, ndo' nntseicajndyuna' juu Jnda nquii Ty'o_ots'om. ³⁶ Ndo' queⁿ! cwenta, mati nomnn'aⁿ! Elisabet meiiⁿ na jnda tqwieñê majndeiñê cwii tyochjoo. Je' chi' na jnda yom na jndeiñê. Ndo' jom ts'aⁿ na cwilue nn'aⁿ na tileic'oom jnda. ³⁷ Ee tjaa'naⁿ cwii nnom na xocandaⁿ nnts'aa Ty'o_ots'om.

³⁸ Ndo' tso María nnom ángel:

—Ja ts'aⁿ mandi'ntjomtyeⁿ nnom Ta Ty'o^ots'om.
Cats'aana' ñ'eⁿndyo cha'xjeⁿ ñ'oom na jnda^u tsu'.

Quia jo' mana jlui' ángel na m'aaⁿ.

Wjaacando' María xjoom Elisabet

³⁹ Jnda^u jo' seijndaa'ñe María, seityuaaⁿ'aⁿ tjaaⁿ.
Tjaaⁿ cwii tsjoom naquii' ntsjo ts'ondaa Judá.
⁴⁰ Tueⁿ'eⁿ waa' Zacarías. Tjaqueⁿ'eⁿ ndo' tquiaaⁿ na
xmaⁿ'ñe Elisabet. ⁴¹ Jnda^u na jndii Elisabet jndyee'
María na tquiaa na xmaⁿ'ñê, quia jo' seijndeei
yu'ndaa ts'om tsiaⁿ'aⁿ. Ndo' xjeⁿ'ñeeⁿ tjaquiee'
Espíritu Santo cha'waa naquii' ts'oom. ⁴² Ndo'
jndeei seineiⁿ, tsoom:

—Quii'ntaaⁿ cha'tsondye tyjaalcuuya, 'u na
matio'naaⁿ'ñeti Ty'o^ots'om. Ndo' matio'naaⁿ'ñê
yu'ndaa na njom ts'om tsia'. ⁴³ Saa ja, ¿'ñeeⁿ
cwiluiindy^o na jnda'jom nncu' na cwiluiindyu'
tsondyee quii Ta na matsa'ntjom ja tyjee'cañoom'
jndyocando' ja? ⁴⁴ Ee quia na jndiia na
matsu' na xmaⁿ'ndyo, quia jo' mantyjacheⁿ
seijndeei yu'ndaa ts'om tsiaya na neiiⁿ'eⁿ.
⁴⁵ Matio'naaⁿ'ñe Ty'o^ots'om 'u. Ee matsei'y^u' na
nntseicanda^u'ñena' ñ'oom na seicañeeⁿ 'u, na tso
ángel njom'.

⁴⁶ Quia jo' tso María:

Ñequio na xcwee' ts'o^on matseit'maaⁿ'ndyo Ta
Ty'o^ots'om,

⁴⁷ ndo' neiiⁿ' ts'o^onya jom, ee cwiluiiñê na
macwji'n'maaⁿ'ñê ja.

⁴⁸ Ee ty'oom na wi' ts'oom ñ'eⁿ'ndyo, meiiⁿ ts'aⁿ
na cwe' cwantindyo ja na mandi'ntjoⁿ'tyaⁿ
nnoom.

Ndo' je' je', xuee na cwii wjaana', cha'tsondye nn'aⁿ tsjaaⁿ na wjaawicantyyoo' nluena na matio'naaⁿñê ja.

49 Ee nqueⁿ na cha'tso najndeii matseixmaaⁿ, t'maⁿ naya jnda s'aaⁿ ñ'eⁿndyo.

Jom lju' cwiluiñê, ndo' maxjeⁿ jo' jo' xueⁿeⁿ.

50 Cha'waa na ndyowana', m'aaⁿ na wi' ts'loom cha'tsoti nn'aⁿ na cwii wjaawicantyyoo' na cwila't'maaⁿndye jom.

51 Ee cantyya na s'aaⁿ, t'moⁿna' chiuu waa najndeii na matseixmaaⁿ.

S'aaⁿ na t'oom'ndye nn'aⁿ na cwila't'maaⁿndye cheⁿnquiee cantyya na cwila'tiuu.

52 Tyotseit'maaⁿñê nn'aⁿ na cwe' cwantindyo ndo' tjeiⁿeⁿ nn'aⁿ na waa najnda na m'aⁿ n'iaaⁿ.

53 Teijneiⁿ nn'aⁿ na nquiu na tjoondye jom.

Saa nn'aⁿ na nquiu na tjaa ljo' cotseitjoona' joo, tîcateijneiⁿ naⁿñeeⁿ.

54 Tyoteijneiⁿ welooya, nn'aⁿ Israel na tyondye'ntjom nnoom, cha ca'moⁿna' na mañjom ts'loom na nntseicandaⁿñê ñ'oom na tsoom ndaana na nnts'aaⁿ.

55 Ee tsoom na tijoom cantycwii na wi' ts'loom cha'tsondye nn'aⁿ tsjaaⁿ Israel, majuu Abraham ñequio nn'aⁿ na tuiindye tsjaaⁿ tsaⁿñeeⁿ.

56 Ndo' ljoo'ñe María cha'na ndyee chi' ñequio Elisabet. Jnda chii tjalcweeⁿeⁿ waⁿaⁿ.

Cantyya na tuiñe Juan

57 Tue'ntyjo xjeⁿ na nntseincuii Elisabet, quia jo' seincueⁿ cwii tyochjoo. 58 Ndo' nn'aaⁿaⁿ ñequio nn'aⁿ na m'aⁿ nndyoo' jndyena na jeeⁿ wi' ts'om

Ty'oots'om jom. Jo' chii t'omna na neii^{na} ñ'eⁿñê.
⁵⁹ Xuee na jnda ñeeⁿ na tuiñe yu'ndaa, tjom-
 ndyena na nla'canda^a'ndyena costumbre na waa
 jo nda^{ana} na cwil'ana ñ'eⁿ yo'ndaa na naⁿnom.
 Ndo' tyol'ana na nla'cajndyuna jom xuee' tso-
 tyeeⁿ, Zacarías. ⁶⁰ Saa t'õ tsoñeeⁿ, matso:

—Nchii jo', maxjeⁿ Juan njñoom.

⁶¹ Jluena nnoom:

—¿Chiuu na luaa'? ndo' tjaa'naⁿ cwii nn'aⁿyo' na
 luaa' jndyu.

⁶² Quia jo' s'õõ lueena nnom tsotye yu'ndaa
 na cwitax'eena chiuu l'ue ts'oom na njndyu
 jnaaⁿ. ⁶³ Ndo' jom tcaaⁿ cwii tsom nda^{ana}.
 Seiljeiⁿ nacjoo'na': “Juan xuee' yu'ndaam'aaⁿ.”
 Ndo' cha'tsondyena tjawee' n'omna. ⁶⁴ Mañejuu
 xjeⁿñeeⁿ, jnaaⁿ na matseineiⁿ Zacarías,
 seit'maaⁿñê Ty'oots'om. ⁶⁵ Jeeⁿ ndyaa' tyueneiiⁿ
 cha'tsondye nn'aⁿ na m'aⁿ ndyoo' ñ'eⁿndyena.
 T'om ñ'oom cha'waa naquii' ntsjõ ts'õndaa
 Judea cantyja na nmeiiⁿ tuii. ⁶⁶ Ndo' cha'tso
 nn'aⁿ na tyondye ñ'oommeiⁿ, jeeⁿ tyola'wena
 ñ'oom'ñeeⁿ naquii' n'omna. Jeeⁿ tyom'aaⁿ
 n'omna, tyota'x'eena ndaa ntyjeena:

—¿Ljo'to cwiluiñe yu'ndaam'aaⁿ?

Ee jla'nõⁿna na Ty'oots'om m'aaⁿ ts'õ nacjoo'
 yu'ndaa'ñeeⁿ.

Matseit'maaⁿñe Zacarías Ty'oots'om

⁶⁷ Ndo' Zacarías, tsotye yu'ndaa, too' quii' ts'oom
 m'aaⁿ Espíritu Santo. Tyoñequiaaⁿ ñ'oom na tquiaa
 Ty'oots'om naquii' ts'oom. Tsoom:

⁶⁸ Catseit'maaⁿñena' naquii Ta Ty'oots'om cwentaa
 jaa nn'aⁿ Israel,

ee jnda jndyoteijneiⁿ jaa nn'aaⁿaⁿ ndo' tioml'uaaⁿ
jnaaⁿya.

69 Quii'ntaaⁿ jaa jnda tqueeⁿ nquii na tjacantyja
cwiluiit'maⁿñe na macwji'n'maaⁿñe nn'aⁿ.
Cwiluiiñe tsjaaⁿ David na jndyowicantyjoo' na
ñejndi'ntjom nnoom.

70 Teiyo tsoom na luaa' nnts'aaⁿ ñequio ñ'oom
ndyuee profetas cwentaaⁿaⁿ na lju' n'om.

71 Na nncwjii'ñê jaa luee nn'aⁿ na jndoo jaa,
ndo' ñequio luee nn'aⁿ na ticuee' n'om jaa.

72 Ndo' nnc'oom na wi' ts'oom welooya na ñet'om
teiyo.

Macañjom ts'oom ñ'oom'ñeeⁿ na seijndaa'ñetyeeⁿ
na lju' tseixmaⁿna'.

73 Juu ñ'oom'ñeeⁿ tsoom na nnts'aaⁿ nnom
welooya Abraham na ñet'oom teiyoticheⁿ.

74 Jo' na nntseicandyaañê jaa luee nn'aⁿ na jndoo
jaa

cha ndyaⁿntjooⁿya nnoom ñequio na ti'maaⁿ
n'ooⁿya.

75 Ndo' cha'waati xuee na cwii m'aaⁿtyaⁿya,
nnc'ooⁿya naquii' na jnda tqueⁿljoom'm jaa.

Nndyaⁿntjooⁿya nnoom cantyja na
maty'iomyana'.

76 Ndo' 'u jndaaya, nluiindyu' profeta cwentaa'
nquii Ty'oots'om na m'aaⁿ nandyeticheⁿ.

Ee 'u nncja'jndyee' jo nnom Ta na
nncwji'yuu'ndyu' cantyja 'naaⁿaⁿ
cha'cwijom ts'aⁿ na matseijndaa'ñe nato,
cha mam'aⁿc'eendye nn'aⁿ quia nncuee'cañoom.

77 'U ññequiaa' na nla'nqⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ cwen-
taaⁿaⁿ na macwilui'n'maaⁿndyena nc'e na
matseit'maⁿ ts'oom jnaaⁿna.

78 Nc'e na tjacantyja na wi' ts'om Ty'oots'om jaa, juu na nnaⁿ nandyeticheⁿ, njñoom juu na nntseixueeñe jo ndaaya.

79 Juu nntseixueeñe ndaa nn'aⁿ na m'aⁿ nacje 'naaⁿ! najooñe na manchjena' joo na wi' na cwitjoom.

Ndo' nncjaachom jaa nato na ya nnc'ooⁿya jo nnom Ty'oots'om.

80 Tjawijndei tyochjoo Juan. Tjawijndo' ts'oom cantyja najndei na matseixmaⁿ Ty'oots'om. Ndo' quia na tue'ntyjo na tsaⁿs'a jom, tyom'aaⁿ jo ndo' yuu tjaa nn'aⁿ c'oom hasta xjeⁿ na seica'moñe ndaa nn'aⁿ Israel.

2

Cantyja na tuiñe Jesús (Mt. 1:18-25)

1 Joo ncueeñeⁿ tqueⁿ Augusto César ñ'oom na nleiljeii ncuee cha'tso nn'aⁿ na cha'tso ndyuaa na matsa'ntjoom. 2 Luaa' najndyee na teiljeii ncuee nn'aⁿ. Maquialjo' tyom'aaⁿ Cirenio gobiernom ndyuaa Siria. 3 Jo' chii cha'tsondye nn'aⁿ tyo'ona tsjoomna na nleiljeii ncueena. 4 Jo' jnaⁿ José tsjoom Nazaret, ts'ondaa Galilea. Tjawaaⁿ ts'ondaa Judea, tsjoom' David na jndyu Belén. Ee juu José cwiluiñe tsjaaⁿ David. 5 Tjaaⁿ ñequio María, tsaⁿ na waa ñomca ñ'eñe na nleiljeii ncueena. Ndo' juu majndeiñe, jnda teinndyoo' na nntseincuii. 6 Ndo' yocheⁿ na m'aⁿna Belén, tue'ntyjo xuee na nntseincuii María. 7 Seincueⁿ jnaaⁿ na cwe' jndyee. Tyochjoo juu. Seityjooñe liaa juu, chii tqueeⁿ juu ts'om 'naⁿ na quicanjom

na cwicwa' quioo'. Ee ticwanaaⁿ l'aa yuu na cwe' cwiquieya nn'aⁿ.

Teitquioo'ndye ángeles ndaa nn'aⁿ

⁸ Ndyoo' tsjoom Belén jo ndo' jndaá, tyom'aⁿ nn'aⁿ na cwil'a cwenta quioo' njmeiⁿ natsjom.

⁹ Ñejomto teitquioo'ñe cwii ángel cwentaa' Ta Ty'oóts'om jo ndaana, ndo' juu nacaxuee na mat-seixmaaⁿ seixueeñena' nacañoomna. Ndo' t'maⁿ waa na jla'catyuendyena. ¹⁰ Ndo' tso ángel ndaana:

—Tila'catyuendyo', mañequiaya ñ'oom na jeeⁿ ya ndaa'yo'. Juuna' nnts'aana' na jeeⁿ neiiⁿ cha'tsondye nn'aⁿ tsjoomnancue. ¹¹ Ee tsjom je' naquii' tsjoom' David tuiiñe cwii ts'aⁿ na nncwji'n'maaⁿñe 'o. Majuu Cristo na cwiluiiñê na matsa'ntjoom. ¹² Luaa waa na nndaá nnta'jnaⁿ'yo' jom. Nliu'yo' yu'ndaa'ñeeⁿ na chu'tyjooñê liaa ndo' njoom yuu cwicwa' quioo'.

¹³ Ndo' mats'ia jo' teitquioo' cwii tmaaⁿ ángeles ñequio ángel'ñeeⁿ. Cwilcwii'na Ty'oóts'om. Cwiluena:

¹⁴ Catseit'maaⁿñena' nquii Ta Ty'oóts'om na m'aaⁿ nandyeticheⁿ.

Cats'aana' na tjaa ñomtiuu c'om nn'aⁿ tsjoomnancue jo nnoom, ee jeeⁿ cjaawee' ts'oom joona.

¹⁵ Jnda jo' ty'elcwee' ángeles'ñeeⁿ cañoom'luee. Quia jo' nn'aⁿ na cwil'a cwenta quioo' njmeiⁿ jluena ndaa nc'iaana:

—Cjaaya Belén. Tsaacanty'iaaya chiuu waa na jnda tuui na luaa' ma'moⁿ Ta Ty'oóts'om ndaaya.

¹⁶ Ndo' jla'tyuaa'na, ty'ena. Quia na tquiena, jliuna María ñequio José ñ'eⁿ yu'ndaa na njoom yuu cwicwa' quioo'. ¹⁷ Jnda na nty'iaana na luaa',

jla'canooⁿna chiuu waa na jnda jndyena cantyja
 'naaⁿ yu'ndaa'ñeeⁿ. 18 Cha'tso nn'aⁿ na jndye
 ñoom na jluena, s'aana' na jeeⁿ tjawee' n'om.
 19 Ndo' María jeeⁿ tyoqueeⁿ cwenta cha'tso na tuii.
 Wjaawa, wjaacue na tyotseitoom. 20 Quia na
 ty'elcwee' nn'aⁿ na cwil'a cwenta quioo' njmeiⁿ,
 tyola't'maaⁿndyena Ty'ooots'om. Tyolcwii'na jom
 cantyja cha'tso na jnda jndyena ndo' na jnda
 nty'iaana cha'xjeⁿ na tso ángel ndaana.

Ty'equeⁿna yu'ndaa Jesús l'ō Ty'ooots'om

21 Jnda jndaa' ñeeⁿ xuee na tuiiñe yu'ndaa, quia
 jo' chii jla'candaaⁿndyena costumbre na waa jo
 ndaana na cwil'a nn'aⁿ judíos ñ'eⁿ yo'ndaa na
 naⁿnom. Ndo' jla'cajndyuna jom Jesús. Ee luaa'
 jnda tqueⁿ ángel xueⁿeⁿ cwii tjo^ocheⁿ na ndeiiñe
 María jom.

22 Jnda teinom wen'aaⁿ xuee na seincuui María,
 tue'ntyjō xjeⁿ na nntjei'ljuu'ndyena cha'xjeⁿ na
 matsaⁿntjom ljeii na tqueⁿ Moisés. Quia jo' ty'ena
 Jerusalén, ty'eñ'omna Jesús na nlqueⁿna juu l'ō Ta
 Ty'ooots'om. 23 Ee luaa tso ljeii 'naaⁿaⁿ: “Ticwii
 cwii tyochjoo na nluiiñejndyee, queⁿ tsotyeeⁿ,
 tsoñeeⁿ jom cwentaa' Ta Ty'ooots'om.” 24 Jo' chii
 ty'ena na ñe'quiiana quioo' cwentaa' Ty'ooots'om.
 Quioo'ñeeⁿ nla'cwjee ntyee cha'xjeⁿ na t'maⁿ ljeii
 'naaⁿaⁿ. Tsona': ñe'quiiana cwii ljo xencoo oo we
 cantu' ndyua.

25 Tyom'aaⁿ cwii tsaⁿs'a na jndyu Simeón
 tsjoom Jerusalén. Tsaⁿñeeⁿ tyom'aaⁿ cantyja
 na maty'iomyana' ndo' jeeⁿ xcwee' ts'oom
 ñ'eⁿ Ty'ooots'om. Ñequio na ntyjaa' ts'oom
 tyomeinom'm na nnty'iaaⁿaⁿ nquii na

nntseinjoom' n'om nn'aⁿ Israel. Ndo' tyom'aaⁿ Espíritu Santo ñ'eⁿñê. ²⁶ Jnda t'moⁿ Espíritu Santo nnoom na xocueeⁿeⁿ cwitjoocheⁿ na nnty'iaaⁿaⁿ nquii Cristo na tqueⁿ Ta Ty'oots'om na nndyo. ²⁷ S'aa Espíritu Santo naquii' ts'oom na nncjaⁿ wats'om t'maⁿ. Ndo' maxjeⁿñeeⁿ nn'aⁿ na nda yu'ndaa Jesús ty'eñ'omna juu jo' jo' na nluii ñ'eⁿñê cha'xjeⁿ waa costumbre na matsaⁿntjom ljeii na tqueⁿ Moisés. ²⁸ Quia jo' to'ñom Simeón yu'ndaa, tei'caljoom juu l'ooⁿ. Tyolcweeⁿeⁿ Ty'oots'om. Tsoom:

²⁹ Ta, juu ñ'oom na jnda tsu' nooⁿ, jnda se-icandaa'ñena'.

Je' ja na cwiluiindyō moso 'naⁿ, quiaa' na nnc'ioto na meiⁿcwii ñomtiuu tic'ooⁿya.

³⁰ Ee na jnda mamanty'ianooⁿ nquii na nncwji'n'maaⁿñe nn'aⁿ.

³¹ Majuu na jnda tqueⁿ jo ndaa cha'tsondye nn'aⁿ.

³² Juu cwiluiiñe naxuee na m'moⁿ ñ'oom na mayuu' ndaa nn'aⁿ na nchii judíos.

Ndo' cha'tsondye nn'aⁿ 'naⁿ, nn'aⁿ Israel, nnts'aaⁿ na nluiit'maⁿndyena cantyja 'naaⁿaⁿ.

³³ José ñequio tsondye Jesús jeeⁿ tjawee' n'omna cha'tso ñ'oom na seineiⁿ Simeón cantyja 'naaⁿ Jesús. ³⁴ Ndo' Simeón seit'maaⁿñê joona, tsoom nnom María, tsondye Jesús:

—Queⁿ cwentá, yu'ndaam'aaⁿ, maqueⁿ Ty'oots'om jom na nt'om nn'aⁿ Israel nntsuundyena nc'e na ticala'yu'na ñ'eⁿñê. Ndo' nt'om nn'aⁿ Israel nlui'n'maaⁿndyena nc'e na nla'yu'na ñ'eⁿñê. M'mooⁿ chiuu waa na maty'iomyana' na cal'a nn'aⁿ. Saá ñ'eeⁿ nn'aⁿ nntio'ñ'oomna jom. ³⁵ Ndo' na luaa' nl'ana,

nantseicanooⁿna' ñ'omtiuu 'naaⁿna. Ndo' 'u je', quia na nnty'ia' na ljo', nntsei'ndaa'na' ntyji' cha'cwijom na nncwicandi' espada 'u.

³⁶ Ndo' jo' jo' tyom'aaⁿ cwii yuscu na jndyu Ana, jom cwiluiñê ts'aⁿ na tyoñequiaa ñ'oom' Ty'o^ots'om. Tsaⁿ'ñeeⁿ jnda Fanuel, tsaⁿ na cwiluiñe tsjaaⁿ na jndyowicantyjoo' Aser. Xjeⁿ na scundyua jom tocoom, t'oom ñequio saaⁿaⁿ ntquiee' chu, ³⁷ jnda chii ljoñê na tue' saaⁿaⁿ. Ndo' jnda tquienê, jnda ñequieen'aaⁿ nchoo' ñequiee choom'm. Ndo' ticalueeⁿeⁿ naquii' wats'om t'maⁿ. Tyondi'ntjoom nnom Ty'o^ots'om naxuee ndo' natsjom. Tyotseicwejndo'ñê ndo' tyotseineiⁿ nnom Ty'o^ots'om. ³⁸ Majuu xjeⁿ'ñeeⁿ na matseineiⁿ Simeón, seicandyoo'ñe Ana nacañoomna. Tquiaaⁿ na quianl'uaa' Ty'o^ots'om cantyja 'naaⁿl' yu'ndaa Jesús. Jnda chii tyotseineiⁿ cantyja 'naaⁿl' juu ndaa cha'tsondye nn'aⁿ Jerusalén ñequio nn'aⁿ nt'omcheⁿ njoom na cwimeindoo' na nndyaandye na cwilaxmaⁿ jnaⁿ.

Ty'elcwee'na tsjoom Nazaret

³⁹ José ñ'eⁿ María quia na jnda jla'candaⁿndyena cha'tsoti na matso ljeii na tqueⁿ Ty'o^ots'om, ty'elcwee'na tsjoomna Nazaret, ts'ondaa Galilea. ⁴⁰ Tjawijndeiⁿ tyochjoo'ñeeⁿ, tjawitquioo' na wando' ts'oom ndo' candaⁿya tjawijndo' ts'oom. Ndo' t'maⁿ waa na matseixmaaⁿ naya 'naaⁿl' Ty'o^ots'om.

Ljoo'ñe tyochjoo Jesús wats'om t'maⁿ

⁴¹ Ticwii chu tyocaa José ñ'eⁿ María Jerusalén quia cwiwee' xuee pascua. ⁴² Ndo' quia na jndaⁿ canchoo'we chuu' Jesús, ty'ewana ñ'eⁿñê

Jerusalén cha'xjeⁿ waa costumbre na qui'oona xuee pascua'ñeeⁿ. ⁴³ Jnda teinom xuee, José ñequio tsondyee Jesús macwi'oolcwee'na. Saa tiqueⁿna cwenta na ljoo'ñe tyochjoo Jesús Jerusalén. ⁴⁴ Jla'tiuuna na ñ'eeⁿ quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na macwi'oolcwee' na ty'e xuee. Meiiⁿchaa' xuee tyocañjomndyena nato. Jnda chii toⁿna, tyol'ueena jom quii'ntaaⁿ nn'aaⁿna ñequio nn'aⁿ na ta'jnaaⁿna. ⁴⁵ Saa na ticaliuuna jom, jo' chii ty'elcwee'nnda'na Jerusalén, na cwil'ueena jom.

⁴⁶ Xuee na jnda ndyee, ndo' jliuna jom naquii' wats'om t'maⁿ. Wacatyeeⁿ quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na jndo' n'om na cwit'mooⁿ ñ'oom na tqueⁿ Moisés. Maqueeⁿ cwenta ñ'oom na cwila'neiⁿ naⁿñeeⁿ ndo' mawax'eeⁿ ndaⁿana. ⁴⁷ Cha'tsondyena na tyondyena ñ'oom na tyotseineiⁿ, jeeⁿ tyojaawee' n'omna na cjee matsei'nooⁿ'oⁿ ndo' majo'ndyo ñ'oom matseilcweeⁿ'eⁿ ndaⁿana. ⁴⁸ Ndo' nn'aⁿ na nda jom quia na nty'iaana, jeeⁿ seiñ'eeⁿ'na' jooⁿa. Tso tsoñeeⁿ nnoom:

—'U jndaaya, ¿chiiu na luaa' sa'? Ja ñ'eⁿ tsotye' ñequio na chjoo' n'ooⁿ'yâ cwil'uaⁿayâ 'u.

⁴⁹ Quia jo' tsoom ndaⁿana:

—¿Chiiu waa na cwil'ue'yo' ja? ¿Aa ticaliu'yo' na tseixmaⁿ'ya na c'ooⁿ'ya naquii' waa' Tsotya?

⁵⁰ Saa ticala'nqⁿ'na ñ'oom na seilcweeⁿ'eⁿ ndaⁿana.

⁵¹ Quia jo' tjalcweeⁿ'eⁿ ñ'eⁿndyena tsjoom Nazaret. Ndo' tyom'aaⁿñê na ndyaañê ndaⁿana. Jeeⁿ tyocañjom ts'om tsoñeeⁿ cha'tso na tuii. ⁵² Jesús tjawijndo'ti ts'oom ndo' tjawijndeiityeeⁿ. Tjawee' ts'om Ty'oⁿots'om ñ'eⁿñê ndo' mati nn'aⁿ.

3

Juan mañequiaaⁿ ñ'oom ndaa nn'aⁿ yuu tjaa nn'aⁿ c'om

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Chu na jnda quin'oom na m'aaⁿ Tiberio César tsaⁿmaⁿts'iaaⁿ t'maⁿ tsjoom Roma, quia jo' tyom'aaⁿ Poncio Pilato gobiernom ts'ondaa Judea. Ndo' Herodes tyom'aaⁿ gobiernom ts'ondaa Galilea. Tyjeeⁿ Felipe tyom'aaⁿ gobiernom ts'ondaa Iturea ñequio ts'ondaa Traconite. Lisancias tyom'aaⁿ gobiernom ts'ondaa Abilinia.

² Ndo' Anás ñequio Caifás, joona ntyee na tyoluiitquiendyena ndaa ntyee quia jo'. Ndo' Juan jnda Zacarías, xjeⁿñeeⁿ tquiaa Ty'oots'om ñ'oom nnoom quia na m'aaⁿ yuu tjaa nn'aⁿ c'om.

³ Tyomanoom cha'waa ndyuua na nndyoo' jndaa Jordán. Tyoñequiaaⁿ ñ'oom na calcwe' n'om nn'aⁿ jnaaⁿna cha nntseit'maⁿ ts'om Ty'oots'om joona, ndo' nleits'oomndyena. ⁴ Tuii na luaa' cha'xjeⁿ na matso ljeii libro na chuu ñ'oom 'ndyoo profeta Isaías. Matso ljeii'ñeeⁿ:

M'aaⁿ ts'aⁿ na matseineiⁿ ndaa nn'aⁿ yuu tjaa nn'aⁿ c'om. Matso tsaⁿñeeⁿ:

“Cala'jndaa'ndyo' naquii' n'om'yo' cha'cwijom cwii nato na juu jo' nndyocwjee'cañoom nquii na nntsa'ntjom 'o.

Cata'ndyo'xcwe'yo' cha'cwijom cwilayo'yo' nato na ñoom.

⁵ Maxjeⁿ nntseicatoo'na' ticwii cwii cantmaⁿ ndo' ticwii cwii sjo ñequio ta nleisuna'.

Nanto na canc'eeⁿ, nntseiliuuna',
ndo' nanto na cwajndii nntseyona'.

6 Quia jo' nnty'iaa cha'tsondye nn'aⁿ Nquii na maqueⁿ Ty'o_ots'om na nncwji'n'maaⁿñê joo.”

7 Jndyendye nn'aⁿ tyo'oontyjaa'na Juan na nnt-seits'oomñê jooa. Quia jo' tyotsoom nda_ana:

—'O tsjaaⁿ canduulja, ¿'ñeeⁿ t'moⁿ ndaa'yo' na calei'nom'yo' na nndyocwjee'cañoom na nntseiw'ii Ty'o_ots'om 'o? 8 C'om'yo' na ndyaandyo' cha m'moⁿna' na mayuu'cheⁿ cwilcwe' n'om'yo'. Ndo' ticala's'andyo' cheⁿncjo'yo' naquii' n'om'yo' na nndu'yo': “Jaa cwiluiindy_o tsjaaⁿ Abraham.” Nndye'yo' nntsjo_o, meiiⁿ cwe' ljo'meiiⁿ ndaa nntseicwaqueⁿ Ty'o_ots'om na nluiindyena' tsjaaⁿ Abraham, quia jo' n'ndiina' 'o. 9 'O matseijomna' cha'cwijom n'oom na tis'a t_a cwil'a. Ndo' manquiu'yo' n'oom na tical'a t_a na ya, maxjeⁿ nnt'ua'na'. Ndo' xeⁿ jnda nntioom nn'aⁿ jooa' quii' chom. Maluaa' matseijomna' na nnts'aa Ty'o_ots'om ñ'eⁿndyo' 'o xeⁿ tical'a'yo' yuu na ya.

10 Quia jo' ta'x'ee naⁿ'ñeeⁿ nnoom:

—¿Chiuu macaⁿna' na cal'aayâ xeⁿ yuu' na ljo'?

11 T'o_oⁿ nda_ana, tsoom:

—Ts'aⁿ na maleiñ'oom we cotom, quiaa cwii nnom ts'aⁿ na tjaa na cuaa. Ndo' 'ñeeⁿ na waa nantquie, cats'aa naya ts'aⁿ na tjaa'naⁿ chiuu ya.

12 Mati nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om cwentaa' go-biernom tquiona nam'aaⁿ na nleits'oomndyena. Jluena nnoom:

—Ta, ¿chiuu macaⁿna' na cal'aayâ?

13 T'o_oⁿ nda_ana:

—Tancwinom'yo' na cwitjei'yo' ts'iaaⁿnda_a nn'aⁿ. Cataⁿ'yo' tomti na matsona' na nntioomna.

14 Mati ta'x'ee sondaro nnoom:

—Ndo' jâ je', ¿chiiu macaⁿna' na cal'aayâ?

T'ooⁿ ndaana:

—Talacaty'ue'yo' nn'aⁿ, ndo' talaco'yo' cantu joona cwe' cha na nndaã nntjei'yo' s'om 'naaⁿna. Caljoya n'om'yo' cwanti na cwantantjom'yo'.

15 Cha'tsondye nn'aⁿ jeeⁿ tyocantyjaa' n'omna na nncwjee' juu Cristo. Jo' chii tyom'aaⁿ n'omna cantyja 'naaⁿ Juan, ¿aa nnts'aacheⁿna' na jom cwiluiñê Cristo? 16 Jo' chii t'ooⁿ ndaa cha'tsondyena, tsoom:

—Ja matseits'ooⁿndyo 'o ñequio ndaatoo, saa mandyontyjo nqueⁿ na nntseits'oomñê 'o na nñequiaaⁿ Espíritu Santo naquii' n'om'yo'. Saa nt'omndyo' 'o nnts'aana' cha'cwijom nntseits'oomñê 'o ñequio chom ee na nnt'uiityeⁿna' 'o cantyja jnaⁿ'yo'. Nqueⁿ t'manti cwiluiñê nchiiti ja. Meiⁿ ticatseixmaⁿya na cwe' ja na nntseicanaⁿa lcoom'm. 17 Jnda wjaawindyoo' na nntu'xeⁿndyo'. Ee 'o la'xmaⁿ'yo' cha'cwijom lqueeⁿ na ndicwaⁿ cwajndii. Luaa ts'iaaⁿ cantyja 'naaⁿ lqueeⁿ. Matseicueeñe ts'aⁿ lqueeⁿ trigo, cha ya ya nju'na'. Quia na jnda lju'ya lqueeⁿñeeⁿ, mana nntseiweeⁿ joona' ts'om tsã'. Saa lqueeⁿ lue' ñ'eⁿ to' njñoom chom jo'. Maluaa' matseijomna' na mach'ee Ty'oots'om. Nn'aⁿ na ya cwil'a maco'ñoom joona saa nn'aⁿ na tis'a cwil'a, nntseicoom joona ñequio chom na tijoom canduu'.

18 Nmeiⁿ ñ'oom na tyotseijndo' Juan n'om nn'aⁿ ñequio jndye nt'omcheⁿ ñ'oom na tyotseicañeeⁿ joona ñ'oom naya. 19 Herodes, tsaⁿ na m'aaⁿ gobiernom ts'ondaa Galilea, jom cwe' m'aaⁿyaaⁿ ñ'eⁿ Herodías, scuu' tyjeeⁿ Felipe. Jo' na seitia' Juan jom

na ticatsa'ntjomna' na ljo' mach'eeⁿ ndo' ñequio cha'tso natia na jnda ñes'aa tsaⁿñeeⁿ. ²⁰ Luaa seicwaljoo'tyeeⁿ nacjoo cha'tso natia na s'aaⁿ, na tjoom'm Juan w'aancjo.

Cantyja na teits'oomñe Jesús

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Quia na jnda teits'oomndye jndye nn'aⁿ, mati teits'oomñe Jesús, xcwe na matseineiⁿ nnom Ty'oots'om ndo' seicanaaⁿñena' tsjo'luee. ²² Jndyocue Espíritu Santo nacjoom'm cha'cwijom catu'. Ndo' teic'uaa na seineiⁿ Ty'oots'om cañoom'luee, matso:

—'U cwiluiindyu' Jndaaya na candya' ts'o^oya. Jeeⁿ neiⁿya 'u.

Tsjaaⁿ na tjawintyjoo' na tuiiñe Jesucristo

(Mt. 1:1-17)

²³ Ndo' Jesús cha'na ntquiuu nchoo' qui choom'm quia na to^ooⁿ ts'iaaⁿ na jñom Ty'oots'om jom. Tyolue nn'aⁿ jnda José jom. Ndo' José jnda Elí, ²⁴ Elí jnda Matat, Matat jnda Leví, Leví jnda Melqui, Melqui jnda Jana, Jana jnda José, ²⁵ José jnda Matatías, Matatías jnda Amós, Amós jnda Nahum, Nahum jnda Esli, Esli jnda Nagai, ²⁶ Nagai jnda Maat, Maat jnda Matatías, Matatías jnda Semei, Semei jnda José, José jnda Judá, ²⁷ Judá jnda Joana, Joana jnda Resa, Resa jnda Zorobabel, Zorobabel jnda Salatiel, Salatiel jnda Neri, ²⁸ Neri jnda Melqui, Melqui jnda Adi, Adi jnda Cosam, Cosam jnda Elmodam, Elmodam jnda Er, ²⁹ Er jnda Josué, Josué jnda Eliezer, Eliezer jnda Jorim, Jorim jnda Matat, ³⁰ Matat jnda Leví, Leví jnda Simeón, Simeón jnda Judá, Judá jnda José, José

jnda Jonán, Jonán jnda Eliaquim, ³¹ Eliaquim jnda Melea, Melea jnda Mainán, Mainán jnda Matata, Matata jnda Natán, ³² Natán jnda David, David jnda Isaí, Isaí jnda Obed, Obed jnda Booz, Booz jnda Salmón, Salmón jnda Naasón, ³³ Naasón jnda Aminadab, Aminadab jnda Aram, Aram jnda Esrom, Esrom jnda Fares, Fares jnda Judá, ³⁴ Judá jnda Jacob, Jacob jnda Isaac, Isaac jnda Abraham, Abraham jnda Taré, Taré jnda Nacor, ³⁵ Nacor jnda Serug, Serug jnda Ragau, Ragau jnda Peleg, Peleg jnda Heber, Heber jnda Sala, ³⁶ Sala jnda Cainán, Cainán jnda Arfaxad, Arfaxad jnda Sem, Sem jnda Noé, Noé jnda Lamec, ³⁷ Lamec jnda Matusalén, Matusalén jnda Enoc, Enoc jnda Jared, Jared jnda Mahalaleel, Mahalaleel jnda Cainán, ³⁸ Cainán jnda Enós, Enós jnda Set, Set jnda Adán, Adán jnda Ty'oqots'om.

4

*Ñe'queⁿ tsaⁿjndii xjeⁿ Jesús
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)*

¹ Mawjaalcwe' Jesús ts'ondaa Galilea na jnaaⁿ jndaa Jordán. Ndo' cha'waañ'eⁿ naquii' ts'oom too' m'aaⁿ Espíritu Santo. Tjañ'oom Espíritu jom cwii joo yuu na tjaa nn'aⁿ c'oom. ² Jo' jo' wen'aaⁿ xuee tyol'uee'ñe tsaⁿjndii chiuu nnts'aaⁿ cha catseitjooñe Jesús. Cha'waati xueewaa' meiⁿchjoo ticwa' Jesús, jnda chii tyjee' na ñe'jnoom'm. ³ Quia jo' tso tsaⁿjndii nnoom:

—Xeⁿ mayuu' 'u cwiluiindyu' Jnda Ty'oqots'om, cwa catsaⁿntjom' tsjo'waa' na catseicwaqueⁿna' tyoo'.

⁴T'o Jesús nnom, tsoom:

—Ja xocats'aa na ljo' ee waa ljeii 'naaⁿ Ty'o^oots'om na matsona': “Nchii cwe' cantyja 'naaⁿ nantquie na wando' ts'aⁿ, s̄a cantyja 'naaⁿ cha'tso ñ'oom na mañequiaa Ty'o^oots'om.”

⁵Jnda chii tjañ'oom tsaⁿjndii jom xqueⁿ cwii sjo^o nandye. Ndo' mantyjacheⁿ t'moⁿ nnoom cha'tsoti n'iaaⁿ nt'maⁿ na m'aⁿ nn'aⁿ tsjoomnancue. ⁶Ndo' tso nnoom:

—L'o' 'u nntio^o cwenta cha'tso najndanmeiⁿ na cwila'xmaⁿ naⁿmaⁿn'iaaⁿ nt'maⁿ ñequio cha'tso na cwiluiit'maⁿndyena. Ee l'o^oya jnda ljona' ndo' 'ñeeⁿ juu na l'ue ts'o^on ññequiaya joona' nnom. ⁷Xeⁿ 'u nlco' xtye' na nntseit'maaⁿndyu' ja, quia jo' cha'tso joona' ma'naⁿ.

⁸T'o Jesús nnom, tsoom:

—Quindy^o nacañomya, 'u Satanás. Ja tijoom nntseit'maaⁿndyo 'u ee waa ljeii 'naaⁿ Ty'o^oots'om na matsona': “Macanda nquii Ta Ty'o^oots'om cwenta' catseit'maaⁿndyu' ndo' macanda nnom jom nndi'ntjom'.”

⁹Jnda jo' tjañ'oom tsaⁿjndii Jesús tsjoom Jerusalén ndo' tqueⁿ jom xqueⁿ tsiu' wats'om t'maⁿ. Tso nnoom:

—Xeⁿ 'u cwiluiindy^u Jnda Ty'o^oots'om, cwa cju'ndyu' jo nacje, ¹⁰ee waa ljeii 'naaⁿaⁿ na matsona':

Nñequiaa Ty'o^oots'om 'u luee ángeles cwentaaⁿaⁿ na cal'ana cwenta 'u.

¹¹Ndo' nntyjee' lueena 'u cha tincjaañjom ljo' nc'e'.

¹²S̄a t'o Jesús nnom, tsoom:

—Ja tijoom cats'aa cha'na matsu' luaa' ee mati waa cwiicheⁿ ljeii 'naaⁿl Ty'o^oots'om na matsona': “Tintsa' xjeⁿ Ta Ty'o^oots'om cwenta'.”

¹³ Quia jnda^a cha'tso nnom na tyoch'ee tsaⁿjndii na nnts'aaⁿ xjeⁿ Jesús, 'ñeeⁿ juu hasta jndanquiacheⁿ nnty'iaaⁿl'aⁿ aa nnda^a nnts'aaⁿ.

Mato' Jesús ts'iaaⁿ 'naaⁿl'aⁿ

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Ndo' tjalcwe' Jesús ts'onda^a Galilea. Juu na-jndeiⁱ na matseixmaⁿ Espíritu Santo, canda^añ'eⁿ tyotseixmaaⁿ jo'. Ndo' t'om ñ'oom cantyja 'naaⁿl'aⁿ cha'waa ndyuaa'ñeeⁿ. ¹⁵ Tyo'mo^onda^a nn'aⁿ naquii' lan'om 'naaⁿ nn'aⁿ judíos, ndo' cha'tso nn'aⁿ jeeⁿ tyola't'maaⁿndyena jom.

Tja Jesús tsjoom Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Tjaaⁿ Nazaret yuu na tjawijneiⁿ. Xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ, tjaaⁿ wats'om cha'xjeⁿ na quich'eeⁿ. Ndo' teicantyjaaⁿ na nntsei'naⁿl'aⁿ. ¹⁷ Quia jo' tquiana ljeii l'o^ona seiljeii profeta Isaías, seican^oñ'eⁿ ljeii'ñeeⁿ ndo' tue'cañoom yuu na matsona':

¹⁸ Nquii Espíritu cwentaa' Ta Ty'o^oots'om m'aaⁿñe ñ'eⁿndyo.

Ee nqueⁿ jnda^a tqueⁿñooⁿ ja na ñnequiaya ñ'oom naya ndaa^a nn'aⁿ na nty'iaa'ndye.

Ndo' jnda^a jñoom ja na jndyo^o na catseinjooⁿl'aⁿ nn'aⁿ na chjoo' n'om.

Ndo' catseicandiiya nn'aⁿ na matseicandyaandyo joona jnaaⁿna na waa.

Ndo' cats'aaya na nleitquioo nn'aⁿ na nchjaaⁿ.

Ndo' catseicandyaandyo nn'aⁿ na manchje nawi'.

19 Ndo' catseicandiiya cantyja 'naaⁿ¹ tiempo na tqueⁿ Ty'o^ots'om na nlui'n'maaⁿndye añmaaⁿ nn'aⁿ.

20 Jnda jo' seilcwiiñe Jesús tsom na chuu ljeii'ñeeⁿ ndo' seilcwee^{n1e} juuna' nnom ts'aⁿ na mandi'ntjom. Jnda chii tjacwacatyeeⁿ. Ndo' cha'tso nn'aⁿ na too'ndye wats'om'ñeeⁿ jeeⁿ tyonty'iaana nnoom. 21 Quia jo' too^{n1o} tyotseineiⁿ ndaana. Ndo' tsoom:

—Maxuee je' matseicandañña' ljeiiwaa' yocheⁿ na cwindye'yo' na matsei'naⁿya juuna'.

22 Cha'tso nn'aⁿ tyolue ñ'oom ya cantyja 'naa^{n1a}. Tjawee' n'omna na jeeⁿ cajnda ñ'oom na tyotseineiⁿ. Tyoluena:

—Cwa cwe' jnda José tsaⁿm'aaⁿ¹.

23 Tso Jesús ndaana:

—Je' je' nndu'yo' no^o ñ'oomwaañe na cwe' wjaañoom' na matsona': “U ts'aⁿ na mach'ee nasei, catsein'maⁿndyu' cheⁿncu'.” Ndo' cwaanti nndu'yo' no^o: “Ts'iaaⁿ na cwindyaayâ na ñesa' tsjoom Capernaum, mati catsa' jona' ñjaañe ndyuaa tsjom'.”

24 Quia jo' tsotyeeⁿcheⁿ ndaana:

—Mayuu'cheⁿ matsjo^o ndaa'yo', tixocala'ljo nn'aⁿ cwii profeta na mañecwii ndyuaana ñ'eⁿñe na mañequiaa ñ'oom' Ty'o^ots'om. 25 Ñ'oom na mayuu' matsjo^o ndaa'yo', jndye yolcu na jnda ljondye tyom'aⁿ ndyuaa Israel joo ncuee na ñet'oom Elías. Ncuaeⁿñeeⁿ ndyee chu waljoo' xcwe tícua', ndo' teijndo' cha'waa ndyuaa'ñeeⁿ. 26 Sa^a nchii na m'aaⁿ cwii joo naⁿlcu'ñeeⁿ jñom Ty'o^ots'om Elías, jñomyom juu na m'aaⁿ cwii yuscu na jnda ljoñe tsjoom Sarepta ndyuaa Sidón. 27 Ndo'

mati jndye nn'aⁿ na tyolei'cho ntycu lepra tyom'aⁿ ndyuua Israel joo ncuue na tyom'aaⁿ profeta Eliseo. Saa meiⁿcwiindye naⁿñeeⁿ ticatsein'maaⁿ, macandā quii Naamán, ts'aⁿ ndyuua Siria.

²⁸ Saa quia jndyena na luaa' tso Jesús, quia jo' cha'tso nn'aⁿ na too'ndye wats'om, jeeⁿcheⁿ ndya' jla'wjeena. ²⁹ Jla'tyuua'na, tjeii'na jom nnom tsjoom. Ty'eñ'omna jom xqueⁿ ta yuu waa tsjoomna cha nla'cwatyu'na jom. ³⁰ Saa jom jluii'ñê quii'ntaaⁿna, mana tjaaⁿ yuu na wjaⁿ.

*Tsaⁿs'a na tseixmaⁿ naⁿjndii naquii' ts'om
(Mr. 1:21-28)*

³¹ Tjacue Jesús Capernaum, cwii tsjoom ts'ondaa Galilea. Jo' jo' tyo'mooⁿ ndaa nn'aⁿ judíos xuee na cwita'jndyeena. ³² Ndo' jeeⁿ tjawee' n'omna ñ'oom na tyotseineiiⁿ, ee tyo'moⁿna' na waa najndeii na matseixmaaⁿ.

³³ Naquii' wats'om'ñeeⁿ tyom'aaⁿ cwii tsaⁿs'a na m'aaⁿ jndyeta naquii' ts'om. Jndei seixuaⁿ ñ'oom 'ndyoo jndyeta'ñeeⁿ. ³⁴ Tsoom:

—Ca'ndii' já 'u Jesús ts'aⁿ Nazaret. ¿Ljo' nntsa' ñ'eⁿndyô já? ¿Aa jndyo' na nntseityuii' já? Mawajnaⁿa 'ñeeⁿ cwiluiindyu'. 'U cwiluiindyu' Jnda Ty'ooots'om na lju' ts'om'.

³⁵ Seitia' Jesús juu, matsoom:

—Catseicheⁿ ndo' calui'yo' naquii' ts'om tsaⁿm'aaⁿ.

Ndo' jndā na seiquioo jndyeta juu quii'ntaaⁿ nn'aⁿ, mana jlui' jndyeta ñ'eⁿ naⁿjndii naquii' ts'om. Ndo' meiⁿcwii nata' tical'ana ñ'eⁿñe. ³⁶ Jeeⁿ tyue cha'tsondye nn'aⁿ na ljo' s'aa Jesús. Jluena ndaa nc'iaana:

—Ñ'oommei^{n!} cwit'mooⁿna' na cwiluiñê ts'aⁿ na maqueⁿ xjeⁿ. Ee waa najndeii na matseixmaaⁿ na matsa'ntjoom meiiⁿ jndyeta, meiiⁿ na'jndii, cwicalui'.

³⁷ Tjanty'ee ñ'oom cantyja 'naa^{n!}aⁿ cha'waa ndiocheⁿ ndyuaa'ñeeⁿ.

Sein'maⁿ Jesús staxee^{n!} Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Quia jo' teicantyyaaⁿ, jluee^{n!}eⁿ naquii' wats'om'ñeeⁿ. Tjaque^{n!}eⁿ waa' Simón. Ndo' Simón'ñeeⁿ jeeⁿ niom matseicona' staxee^{n!}eⁿ. L'ana ty'oo nnom Jesús na catsein'maaⁿ juu. ³⁹ Jo' chii tjantyyaa^{n!}aⁿ tsa^{n!}ñeeⁿ, sa'ntjoom na ca'ndii tycu'ñeeⁿ juu. Ndo' mañoom' tco'yana' tsa^{n!}ñeeⁿ. Mana teicantyya, seiñ'oom'ñe na tcwa'na.

Sein'maⁿ Jesús jndye nn'aⁿ wii

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Quia na jndaⁿ tmaaⁿ na manndyoo' wjaacue ñe'quoom', cha'tsondye nn'aⁿ na m'aⁿ nn'aaⁿna na jndye nnom ntycu cwitjoom, tquiochona joo na m'aaⁿ Jesús. Tiom l'ooⁿ nacjoo ticwii cwii joo na^{n!}ñeeⁿ, mana n'maaⁿ. ⁴¹ Mati jndyendye nn'aⁿ sa'ntjoom na calui' jndyeta naquii' n'om. Tyola'xuaa jndyeta'ñeeⁿ, tyolue:

—'U cwiluiindyu' Jnda nquii Ta Ty'ooots'om.

Saa jom seitiaa^{n!}aⁿ jndyeta, tinquiaaⁿ na nla'neiⁿ, ee manquiuna na jom cwiluiñê Cristo.

Mañequiaa Jesús ñ'oom naya ts'ondaa Galilea

(Mr. 1:35-39)

⁴² Quia jndaⁿ teincoo jluee^{n!}eⁿ quii' tsjoom. Tjaaⁿ yuu na wataa^{n!} quii' jndaⁿ. Ty'ecal'uee nn'aⁿ jom ndo' jliuna yuu m'aaⁿ. Ñe'cala'tsaa^{n!}ndyena jom

na wjaatyeeⁿ, cha tica'ñeeⁿ jooa. ⁴³ Saa tsoom ndaana:

—Mati macaⁿna' na nñequiaya ñ'oom naya cantyja na matsa'ntjom Ty'ooots'om ndaa nn'aⁿ nt'omcheⁿ njoom. Ee maxjeⁿ jo' ts'iaaⁿ na jñoom ja.

⁴⁴ Ndo' tyojaanquiaaⁿ ñ'oom'ñeeⁿ naquii' lan'om ts'ondaa Galilea.

5

Jndye calcaa tjeii'na

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Cwii ndii' tyom'aaⁿ Jesús 'ndyoo ndaaluee chjoo na jndyu Genesaret. Jeeⁿ tyonchjena' jom na jla'canto'ndye nn'aⁿ nacañom'm cha nnda^a nndyena ñ'oom' Ty'ooots'om. ² Nty'iaaⁿ'aⁿ we w'aandaa 'ndyoo ndaaluee'ñeeⁿ. Saa nn'aⁿ na cwitjeii' calcaa jnda jlui'na jo' jo'. Macwit-maaⁿna nlqui' 'naaⁿna. ³ Quia jo' tjacuooⁿ ts'om cwii w'aandaa'ñeeⁿ. W'aandaa 'naaⁿ Simón jo'. Tcaaⁿ na cjaañ'oomti tsaⁿ'ñeeⁿ juuna' chjoowi' cha n'ndiina' tyuaatcwii. Ndo' tjacjom. Tquiaaⁿ ñ'oom ndaa nn'aⁿ xjeⁿ na wacatyeeⁿcheⁿ ts'om w'aandaa.

⁴ Quia na jnda jnda seineiiⁿ, tsoom nnom Simón:

—Catsaañ'om'yo' w'aandaawaa, wjaaw-jaatyaa^a yuu na njoomti. Ndo' catue'yo' nlqui' 'naⁿ'yo' na nntjei'yo' calcaa.

⁵ T'o Simón nnoom:

—Ta, meiiⁿchaa' tsjom ñel'aayâ ts'iaaⁿ ndo' meⁿcwii catscaa tîcatjeii'â. Saa cantyja ñ'oom 'ndyo' 'u nncju'nnda'a tsqui'.

⁶ Jnda na l'ana na ljo', jeeⁿ jndye calcaa ty'oomna' ts'om tsqui' 'naaⁿna hasta

ñe'caty'ioo'na'. ⁷ Jo' chii s'oo lueena ndaa nt'omcheⁿ nc'iaana na ñjomndye cwiiicheⁿ w'aandaa na quiotei'jndeei naⁿñeeⁿ joona. Tquio naⁿñeeⁿ. Ndo' jla'catoo'na we w'aandaa ñ'eⁿ calcaa, hasta ncuencue na c'u'na' joona'. ⁸ Quia jnda nty'iaa' Simón Pedro na luaa', tcoom'm xtyeeⁿ jo nnom Jesús. Tsoom:

—Ta, ticaty'iomyana' na nñ'eⁿ ñ'eⁿndyo, ee ja ts'aⁿjnaⁿ.

⁹ Ee jeeⁿ ndya' seicaty'uena' jom ñequio nt'omcheⁿ nc'iaaⁿ'aⁿ na ñ'eeⁿ ñ'eⁿñê cantyja 'naaⁿ calcaa na tjeii'na. ¹⁰ Majo'ti tjom Jacobo ñequio Juan, ntseinda Zebedeo. Joonā mañecwii t'maⁿ ts'iaaⁿ cwil'ana ñequio Simón. Quia jo' tso Jesús nnom Simón:

—Tinty'ue', je' mamanaⁿ'tona' na nn'aⁿ nnt-seitjom' na nla'jomndyena ñ'eⁿndyo, tachii cwe' calcaa.

¹¹ Jnda na tquiena tyuaatcwii ñ'eⁿ l'aandaa, mana 'ndyena ts'iaaⁿ 'naaⁿna. Ty'elajomndyena ñ'eⁿ Jesús.

Sein'maⁿ Jesús ts'aⁿ na chuu tycu lepra

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Quia na tyom'aaⁿ Jesús cwii tsjoom, ty-jee'cañoom cwii tsaⁿs'a na cha'waañe chuu tycu lepra. Quia na nty'iaaⁿ'aⁿ Jesús, tjacwanquiom nomtyuaa, s'aaⁿ ty'oo, tsoom:

—Ta, ntyjii na 'u nnda^a nntsein'maⁿ ja, xeⁿ l'ue ts'om'.

¹³ Quia jo' Jesús seintyjoⁿ ts'ooⁿ tyeⁿnquiom'm tsaⁿñeeⁿ. Tsoom nnom:

—Maxjeⁿ l'ue ts'ooⁿ na can'maⁿ'.

Ndo' mantyjacheⁿ n'maⁿ tsaⁿñeeⁿ. 14 Jndā chii tsoom nnom:

—Tintseineiⁿ nnom meincwii ts'aⁿ na luaa' tuii. Saā cja', catseica'moⁿndyu' nnom tyee ndo' quiaa' quioo' na nncue' cantyja na jndā n'maⁿ cha'xjeⁿ na sāntjom Moisés. Na nntsa' na luaa' nlui'yuu'na' ndaā nn'aⁿ na jndā n'maⁿ.

15 Saā tjanty'eeti ñ'oom cantyja 'naaⁿ Jesús. Ndo' jndyendye nn'aⁿ tyo'oontyjaa' na nndye ñ'oom na tyoñequiaaⁿ. Mati ñe'can'maaⁿna ntycu na wiina. 16 Saā jom teiñooⁿ, tjaaⁿ jo yuu na ñenqueⁿ. Jo' jo' tyotseineiⁿ nnom Ty'ooots'om.

Sein'maⁿ Jesús ts'aⁿ na ntjeiⁿ nc'ee

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 Cwii xuee'ñeeⁿ ma'moⁿ Jesús ndaā nn'aⁿ. Jo' jo' meindyuaandye nt'om nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés. Naⁿñeeⁿ jnaⁿna cha'tso njoom nch'u ts'ondaa Galilea ñequio Judea ndo' mati tsjoom Jerusalén. Ndo' juu najndeii na matseixmaⁿ Ty'ooots'om m'aaⁿna' ñ'eⁿ Jesús na matsein'maaⁿ nn'aⁿwii. 18 Mañejuu xjeⁿñeeⁿ tque'cañom nt'om naⁿnom na chona tsuee na ndii' ts'aⁿ na jndā teintjeiⁿ nc'ee na tei'caljoo tycutqueeⁿ. Tyol'uee'ndyena chiuu ya na nnc'ooñ'omna tsaⁿñeeⁿ naquii' w'aa na nlqueⁿna jom jo nnom Jesús. 19 Saā tícaliuna chiuu ya nl'ana ee na jeeⁿ jndye nn'aⁿ. Jo' chii ty'ewana nacjoo' w'aa, tjoona nquioo, jla'c'oⁿna jom na njoom tsuee. Tqueⁿna jom quii'ntaaⁿ nn'aⁿ jo nnom Jesús. 20 Quia na nty'iaa' Jesús na cwila'yuy'ya n'om naⁿñeeⁿ, tsoom:

—'U re, matseit'maⁿ ts'ooⁿya jnaⁿ na matseixmaⁿ.

21 Quia jo' nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqeⁿ Moisés ñequio nn'aⁿ fariseos to'na na tiya nquiuna ñ'eⁿñê. Tyola'tiuuna naquii' n'omna: “¿Ñeeⁿ cwiluiiñe tsaⁿm'aaⁿ na ti'maaⁿ ts'oom na matseineiⁿ ñ'oom na wjaana' nacjoo' Ty'oots'om?”

22 Sei'noⁿ Jesús ñ'omtiuu 'naaⁿna. Tsoom ndaⁿana:

—¿Chiuu na ticuaaya nquiuy'o' ñ'eⁿndyo?

23 ¿Cwaaⁿ ñ'oom na tijndeit'ina' na catsjooya? ¿Aa na nntsjoō: “Matseit'maⁿ ts'oōⁿya cha'tso jnaⁿ”, oo aa na nntsjoō: “Quicantyja', cja'ca'”? 24 Saⁿ cha caliu'yo' na cwiluiindyō tsaⁿ na jnaⁿ cañoom'luee ndo' na waa najndeii na matseixmaⁿya nnom tsjoomnancuewaa na catseit'maⁿ ts'oōⁿya jnaaⁿ nn'aⁿ, quia jo' tsoom nnom ts'aⁿ na ntjeiⁿ nc'ee:

—'U re, matsjooya njom', quicantyja', catseilcwi-indyu' tsue' cja'to' wa'.

25 Mañoom' teicantyja tsaⁿñeeⁿ na jndoo' cha'tso nn'aⁿ. Seilcwiiñê tsuee 'naaⁿaⁿ na ñetuaaⁿ. Mana tjaaⁿ waⁿaⁿ. Jeeⁿ matseit'maaⁿñê Ty'oots'om. 26 Ndo' tyueneiiⁿ cha'tsondye nn'aⁿ. Tyola't'maaⁿndyena Ty'oots'om. Jluena ñequio na tyueneiiⁿna:

—Xuee je' nty'iaa ndaⁿaya cwii na jeeⁿ t'maⁿ, na meiⁿjom tiquinty'iaaya.

Ma'maⁿ Jesús Leví

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Jndaⁿ tuii na luaa', jlui' Jesús jo' jo'. Ljeiiⁿ cwii tsaⁿco'ñom s'om na jndyu Leví. Wacatyeeⁿ tsaⁿñeeⁿ w'aa yuu na cwi'oocatoom nn'aⁿ s'om ts'iaaⁿndaⁿana cwentaa' gobiernom. Quia jo' tsoom nnom tsaⁿñeeⁿ:

—Candyo'ntyjo' naxaⁿa.

28 Mantya teicantya Leví, tjei'ñê cantya 'naaⁿ ts'iaaⁿñeeⁿ, chii tjatseijomñê ñ'eⁿ Jesús.

29 Ndo' seiñ'oom'ñê cwii nantquie t'maⁿ waⁿaⁿ cwentaa' Jesús. Seitjoom jndye nc'iaaⁿaⁿ na ñequio ñeto'ñoom s'om ts'iaaⁿnda^a nn'aⁿ cwentaa' gobiernom. Teindyuaandyena nacañoom' meiⁿsa ñ'eⁿñê ndo' ñ'eⁿ Jesús ñequio nt'omcheⁿ nn'aⁿ. 30 Ndo' nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés tyola'ncjoo'ndyena nacjoo nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ Jesús. Jluena ndaaⁿ naⁿñeeⁿ:

—¿Chiuu na cwicwa'yo' ndo' cwiwe'yo' ñequio nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om cwentaa' gobiernom, ndo' ñequio nn'aⁿ na cwila'tjo^ondyena nnom Ty'o^ots'om?

31 T'o Jesús ndaaⁿa, tsoom:

—Nn'aⁿ na tiwii titjo^ondyena ts'aⁿ na mach'ee nasei, saaⁿ nn'aⁿ na wii tjo^ondyena jom. 32 Ja nchii jndyoo^oya na nncwaⁿya nn'aⁿ na cwila'jomndye cantya na maty'iomyana'. Ja jndyoo^oya na nncwaⁿya nn'aⁿjnaⁿ na calcwe' n'omna.

*Cantya 'naaⁿ na nntseicwejndo'ñe ts'aⁿ
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)*

33 Quia jo' tyoluena nnom Jesús:

—Nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ Juan, jndye ndii' cwila'cwejndo'ndyena ndo' cwila'neiⁿna nnom Ty'o^ots'om. Ndo' majo'ti cwil'a nn'aⁿ tmaaⁿ fariseos. Saaⁿ joo nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿndyu' cwicwa'na ndo' cwiwena. ¿Chiuu na luaa' cwil'ana?

34 T'o^o ndaaⁿa:

—¿Aa ndya' nndu'yo' ndaaⁿ nn'aⁿ na tquiola'jomndyena na macoco ts'aⁿ na

cala'cwejndo'ndyena yocheⁿ na ndicwaⁿ m'aaⁿ nquii tsaⁿs'a na macoco quii'ntaaⁿna? ³⁵ Saa nncue'ntyjo xuee na nncwji'na' jom quii'ntaaⁿna, ncuue'ñeeⁿ nla'cwejndo'ndyena.

³⁶ Mati seineiiⁿ ndaana ñ'oom na wjaañoom' cantyja 'naaⁿl ñ'oom xco na ma'mooⁿ ndaana. Tsoom:

—Tjaa'naⁿ 'ñeeⁿ nntyjee cwii taⁿl liaa', liaa xco na nntseyoⁿ liaa ntsaa ñ'eⁿ juuna'. Ee xeⁿ luaa' nnts'aa ts'aⁿ, nntsei'naaⁿl'aⁿ liaaⁿl'aⁿ liaa xco'ñeeⁿ ndo' nchii macandā jo', mati tixocatseix'iaa'ñena' ñequio liaa ntsaa'ñeeⁿ. ³⁷ Meiⁿ tjaa 'ñeeⁿ juu nntiom winom xco n'om ntjaⁿ teindyo. Ee xeⁿ na ljo' nnts'aa ts'aⁿ, nnty'ioo'na' nl'a winom xco'ñeeⁿ, mana cwiwi'ndaa' winom ndo' mati ntjaⁿl'ñeeⁿ. ³⁸ Jo' chii macaⁿna' na nnc'oocue winom xco n'om ntjaⁿ xco cha meiⁿ ntjaⁿ xco'ñeeⁿ ticwi'ndaa'na' ndo' meiⁿ winom. ³⁹ Ee ts'aⁿ na ma'uu winom tquie, mei'chjoo tica'naⁿ ntyjii winomxco. Ee matsoom na joo winom tquie, jo' ca'naⁿti.

6

Ty'ioo'ndyena xu'lqueeⁿ xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Luaa tuii cwii xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ judíos. Mawinom Jesús yuu na niom ntjom lqueeⁿ trigo. Ndo' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê, ty'ioo'ndyena xu'lqueeⁿ. Ty'uee'ndyena joona' n'om lueena jndā chii tquiina. ² Quia jo' nt'om nn'aⁿ tmaaⁿl fariseos jluena:

—¿Chiuu na cwil'a'yo' cwii na ticatsa'ntjomna' xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ?

³ T'o Jesús, tsoom ndaana:

—O, ¿aa tyoola'na'yo' ñ'oom chiuu s'aa David quia na t'oom na ñe'jnoon'm, ndo' mati nn'a' na ñ'ee' ñ'e'ñê? ⁴ Tjaque'ne' wats'om cwentaa' Ty'o'oots'om, tcaa' ntyoo' na jnda tque' nn'a' jo nnom Ty'o'oots'om. Ndo' ntyoo'ñee' macanda ntyee wanaa' na nlcwa'na joona'. Saa tcwa' David joona' ndo' mati tquiaa' na tcwa' nn'a' na ñ'ee' ñ'e'ñê.

⁵ Quia jo' tsoom ndaana:

—Ja na cwiluiindyō tsa' na jna' cañoom'luee waa na jndo' na nntsjoō ljo' cal'a nn'a' meii' xuee na cwita'jndyaaya.

*Sein'ma' Jesús ts'a' na jnda tjateii ts'o
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)*

⁶ Cwiiche' xuee na cwita'jndyee nn'a', tjaquiee' Jesús wats'om chjoo. Tyo'moo' ndaa' nn'a'. Ndo' jo' jo' m'aa' cwii tsa's'a na jnda tjateii ts'o ntyjaya. ⁷ Ndo' nn'a' na cwit'moo' ljeii na tque' Moisés ñequio nn'a' fariseos, jee' tyoque'na cwenta xe' na nntsein'ma' Jesús ts'a'wii' xuee na cwita'jndyee'na, cha quia jo' ndaa' ñe'quiana jnaa'na'. ⁸ Saa mantyjee' chiuu cwila'tiuuna, jo' chii tsoom nnom ts'a' na jnda tjateii ts'o:

—Quicantyja', cwintyje' quii'ntaa' nn'a'.

Ndo' teicantyja tsa'ñee', teintyjee'ne' xcwe.

⁹ Jnda jo' tso Jesús ndaana:

—Nncwax'a' cwii ñ'oom ndaa'yo', xuee na cwita'jndyaaya, ¿aa wanaa' na cateijndeei ts'a' x'iaa'na' na wi' matjom oo aa ticateijnei' juu? ¿Aa cwji'n'maa'ñê x'iaa'na' cha ticue' oo aa ca'ñee' na cue'?

10 Jnda chii nty'iaaⁿaⁿ ndaa cha'tsondye nn'aⁿ,
tsoom nnom ts'aⁿwii':

—Catseiliuu' ts'o'.

S'aa tsaⁿñeeⁿ na ljo' ndo' tco'ya'ñ'eⁿna' ts'o^o.

11 Jnaaⁿ jo' jeeⁿ jla'wjeena Jesús. Ndo' tyo'maⁿna
ñ'eⁿ nc'iaana ljo' nnda^{aa} nl'ana jom.

*Macwjii'ñe Jesús canchoo'we ts'aⁿ cwentaaⁿaⁿ
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)*

12 Joo ncuee'ñeeⁿ tjawa Jesús cwii ta naquii'
jnda^{aa} na nntseineiⁿ nnom Ty'o^ots'om. Ndo'
meiiⁿnchaa' tsjom tyotseineiⁿ nnom. 13 Quia
na jnda^{aa} teixuee, tcwaaⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye
ñ'eⁿñê. Quii'ntaaⁿna tjeii'ñê canchoo'wendye
nn'aⁿ na seicajñoom joona apóstoles, nn'aⁿ na
majñom Ty'o^ots'om ts'iaaⁿ 'naaⁿ. 14 Nmeiiⁿ
ncueena: Simón, tsaⁿ na seicajñoom Pedro, ñequio
tyjee tsaⁿñeeⁿ, Andrés, ñ'eⁿ Jacobo ñequio Juan,
ñ'eⁿ Felipe ñequio Bartolomé, 15 ñ'eⁿ Mateo ñequio
Tomás, ñ'eⁿ Jacobo jnda Alfeo, ndo' ñ'eⁿ Simón
na cwiluena cananista, 16 ñ'eⁿ Judas jnda Jacobo
ñequio Judas Iscariote, ts'aⁿ na tquiaa cwenta
Jesús.

*Ma'moⁿ Jesús ñ'oom ndaa^{aa} jndye nn'aⁿ
(Mt. 4:23-25)*

17 Jndyocue Jesús ñequio cha'tso nn'aⁿ na
cwila'jomndye ñ'eⁿñê. Ty'emeintyjee'na cwii
su. Jo' jo' jnda^{aa} tquie'cañom nt'omcheⁿ nn'aⁿ
na cwila'jomndye ñ'oom na mañequiaaⁿ ñequio
jndyendye nn'aⁿ na jnaⁿ cha'waa Judea ñequio
Jerusalén ñequio 'ndyoo ndaaluae na ndyoo'
tsjoom Tiro ñ'eⁿ Sidón. Naⁿñeeⁿ tquiona
na ndyena ñ'oom na mañequiaaⁿ, ndo' na

nntsein'maaⁿ joona ntycu na cwitjoomna. ¹⁸ Mati sein'maaⁿ nn'aⁿ na jeeⁿ cwajndii tyoleichuu jndyeta. ¹⁹ Cha'tsondye nn'aⁿ tyol'uee'ndyena chiuu ya cha nndaā nñe'quio'na jom, ee waa najneiⁿ na nn'maⁿ ts'aⁿ xeⁿ nndaā nñequiuu' jom. Jo' chii cha'tsondyena n'maaⁿna.

Nmeiiⁿ mañequiaana' na neiiⁿ ts'aⁿ

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Quia jo' nty'iaaⁿaⁿ ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom na mañequiaaⁿ, tsoom ndaāna:

—'O nn'aⁿ na nty'iaandyo', mañequiaana' na neiⁿ'yo', ee cwilaxmaⁿ'yo' cantyja na matsa'ntjom Ty'oots'om.

²¹ 'O nn'aⁿ na cwiwe'jndo'yo' je', mañequiaana' na neiⁿ'yo' ee quia nñequiaa Ty'oots'om cha'cwijom na jnda tjacjo'yo'.

'O nn'aⁿ na cwityuee'yo' je', mañequiaana' na neiⁿ'yo' ee macwji' Ty'oots'om na chjoo' n'om'yo'.

²² 'Mañequiaana' na neiⁿ'yo' quia na cwila'jndoo nn'aⁿ 'o na cwilei'ntyjona 'o, na cwila'jnaaⁿ'na 'o, ndo' na cwil'ana na ticuee' n'omna 'o nc'e na m'aⁿ'yo' cantyja 'naⁿ ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. ²³ Manmeiiⁿ tyota'wi' weloo naⁿñeeⁿ profetas na tyoñequia ñ'oom' Ty'oots'om tandyo xuee. Jo' chii c'om'yo' na t'maⁿ n'om'yo' xuee na cwitjom'yo' nawi'meiⁿ'. Ee t'maⁿ naya 'naⁿ'yo' cwiwiwe cañoom'luee.

²⁴ 'Saa nnt'uiwi'na' 'o nn'aⁿ na cwiluiit'maⁿndyo' na quit'maⁿ n'om'yo' juu na tyandyo'. Ee cwe' cantyjati je' na mañequiaana' na t'maⁿ n'om'yo' na jeeⁿ l'ue m'aⁿ'yo'.

25 'Nnt'uiiwi'na' 'o nn'aⁿ na cwicwa'jaacjo'yo' je'. Ee nncue'ntyjo xuee na nnc'om'yo' cha'cwijom na ñejndo'yo'.

'Nnt'uiiwi'na' 'o nn'aⁿ na jeeⁿ neiⁿ'yo' je'. Ee nncue'ntyjo xuee na nntyuee'yo' ndo' nla'xua'yo' na chjoo' n'om'yo'.

26 'Nnt'uiiwi'na' 'o nn'aⁿ na je' jndye nn'aⁿ cwitjeii'yana 'o. Ee maluaa' ñel'a weloo naⁿñeeⁿ. Tyoluena ñ'oom ya cantyja 'naaⁿ joo profetas na cwe' tyonquio'nn'aⁿ joona.

*C'oogⁿya na wi' n'oogⁿya nn'aⁿ na jndoo jaa
(Mt. 5:38-48; 7:12)*

27 'Saa matsjooya ndaa' 'o nn'aⁿ na cwindye'yo' ñ'oom na mañequiaya: C'om'yo' na wi' n'om'yo' nn'aⁿ na jndoo 'o. Ndo' cal'a'yo' na ya nn'aⁿndyo' ñ'eⁿ nn'aⁿ na ticuee' n'om 'o. 28 Cataⁿ'yo' na catio'naaⁿñe Ty'ooots'om nn'aⁿ na cwituee' ñ'oom wi' nacjo'yo'. Ndo' calaneiⁿ'yo' nnoom cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ na cwila'jnaaⁿna 'o. 29 'Ñeeⁿ na mmeiⁿnda' ntsmaⁿ, mati cwiicheⁿ ntyja quiaa' na mmeiⁿnda'. Ndo' 'ñeeⁿ na nncwji' liaatco 'naⁿ, mati quiaa' cotom' na nncjaañ'oom. 30 Meiⁿ'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na macaⁿ cwii 'naⁿ njom', quiaa'. Ndo' xeⁿ tjañ'oom ts'aⁿ 'naⁿ ndo' tiñe'catseilcweeⁿeⁿ juuna', tintseincjoo'ndyu' na calcwe'na'. 31 Cha'xjeⁿ na l'ue n'om'yo' na cal'a nn'aⁿ ñ'eⁿndyo', majo'ti cal'a' 'o ñ'eⁿndye joona.

32 'Xeⁿ m'aⁿ'yo' na wi' n'om'yo' cwe' tomti nn'aⁿ na mati wi' n'om 'o, quia jo' ¿yuu waa na yaticheⁿ cwil'a'yo'? Ee nn'aⁿ na tyoola't'maaⁿndyena Ty'ooots'om m'aⁿna na wi' n'omna nc'iaana na wi' n'om joona. 33 Xeⁿ cwil'a'yo' na ya nn'aⁿndyo' cwe'

tomti ñ'eⁿ nn'aⁿ na mati cwil'a na ya nn'aⁿndyena ñ'eⁿndyo', ¿yuu waa na jeeⁿ ya cwil'a'yo'? Ee mati nn'aⁿ na cwila'xmaⁿ jnaⁿ majo'ti cwil'ana. ³⁴ Ndo' xeⁿ cwitei'jndei'yo' 'naⁿ nn'aⁿ na nqui'yo' na mati joo nntei'jndei'yo' 'o, quia jo' ¿yuu waa na yaticheⁿ cwil'a'yo'? Ee mati nn'aⁿ na cwila'xmaⁿ jnaⁿ cwitei'jndei'yo' 'naⁿ ndaaⁿ nc'iaana ee manquiuna na nnjoom jo'. ³⁵ Saaⁿ 'o je' c'om'yo' na wi' n'om'yo' nn'aⁿ na jndoo 'o. Cal'a'yo' na ya nn'aⁿndyo' ñequio cha'tsonde nn'aⁿ. Catei'jndei'yo' 'naⁿ na cwilei'ñ'om'yo' nn'aⁿ, meiiⁿ ticantyjaa' n'om'yo' na nla'lcwe'na. Quia jo' t'maⁿ naya nnda'yo' cañoom'luee. Ndo' n'laxmaⁿ'yo' ntseinda Ty'o^oots'om na m'aaⁿ nandyeticheⁿ. Ee mati jom m'aaⁿ na wi' ts'oom meiiⁿ nn'aⁿ na l'o meiiⁿ mach'eeⁿ ya joona. Ndo' wi' ts'oom nn'aⁿ na wi'ndye. ³⁶ C'om'yo' na wi' n'om'yo' cha'tsonde nn'aⁿ cha'xjeⁿ nquii Tsotye'yo' m'aaⁿ na wi' ts'oom cha'tsonde nn'aⁿ.

Tintu'xaqⁿya nn'aⁿ
(Mt. 7:1-5)

³⁷ Tintu'xeⁿ'yo' nn'aⁿ na cwe' xjeⁿto 'o, cha meiiⁿ tincu'xeⁿ Ty'o^oots'om 'o. Tintio'yo' nn'aⁿ l'o nawi' cha tintioom 'o l'o nawi'. Cala't'maⁿ n'om'yo' nn'aⁿ cha mati nntseit'maⁿ ts'oom 'o. ³⁸ Quia'yo' na catei'jndei'yo' nn'aⁿ, quia jo' mati nnto'ñoom'yo' na nntei'jndei'yo' 'o. Ee Ty'o^oots'om ñequiaaⁿ na nnto'ñoom'yo' cwii na candaaⁿ tu'xeⁿna'. Jo' jo' matseijomna' cha'cwijom cwii 'naⁿ na teincwii'na', tyeⁿ ty'ecuenta' hasta too' wantyjo. Ee cantyjati xjeⁿ na cwiñe'quia'yo' ndaaⁿ nn'aⁿ,

majo'ti nntseilcwe' Ty'oots'om na cwii nnjoom ndaa'yo'.

³⁹ Mati seineiⁿ Jesús ndaana cwii ñ'oom na tjañoom', tsoom:

—¿Aa nndaā nncjaañ'oom tsaⁿnchjaaⁿl cwiicheⁿ tyjenchjaaⁿaⁿ? ¿Aa nchii wendyena nntiomna' ts'om tsue'tsjoom? ⁴⁰ Xocats'aana' na ts'aⁿ na matsei'naaⁿl cwiluiit'maⁿñetyeeⁿ, nchiiti ts'aⁿ na ma'moⁿ nnoom. Saa quia na jnda sei'naaⁿlñ'eeⁿ cha'tso na t'moⁿ tsaⁿlñ'eeⁿ nnoom, quialjo'cheⁿ nntseijomna' jom cha'na ts'aⁿ na t'moⁿ nnoom.

⁴¹ ¿Chiuu na jeeⁿ ndo' jnda na njom ts'omnom x'ia', saa tiqueⁿl cwenta ts'oom tscaa' na njom ts'omnjom' nncu'? ⁴² ¿Chiuu na jeeⁿ ñe'catseijndaa'ndyu' jnaaⁿl x'ia'? ¿Aa nntsu'yu' nnoom: “Cwa 'u nn'aⁿya, quiaa' na nncwjiil'a ntquioo' jnda na njom ts'omnjom'”, saa manncu' tiqueⁿl cwenta ts'oom tscaa' na njom ts'omnjom'? 'U ts'aⁿ na mache' na matseicandaa'ndyu' cha canty'iaa nn'aⁿ, najndyee cwji' ts'oom tscaa' na njom ts'omnjom' nncu', quia jo' tquio'ya' na nncwji' ntquioo' jnda ts'omnom x'ia'.

Taa' ts'oom ma'mo'na' ljo' ts'oom juuna'
(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ 'Ticwii cwii ts'oom na ya xocats'aana' ta na tis'a. Ndo' ts'oom na tis'a meiⁿ xocats'aana' ta na ya. ⁴⁴ Ticwii cwii ts'oom, taā'na' ma'mo'na' ljo' ts'oom juuna'. Ee tijoom nntseicjoo ts'aⁿ ta higo ts'oom nioom. Meiⁿ tijoom nntseicjoo ts'aⁿ tauva cwii ts'oq nioom. ⁴⁵ Maluaa' matseijomna' nn'aⁿ cha'na n'oom ntjom. Juu ts'aⁿ na ya ts'aⁿñe, mach'eeⁿ yuu na ya, ee naquii' ts'oom cwinaⁿ na

ya na matseitoom. Saa ts'aⁿ na wi'ñe, mach'eeⁿ yuu na tis'a, ee naquii' ts'oom cwinaⁿ nawi' na matseitoom. Ticwii cwii ts'aⁿ cantyjati na matseituu naquii' ts'om, maxjeⁿ jo' matseineiⁿ.

We nnom tsiaⁿtsjo'

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ '¿Chiuu na cwindu'yo' na Ta ja quia na cwi'maⁿ'yo' ja ndo' tiñe'calacanda'yo' ñ'oom na matsjoo ndaa'yo'? ⁴⁷ Ticwii cwii ts'aⁿ na macwjee'cañoom ja na mandii ñ'oom na matsjoo nmeiⁿ, ndo' matseicanda jooa', m'mooⁿya ndaa'yo' chiuu matseijomna' tsaⁿ'ñeeⁿ. ⁴⁸ Matseijomna' jom cha'cwijom cwii ts'aⁿ na jndo' ts'om na s'aa waa'. Tyoca'ñeeⁿ njoom, tyeⁿ tqueeⁿ tsiaⁿtsjo' cha jndei w'aa. Quia na tyjee' jndaa, tcoona' tyuaatcwii, jndei tyocjaacameiiⁿ'ñena' ndaa w'aa'ñeeⁿ. Saa tîcats'eiina' ee na tyeⁿ tjaluiina' nacjoo' tsiaⁿtsjo'ñeeⁿ. ⁴⁹ Saa juu ts'aⁿ na cwe' mandii ñ'oom na matsjoo ndo' titseicanda jooa', tsaⁿ'ñeeⁿ matseijomna' cha'cwijom cwii ts'aⁿ na tijndo' ts'om na s'aa waa' na cwe' jnaⁿtona' nomtyuaa. Tjaa'naⁿ niaⁿljo' tuii. Quia na tyjee' jndaa ndo' jndei tyocjaacameiiⁿ'ñena' w'aa'ñeeⁿ, mantya tmeiⁿ'na' juuna'. Ndo' t'maaⁿ' tsuu cantyja 'naaⁿ'na'.

7

Sein'ma' Jesús mosoo' capeitaⁿ, ts'aⁿ romano

(Mt. 8:5-13)

¹ Jnda na seineiⁿ Jesús cha'tso ñ'oommeiⁿ na tyondye nn'aⁿ, quia jo' tjaaⁿ tsjoom Capernaum.

² Tsjoom'ñeeⁿ m'aaⁿ cwii capeitaⁿ na matsaⁿntjom

cwii siaⁿnto sondaro. Ndo' m'aaⁿ cwii mosoom'm na jeeⁿ wi' ts'oom, mañe'cue' na niroom wii'.

³ Quia na jñeeⁿ ñ'oom cautyja 'naaⁿl Jesús, jñoom nt'om nn'aⁿ na cwiluiitquiendye ndaaⁿ nn'aⁿ judíos na c'oocal'ana ty'oo na candyoya Jesús na nntsein'maⁿ tsaⁿlñeeⁿ mosoom'm.

⁴ Jndaⁿ tquiena na m'aaⁿ Jesús, ñequio ñ'oom ty'oo tyoluena nroom:

—Ts'aⁿ na jñom já, ya ts'aⁿñe, jo' chii maty'iomna' na catseñ'oom'ndyu' jom. ⁵ Ee jeeⁿ wi' ts'oom jaa nn'aⁿ tsjaaⁿ Israel, ndo' s'aaⁿ wats'om 'naaⁿya.

⁶ Quia jo' tja Jesús ñ'eⁿ naⁿñeeⁿ. Quia ma'ooquiena waa' capeitaⁿ, jñom tsaⁿlñeeⁿ nt'om nn'aⁿ na ya ñ'oom jom ñ'eⁿndye na c'oocaluena nnom Jesús:

—Ta, ndi' matso ts'aⁿ na wii' mosoo' ticatseixmaaⁿ na nncja'quie' naquii' waⁿaⁿ, jo' chii tiñe'tseicachjuutyeeⁿ 'u. ⁷ Meiⁿ cwe' na ndyocatjomñê 'u, ticatseixmaaⁿ. Ndo' ntyjeeⁿ na meiiⁿ cwe' ñ'oom na nntsu', nn'maⁿ mosoom'm. ⁸ Ee jom m'aaⁿ nacje 'naaⁿl ts'aⁿ na matsaⁿntjom jom. Ndo' mati m'aⁿ sondaro nacje 'naaⁿaⁿ. Quia na nntsoom nnom cwii joona: “Luaa' cja'”, wjaa tsaⁿlñeeⁿ. Ndo' quia na nntsoom nnom cwiicheⁿ: “Candyo' luaa”, ndyo. Mati quitsoom nnom cwii cwii mosoom'm: “Catsa' luaa”, ndo' nnts'aa.

⁹ Quia na jndii Jesús ñ'oomwaa', jeeⁿ tjawee' ts'oom cautyja 'naaⁿl tsaⁿlñeeⁿ. Taqueeⁿ nty'iaaⁿaⁿ ndaaⁿ nn'aⁿ na 'oontyjoⁿ naxeeⁿeⁿ, tsoom:

—Candyeyo' nntsjoo, meiⁿ cwii ts'aⁿ tyooljeiya quii'ntaaⁿ jaa nn'aⁿ Israel, na t'maⁿ matseyu'ya ts'om cha'na tsaⁿm'aaⁿl.

10 Quia na jnda ty'elcwee' nn'aⁿ na jñom capeitaⁿ, jliuna na jnda n'maⁿ moso na wii'.

Seilcwinnda' Jesús ts'oo

11 Jnda tuii na luaa', tja Jesús tsjoom na jndyu Naín. Ndo' jndye nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom na mañequiaaⁿ ty'ena ñ'eⁿñê ñequio jndye nt'omcheⁿ nn'aⁿ. 12 Quia na jnda teindyona 'ndyoots'a tatiom nnom tsjoom, jliuna na cwicalui' nn'aⁿ na 'oocaty'iuu ts'oo, tsaⁿs'a jnda cwii yuscu na jnda ljoñe. Tsaⁿs'a'ñeeⁿ macanda ñenquii tuiiñe. Jndye nn'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ ty'ela'jomndye ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ. 13 Jnda na nty'iaa' Ta Jesús yuscu'ñeeⁿ tioo na jeeⁿ wi' ts'oom juu. Tsoom nnom:

—Tanty'ioo'.

14 Quia jo' tjantyjaaⁿaⁿ, tyeⁿnquioom'm yuu na njom ts'oo. Ndo' nn'aⁿ na cho juuna', ty'emei'ntyjee'na. Matsoom nnom ts'oo'ñeeⁿ:

—Aa ndi' sa, matsjoḡ njom': Quicantyja'.

15 Ndo' teicantyja ts'aⁿ na jnda tue', toḡⁿoⁿ na matseineiⁿ. Tquiaa Jesús jom l'o tsoñeeⁿ.

16 Jeeⁿ ndya' seicaty'uena' cha'tso nn'aⁿ. Ty-ola't'maaⁿndyena Ty'oḡts'om, tyoluena:

—Jnda teitquioo'ñe cwii profeta quii'ntaaⁿya na t'maⁿ tseixmaaⁿ.

Ndo' mati tyoluena:

—Ty'oḡts'om jnda tyjee'cañoom na mateijneiⁿ jaa na cwiluiindyḡ cwentaaⁿaⁿ.

17 Ndo' tjanty'ee ñ'oom cantyja 'naaⁿ na luaa' s'aa Jesús cha'waa ts'ondaⁿ Judea ñequio njoom na niom ndiocheⁿ jo' jo'.

*Juan majñoom nn'aⁿ na m'aaⁿ Jesús
(Mt. 11:2-19)*

¹⁸ Nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom na mañequiaa Juan, jla'candiina jom cha'tso ñ'oommeiⁿ!. Quia jo' t'maaⁿ wendye naⁿñeeⁿ. ¹⁹ Jñoom jooa na c'oota'x'ena 'ndyoo Jesús, ¿aa jom cwiluiñê nquii na nncwjee'cañoom tsjoomnancue oo aa nncwindoo'na cwiicheⁿ? ²⁰ Ndo' quia na jnda tquie'cañom naⁿñeeⁿ Jesús, jluena nnoom:

—Juan tsaⁿ na matseits'oomñe nn'aⁿ, jom jñoom jâ na m'aaⁿ na cata'x'aayâ njom': “¿Aa 'u cwilui-indyu' nquii na nncwjee'cañoom tsjoomnancue, oo aa nncwindoo'â cwiicheⁿ?”

²¹ Juu xjeⁿñeeⁿ tyotsein'maⁿ Jesús jndye nn'aⁿ na wii ñequio ntycu na tcuu wjaana'. Mati tyotsein'maaⁿ nn'aⁿ na maleichuu jndyetia, ndo' s'aaⁿ na nty'iaa nn'aⁿ na nchjaaⁿ. ²² Jnda chii tsoom ndaaⁿ nn'aⁿ na jñom Juan:

—Catsa'yo', cala'candii'yo' Juan ljo' na jnda jndye'yo', ndo' na jnda nty'ia'ndaa'yo' jndye nn'aⁿ n'maaⁿ. Nn'aⁿ na nchjaaⁿ jnda teitquioo. Ndo' nn'aⁿ na ntjeiⁿnc'ee', je' ya cwi'ooca'. Nn'aⁿ na cho tycu lepra, je' jnda n'maaⁿ. Nn'aⁿ na candaa, je' ya cwindye. Nn'aⁿ na jnda tja, jnda cwitando'nnda'. Ndo' ndyeñeeⁿ jnda macwindye ñ'oom naya 'naaⁿ Ty'oots'om. ²³ Ndo' mañequiaana' na neiiⁿ meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na ticwji'ñe cantyja 'naⁿya.

²⁴ Jnda na ty'elcwee' nn'aⁿ na jñom Juan, to' Jesús na matseineiⁿ ndaaⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ nacañom'm cantyja 'naaⁿ Juan. Matsoom:

—¿Chiuu waa saacanty'ia'yo' na sa'yo' ndyuaa na tja nn'aⁿ c'oom yuu na tyom'aaⁿ Juan? ¿Aa nty'ia'yo' jom cha'cwijom cwii tsmaaⁿ na

maleiñ'oomñe jndye? Ntyjii nchii jo'. ²⁵ Quia jo' ¿chiiu waa na saacanty'ia'yo'? ¿Aa nty'ia'yo' jom na cweⁿ liaa na jeeⁿ jnda? Ntyjii nchii jo'. Queⁿyo' cwenta, nn'aⁿ na cwicwee' liaa na jnda, joona jeeⁿ l'ue m'aⁿna ndo' ya cwic'eeⁿna quii' lan'iaaⁿ nt'maⁿ. ²⁶ Quia jo' ¿chiiu waa na saacanty'ia'yo' na sa'yo'? ¿Aa nty'ia'yo' na cwiluiñê profeta? Mayuu' na jo' jom. Ndo' t'maⁿti matseixmaaⁿ, nchiiti meiⁿngua profeta. ²⁷ Ee waa ljeii na matseineiⁿna' cantyja 'naaⁿaⁿ. Matsona':

Ja majñooⁿñetyaya cwii moso 'naⁿya na wjaa-jndyee cantyja na nncja' na wjaañ'oom ñ'oomya.

Jom nncwji'yuu'ñê cantyja 'naⁿ cha
nnc'omc'eendye nn'aⁿ quia na
nncue'cañoom'.

²⁸ Candye'yo' nntsjoq, quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ tsjoomnancue, tijoom ñet'oom cwii profeta na t'maⁿti cwiluiñe cha'na Juan. Saa meiiⁿ na ljo', ts'aⁿ na cjeti mach'ee, juu t'maⁿti cwiluiñe yuu na matsa'ntjom Ty'oots'om, nchiiti Juan.

²⁹ Cha'tso nn'aⁿ na jndye ñ'oom na seineiⁿ Juan mandiñ'eeⁿ nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om ts'iaaⁿndaq nn'aⁿ cwentaa' gobiernom, ñequio cha'tso nt'omcheⁿ nn'aⁿ, teits'oomndyena s'aa Juan ee jla'noⁿna na xcwe mach'ee Ty'oots'om.

³⁰ Saa nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqeⁿ Moisés, l'ana na ticwil'ue ñ'oom na seijndaa'ñe Ty'oots'om na nlui'n'maaⁿndyena, jo' chii tñquiandyena na nntseits'oomñe Juan joona.

³¹ Quia jo' tso Jesús ndaⁿana:

—¿Ljo' nntseijoom'ndyo cantyja 'naⁿyo' ñequio cha'tso nt'omcheⁿ nc'iaa'yo' na m'aⁿ je'? Ndo'

¿ñeeⁿ matseijomna' 'o? ³² Matseijomna' 'o cha'na yocanch'u na tileicatjoom' na cwinquioo' na meindyuaandye ts'om nataa. Cwila'xuaana ndaa nlc'iaana, cwiluena: “Cwitjoo'â tsmāⁿ na macoco ts'aⁿ saa 'o tiñe'cala'jnom'yo'. Cwitaayâ som ts'oo saa mati tiñecatyuee'yo'.” ³³ Ee tyjee'cañoom Juan, ts'aⁿ na ñeseits'oomñe nn'aⁿ, jom tîcwaāⁿaⁿ nantquie na ya, meiⁿ winom tîc'om. Saa 'o cwindu'yo': “Tsaⁿjndii matseixmaaⁿ.” ³⁴ Ndo' ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, jnda tyjacañōōⁿya 'o. Ja matseijomndyō ñ'eⁿ nn'aⁿ, macwa'a ndo' ma'ua. Saa 'o cwindu'yo' na ja cwiluiindyō ts'aⁿ na jeeⁿ cwa', jeeⁿ 'uu. Ndo' mati cwindu'yo' na ja matseix'iaa'ndyō ñ'eⁿ nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om cwentaa' gobiernom ñequio nn'aⁿ na cwila'tjoondye nnom Ty'oots'om. ³⁵ Saa tints'aa ee cha'tso ljo' na mach'ee Ty'oots'om cwit'moōⁿna' na jndo' ts'oom.

Tja Jesús waa' Simón, ts'aⁿ fariseo

³⁶ Cwii ts'aⁿ fariseo tqueeⁿñê Jesús waⁿaⁿ na nlcwa'na. Ndo' tjaquiee' Jesús quii' waa' fariseo'ñeeⁿ ndo' tjacjom nacañom' meiⁿsa. ³⁷ Cwii yuscu tsjoom'ñeeⁿ na cwe' luaa' m'aaⁿ ñ'eⁿ naⁿnom, quia na jñeeⁿ na wacatyeeⁿ Jesús nacañoom' meiⁿsa waa' fariseo, jndyoñ'oom cwii tsioo na tuiina' ñ'eⁿ tsjo' canchii' na njom ncheⁿ cachi. ³⁸ Jndyomeintyjeeⁿeⁿ nacañoom' nc'ee Jesús. Toōⁿōⁿ na maty'iroom ndo' cwiquiaa ndaannoom nacjoo' nc'ee Jesús. Ñequio sooxqueeⁿ tyowee'ñê nc'ee Jesús. Tyo'om nc'ee ndo' tyoñ'oomñê ncheⁿ cachi'ñeeⁿ. ³⁹ Ndo' juu ts'aⁿ fariseo na tqueeⁿñê Jesús na catseijomñe ñ'eⁿñê,

nty'iaaⁿaⁿ na luaa'. Quia jo' seitiom naquii' ts'oom: "Tsaⁿm'aaⁿ, xeⁿ mayuu' cwiluiñê profeta, jnda sei'nooⁿoⁿ 'ñeeⁿ yuscum'aaⁿ na manquiu' jom, ndo' ljo' mayaaⁿ. Ee tsaⁿm'aaⁿ, ts'aⁿ na cwe' luaa' m'aaⁿ ñ'eⁿ naⁿnom." 40 Quia jo' tso Jesús nnom fariseo'ñeeⁿ:

—Aa ndi', Simón, waa cwii na ñ'e'catsjoo njom'.

T'o Simón, tsoom:

—Ta, catsu' nndii.

41 Tso Jesús:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ na teijndei s'om nn'aⁿ. Ndo' t'om we nn'aⁿ na tyocacho'jnaⁿ nnoom. Cwii tsaⁿñeeⁿ tyocachujnaaⁿ 'om siaⁿnto denarios. Ndo' cwiicheⁿ tsaⁿñeeⁿ tyocachujnaaⁿ ñewen'aaⁿ nchoo' qui denarios. 42 Ndo' naⁿñeeⁿ tícandaa nntioomna, saa meiiⁿ na ljo', wendyena seit'maⁿ ts'oom. Quia jo' ¿cwaⁿ cwii na wendye naⁿñeeⁿ nnc'oom na jndati ntyjii ñ'eⁿñê?

43 T'o Simón, matsoom:

—Matseitiuuya ts'aⁿ na t'maaⁿti chujnaⁿ nnoom, juu tsaⁿñeeⁿ jndati ntyjii jom.

Quia jo' matso Jesús nnoom:

—Majo'ndyo macwji' cwenta.

44 Jnda jo' taqueeⁿ, nty'iaaⁿaⁿ yuscu'ñeeⁿ, matsoom nnom Simón:

—¿Aa manty'ia' yuscum'aaⁿ? Ja jndyoquia'a wa', tñiquiaa' ndaa na nntmaⁿ nc'a saa tsaⁿm'aaⁿ je', jnda tmaaⁿ nc'a ñequio ndaannoom. Ndo' jnda tyuee'ñê nc'a ñequio sooxqueeⁿ. 45 'U tíc'ua' ntsmaaⁿa cha'na waa costumbre, saa tsaⁿm'aaⁿ cantyjati na jndyoquia'a wa', tyoocjaameinty- jeeⁿeⁿ na ma'om nc'a. 46 'U tícwjaa'ndyu' seitye xquaaⁿ saa tsaⁿm'aaⁿ jnda ty'oomñê ncheⁿ cachi

nc'a. ⁴⁷ Jo' chii matsjoo njom' cha'tso na matsejtjooñê jnda seit'maⁿ ts'o^o, jo' na jeeⁿ jnda ntyjeeⁿ ja. Saa juu ts'aⁿ na m'aaⁿ ts'om nquii na tit'maⁿ matsejtjooñê, meiiⁿ na matseit'maⁿ ts'o^o juu, maxjeⁿ ticuee' na jnda ntyjii ñ'eⁿndyo.

⁴⁸ Jnda chii matsoom nnom yuscu'ñeeⁿ:

—Jnda seit'maⁿ ts'o^oya cha'tso jnaⁿ.

⁴⁹ Nn'aⁿ na meindyuaandye ñ'eⁿñê nacañoom' mei'sa, to'na na cwiluena ndaa nc'iaana:

—¿Ñeeⁿ cwiluiñê tsaⁿm'aaⁿ na mati matseit'maⁿ ts'oom jnaaⁿ nn'aⁿ?

⁵⁰ Saa matsoom nnom yuscu'ñeeⁿ:

—Nc'e na matsei'yu'ya ts'om' ñ'eⁿndyo, jo' na jnda jlui'ya'. Cja' na meiⁿcwii ñomtiuu tanc'oom'.

8

Yolcu na tei'jndei Jesús

¹ Jnda jo' tja Jesús cha'tso njoom nt'maⁿ ñequio njoom nch'u na tyoñequiaaⁿ ñ'oom. Tyotseicañeeⁿ nn'aⁿ ñ'oom naya cantyja na matsa'ntjom Ty'o^ots'om. Ndo' ñ'eeⁿ nn'aⁿ na canchoo'we ñ'eⁿñê. ² Mati ty'e ñ'eeⁿ yolcu na jnda sein'maaⁿ na ñejleichuu jndyeta. Ndo' ñ'eeⁿ nt'omcheⁿ yolcu na jnda sein'maaⁿ cwii cwii nnom ntycu na ñetjoom. Cwii joona jndyu María Magdalena, tsaⁿ na jnda tjei' Jesús ntquiee' na'jndii naquii' ts'om. ³ Ndo' ñ'eⁿ Juana, jom scuu' Chuza, ts'aⁿ na mando' ts'iaaⁿ 'naaⁿ Herodes. Ndo' mati ñ'eⁿ Susana, ñequio jndyendye nt'omcheⁿ yolcu. Tyocaljondyena s'om na tyotei'jndeiina Jesús 'naⁿ na macaⁿna' jom ñ'eⁿ nn'aⁿ canchoo'we.

*Ts'aⁿ na tjacju' lqueeⁿ trigo
(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)*

⁴ Tjomndye cwii tmaaⁿ t'maⁿ nn'aⁿ nacañoom' Jesús, na jnaⁿna cwii cwii njoom. Tyotseineiⁿ ñ'oom na tjañoom' ndaana. ⁵ Matsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ na tyoch'ee ts'iaaⁿ jndaā. Tjaaⁿ, tjacjoom'm lqueeⁿ trigo. Ndo' yocheⁿ na tyojoom'm lqueeⁿñeeⁿ, nt'om jo' tquiaa ts'om nato. Joonā' ndyue nn'aⁿ ndo' nt'om tcwa' cantsaa. ⁶ Ndo' nt'om lqueeⁿñeeⁿ tquiaana' yuu na jeeⁿ ljo'. Quia jnda' t'oomna', mantya tjacaaⁿna' ee titeiⁿ tyuaa. ⁷ Ndo' nt'om lqueeⁿñeeⁿ tquiaana' yuu na too' nda' l'oō nioom. Ñe'naaⁿ ty'ewijndana', saa l'oō nioom'ñeeⁿ tco'na' joona'. ⁸ Ndo' nt'om tsjaaⁿ lqueeⁿñeeⁿ tquiaana' yuu na ya ts'o. T'oomna' ndo' l'ana' cwii cwii siaⁿnto lqueeⁿ na cwiina'.

Jnda na tsoom ñ'oommeiⁿ, seineiⁿ na c'uaati, matsoom:

—'Ñeeⁿ juu na niom lue' n'om lua'qui na nndii, candiia.

*Luaa ts'iaaⁿ ñ'oom tjañoom'
(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)*

⁹ Ndo' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê ta'x'eena nnoom chiuu ma'moⁿ ñ'oom tjañoom'waa'. ¹⁰ T'o Jesús matsoom:

—Ndaā' 'o mañequiaa Ty'oōts'om na caliu'yo' ñ'oom wanty'iuu' cantya 'naaⁿ na matsaⁿntjoom. Saa ndaā nt'omcheⁿ nn'aⁿ matseinaⁿya ñ'oom na wjaañoom', cha meiiⁿ na cwinty'iaa ndaana saa tixoqueⁿna cwenta ndo' meiiⁿ na cwindyena saa xocala'noⁿna.

*Luaa ma'moⁿ ñ'oom cantyja na tjacju' ts'aⁿ
lqueeⁿ trigo*

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ 'Luaa ma'moⁿ ñ'oom tjañoom'waa'. Lqueeⁿ trigo na tjacju' ts'aⁿ, ñ'oom' Ty'o^oots'om jo'.
¹² Lqueeⁿ na tquiaa ts'om nato, jo' jo' nn'aⁿ na cwindye ñ'oom' Ty'o^oots'om. Mantyja ndyo tsaⁿjndii, macwjeeⁿeⁿ ñ'oom'ñeeⁿ naquii' n'omna cha tila'yu'na, tilui'yana. ¹³ Lqueeⁿ na tquiaa yuu na jeeⁿ ljo', jo' jo' nn'aⁿ na cwindye ñ'oom' Ty'o^oots'om. Cwila'yu'na cwantindyo xuee saa quia na mandyo cwii na maco'wi'na' jooa, cwi'ndyena. ¹⁴ Ndo' lqueeⁿ na tquiaa yuu na too' nda' l'o^o nioom, mati nn'aⁿ na cwindye ñ'oom' Ty'o^oots'om. Saa jooa, jeeⁿ m'aⁿna ñ'omtiuu chiuu na cwii 'oom'aⁿtina. Ñe'cuua 'naaⁿna, ndo' ñe'c'omna cantyja na neiⁿnco tsjoomnancue. Jo' chii tjaa'naⁿ cwii nnom na cwiwitquioo' cantyja 'naaⁿna na cwila'ñ'oom'ndyena ñ'oom' Ty'o^oots'om. ¹⁵ Ndo' tsjaaⁿ na tquiaa yuu na ya ts'o, mant'omcheⁿ nn'aⁿ na cwindye ñ'oom' Ty'o^oots'om. Ñequio na xcwee' n'omna cwila'wena ñ'oom na cwindyena naquii' n'omna. Tica'ndyenc'uaa'ndyena meiiⁿ nawi' cwiitjoomna. Cantyja na cwil'ana cwiwitquioo' na cwinaⁿndyena yuu na matsona'.

Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ lámpara

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ Seineiⁿ Jesús cwiicheⁿ ñ'oom na tjañoom'.
Tsoom ndaana:

—Tjaa'naⁿ 'ñeeⁿ juu na nntseicw'aa lámpara jnda
chii nntseicoom'm juuna' ñ'eⁿ xuaa oo nncwjaa'ñê

juuna' nacjee' jnduu. Maxjeⁿ nntseintya ts'aⁿ juuna' cha na xuee nnty'iaa nn'aⁿ na nnc'ooquie'.

¹⁷ Cha'tso na mats'aa je' na ticaliu cha'tsondye nn'aⁿ, mancjo'yo' nlacanooⁿyo' joona' ndaana. Ndo' cwii cwii ñ'oom wjaañoom' na matseinaⁿya je' maxjeⁿ nncue'ntyjō na meiⁿquiayuucheⁿ nla'noⁿ nn'aⁿ juuna'. Maxjeⁿ nncuaa tyenquiona'.

¹⁸ 'Jo' chii queⁿya'yo' cwenta joo ñ'oommeiiⁿ na matseinaⁿya ndaa'yo'. Ee juu ts'aⁿ na mamaleiñ'oom nlo'ñomti saa ts'aⁿ na tjaa ljo' coleñ'oom, nlui'ñ'eⁿ mandiñ'eⁿ ljo' na matseitoom na niom naquii' l'ooⁿ.

Tquie ntyjee Jesús ñ'eⁿ tsondyeena

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Tsondye Jesús ñequio ntyjeeⁿ tquie'cañomna, saa tîcandaā nnc'oontyjaa'na jom ee jeeⁿ jndye nn'aⁿ. ²⁰ Ndo' seicandii ts'aⁿ jom, tso:

—Ch'eⁿ m'aaⁿ tso'ndyo' ñequio nty'iu'. Ñe'cala'neiⁿna ñ'eⁿndyu'.

²¹ T'ooⁿ tsoom:

—Joo nn'aⁿ na cwindye ñ'oom 'naaⁿ Ty'ooots'om ndo' cwila'canda juuna', naⁿñeeⁿ cwiluiindyē tsondyoya ndo' ntyjōya.

Seicheⁿ Jesús jndye ñ'eⁿ nmōⁿ ndaaluee

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Cwii xuee'ñeeⁿ tuō Jesús ts'om cwii w'aandaa ñequio nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom'm. Tsoom ndaana:

—Cjaaya xndyaa' ndaaluee.

Quia jo' jnaⁿna ts'ōndaa Galilea, to'na na 'oowity'ioo'na juuna'. ²³ Yocheⁿ na cwiwi'ty'ioo'na, tsoo Jesús. Ndo' jndei tioo

jndye nnom ndaaluee'ñeeⁿ. Tiomna' ndaa ts'om w'aandaa. Waa na teincuu' na nnc'u'na' juuna'.

²⁴ Ndo' ty'entyjaa'na jom, jla'nlcwina jom, jluena:
—'U Maestro, manncwjaaya.

Jnda na lcweeⁿ, seitiaaⁿ'aⁿ jndye ñequio nmoⁿ ndo' jla'cheⁿ'na'. S'aana' na wacheeⁿ nnom ndaaluee. ²⁵ Quia jo' tsoom ndaana:

—¿Yuu waa na ma'moⁿ'na' na cwilayu'ya n'om'yo'?

Saa joona jla'catyuendyena ndo' tjaawee' n'omna. Tyoluena ndaa nc'iaana:

—¿Ñeeⁿ cwiluiñe tsaⁿ'm'aaⁿ na matsa'ntjoom meiiⁿ jndye, meiiⁿ ndaaluee ndo' cwila'candana' ñ'oom na matsoom?

Ts'aⁿ Gadara na ñjomndye naⁿjndii naquii' ts'om (Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Jnda jo' jlui'na xndyaa' ndaaluee, ndyuaa tsjoom nn'aⁿ Gadara na waa ndyeyu ts'ondaa Galilea. ²⁷ Jnda na jlui' Jesús tyuaatcwii, jndyocatjomñe cwii ts'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ jom. Tsaⁿ'ñeeⁿ jnda s'aa xuee na matseixmaaⁿ naⁿjndii naquii' ts'oom. Tacocweⁿ liaa ndo' tacoc'eeⁿ na waa w'aa. Mac'eⁿnyom yuu na cwijaacanty'iuu'ndye l'oo. ²⁸ Quia na nty'iaaⁿ'aⁿ Jesús, jndeiⁿ seixuaⁿ s'aa jndyeta. Tcoom'm xtyeeⁿ jo nc'ee Jesús. Jndeiⁿ seineiiⁿ, tsoom:

—¿Ljo' nntsa' ñ'eⁿndyo, 'u Jesús, Jnda Ty'ooots'om na m'aaⁿ nandyetichéⁿ? Mats'aaya ty'oo njom', na tilco'wi' ja.

²⁹ Tsoom ñ'oomwaa' ee jnda sa'ntjom Jesús na calui' jndyeta naquii' ts'om tsaⁿ'ñeeⁿ. Teijndye xuee maleiñ'oom jndyeta juu. Tyolatyeⁿ nn'aⁿ l'uaancjo l'ooⁿ ndo' nc'eeⁿ. Saa tyoc'ioo'ñê joona'

ndo' tyowjaañ'oom jndyeta'ñeeⁿ jom yuu na tjaa nn'aⁿ c'oom. ³⁰ Quia jo' tax'ee Jesús nnom, matsoom:

—¿Ljo' jndyu'?

T'õ 'ñom, tso:

—Ja jndyuya Jndye Meiⁿ.

Luaa' tsoom ee jeeⁿ jndye naⁿjndii jnda tuõ naquii' ts'oom. ³¹ Ndo' tyola'ty'oondye naⁿjndii'ñeeⁿ nnom Jesús na ticajñoom joona yuu na wi' nntjoomna. ³² Jo' jo' tyom'aⁿ cwii tmaaⁿl' calcu quii' jndaã na cwicwa'. Naⁿjndii'ñeeⁿ tyol'ana ty'oo nnoom na quiaaⁿ na nnc'ooquie'na naquii' n'om calcu'ñeeⁿ. Quia jo' tquiaaⁿ na wanaaⁿ. ³³ Ndo' jnda na jlui' jndyeta ñ'eⁿ naⁿjndii naquii' ts'om tsaⁿñeeⁿ, ty'equie'na naquii' n'om calcu. Ndo' tmaaⁿl' calcu'ñeeⁿ jlei'nomyo', tei'tyu'yo' yuu na nty'a 'ndyoo ndaaluee'ñeeⁿ, mana nchjeeña' jooyo' quii' ndaa.

³⁴ Nn'aⁿ na cwitei'x'ee calcu'ñeeⁿ, jnda na nty'iaana na luaa' tuii, jlei'nomna, tyola'neiⁿna ñ'oomwaa' naquii' tsjoom ndo' jo jndaã. ³⁵ Quia jo' ty'e nn'aⁿ, ty'ecanty'iaa ljo' tuii. Tquie'cañomna Jesús ndo' jliuna ts'aⁿ na jnda jlui' naⁿjndii naquii' ts'om, wacatyeeⁿ nacañoom' Jesús. Macweⁿ liaa ndo' jnda tco'yañ'eⁿna' jom. Ndo' naⁿñeeⁿ, jeeⁿ tyuena. ³⁶ Joo nn'aⁿ na jndoo' chiuu tuii na n'maⁿ ts'aⁿ na ñeseixmaⁿ naⁿjndii, jla'neiⁿna ndaa nn'aⁿ na ty'ecanty'iaa. ³⁷ Ndo' cha'tso nn'aⁿ na m'aⁿ cha'waa ndyuaa Gadara, l'ana ty'oo nnom Jesús na calueeⁿeⁿ quii'ntaaⁿna, ee joona jeeⁿ nquiaana. Jo' chii tuõnda' Jesús ts'om w'aandaa mana tjalcweeⁿeⁿ ts'õndaa Galilea. ³⁸ Juu ts'aⁿ na jnda jlui' naⁿjndii naquii' ts'om, tyoch'ee ty'oo nnom

Jesús na quiaa tsaⁿñeeⁿ ñ'oom' na ññ'eⁿ ñ'eⁿñê, saꝯ saꝯntjom Jesús na caljoo'ñê. ³⁹ Tsoom nnom:

—Cja'l'cwe' na waa wa', catseineiⁿ ndaa nn'aⁿ cwanti t'maⁿ naya jnda s'aa Ty'o^ots'om ñ'eⁿndyu'.

Ndo' tja tsaⁿñeeⁿ, tyotseineiⁿ ndaa nn'aⁿ cha'waa quii' tsjoom na t'maⁿ naya s'aa Jesús ñ'eⁿñê.

Yuscuchjoo jnda Jairo

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Teity'ionnda' Jesús ndaaluee. Quia na jlueeⁿeⁿ w'aandaa, jndyendye nn'aⁿ to'ñoomna jom ñequio na neiiⁿna, ee cha'tsondyena mamei'ndoo'na jom. ⁴¹ Tyjee'cañoom cwii ts'aⁿ na jndyu Jairo. Jom cwiluiitquieñê naquii' wats'om 'naaⁿ nn'aⁿ judíos. Tcoom'm xtyeeⁿ jo nc'lee Jesús, s'aaⁿ ty'oo na cjaa tsaⁿñeeⁿ waⁿaⁿ. ⁴² Ee m'aaⁿ jnaaⁿ na yuscu, na macandꝯ juu. Cha'na canchoo'we chuu' yu'ñeeⁿ ndo' mañe'cue'. Yocheⁿ na njom Jesús nato na mawjaⁿ waa' tsaⁿñeeⁿ, s'aana' na jeeⁿ tyeeⁿ nacañom'm na jeeⁿ jndye nn'aⁿ.

⁴³ Ndo' quii'ntaaⁿna m'aaⁿ cwii yuscu na jnda canchoo'we chu wii' tycu na cwicaa nioom'. Jnda seicatsoom cha'tso 'naaⁿaⁿ ñequio nn'aⁿ na cwil'a nasei. Saꝯ meiⁿcwiindye joona tîcandꝯ nntsein'maⁿ jom. ⁴⁴ Tjatseicandyoo'ñê jo naxeⁿ Jesús ndo' tyenquiom'm 'ndyoo liaatco na cwee Jesús. Mañoom' tjameintyjee' na cwicaa nioom'm.

⁴⁵ Quia jo' tax'e Jesús, tsoom:

—¿'Ñeeⁿ juu tyenquiuu' ja?

Cha'tsondye nn'aⁿ jlue ticaliu. Ndo' tso Pedro ñequio nc'iaaⁿaⁿ:

—Ta, jndyendye nn'aⁿ jndā seicanto'na' nacañom' hasta manchjena' 'u cwil'ana, ndo' mawaxe': “¿'Ñeeⁿ juu tyenquiuu' ja?”

⁴⁶ T'ō Jesús, tsoom:

—M'aaⁿ 'ñeeⁿ juu na wii' tyenquiuu' ja. Ee ntyji-
iya na jndā teil'ue juu najndei na matseixmaⁿya
na n'maⁿ ts'aⁿ.

⁴⁷ Jndā na ljeii yuscu'ñeeⁿ na xocandaa
nncwanty'iuu'ñê, ñequio na cwiteiñê
jndyocoom'm xtyeeⁿ jo nnom Jesús. Ndo' ñequio
na ndye cha'tsondye nn'aⁿ tjei'yuu'ñê chiuu
na tyenquioom'm liaa' Jesús ndo' na mañoom'
n'maaⁿ. ⁴⁸ Quia jo' tso Jesús nnoom:

—'U jndaaya, nc'e na matsei'yuya' ts'om'
ñ'eⁿndyo jo' na jndā n'maⁿ!. Cja' na meiⁿncwii
ñomtiuu tanc'oom'!

⁴⁹ Ndicwaⁿ matseineiⁿ ndo' tyjee' ts'aⁿ na jnaⁿ
waa' Jairo, ts'aⁿ na cwiluiitquieñe wats'om. Matso
tsaⁿ'ñeeⁿ:

—Tantseicachjuu'ti' Tam'aaⁿ ee jndā tue'
nomjnda'!

⁵⁰ Jndā na jndii Jesús ñ'oomwaa', tsoom nnom
Jairo:

—Tinty'ue', macandā na catseyiu' ñ'eⁿndyo,
quia jo' nn'maⁿ nomjnda'!

⁵¹ Ndo' jndā na tueⁿeⁿ na waa w'aa, meiⁿcwii
ts'aⁿ tñquiaaⁿ na nncjaaquiee' ñ'eⁿñê, macandā
Pedro ñequio Juan ñequio Jacobo, ndo' tsotye
yuscuchjoo ñ'eⁿ tsondyee. ⁵² Cha'tso nn'aⁿ
jndei cwila'xuaana, cwityueena cantyja 'naaⁿ
ts'oochjoo. Saa matso Jesús ndaana:

—Tantyyue'yol ee tyooweeⁿeⁿ, cwe' watsom.

⁵³ Saa joona, cwe' tyoncona Jesús ee man-
quiuyana na jnda tue' tsa'níñeeⁿ. ⁵⁴ Quia jo' t'ueeⁿ
ts'o, seineiiⁿ jndei, tsoom:

—Yuscuchjoo, quicantyja'.

⁵⁵ Mantya tando'nnda' ndo' mañoom'
teicantyja. Sa'ntjom Jesús na quiana na nlcwa'
yuscuchjoo'ñeeⁿ. ⁵⁶ Nn'aⁿ na nda tsa'níñeeⁿ t'omna
na jeeⁿ t'maⁿ tjawee' n'omna, saa Jesús sa'ntjoom
na ticaluena nnom meiⁿcwii ts'aⁿ chiuu tuii.

9

Majñom Jesús nn'aⁿ canchoo'wendye

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Quia jnda seitjom Jesús canchoo'we nn'aⁿ
na cwilajomndye ñ'eñê, tquiaaⁿ na cala'xmaⁿna
najneiⁿ cha nndaã nntjeii'na naⁿjndii, ndo' na
nndaã nla'n'maⁿna nn'aⁿ wii. ² Jñoom joona
na c'oonquiana ñ'oom cantyja na matsa'ntjom
Ty'ooots'om ndo' na nla'n'maⁿna nn'aⁿwii. ³ Tsoom
ndaãna:

—Meiⁿcwii tjaa ljo' catsaañ'om'yo' na
nleil'uee'ndyo' nato, meiⁿ ts'ooml'eii, meiⁿ 'naⁿ
na cwicañjom s'om, meiⁿ nantquie, meiⁿ tsjo'ñjeeⁿ,
mandã liaa na cwee'yo'. ⁴ Meiⁿnquia w'aa yuu
na nntsquie'yo', jo' caljoo'ndyo'. Ndo' majo'
nlui'yo' na nntsa'tsa'ti'yo'. ⁵ Meiⁿnquia tsjoom
na tiñ'cato'ñoom nn'aⁿ 'o, quia na cwicalui'yo'
tsjoom'ñeeⁿ, calaquia'yo' ts'ojndaã na chuu'
nc'ee'yo'. Luaa' nl'a'yo' cha calui'yuu' nacjoo
naⁿñeeⁿ na tîcato'ñoomna ñ'oom' Ty'ooots'om.

⁶ Quia jo' jlui'na, ty'ena cha'tso njoom nch'u,
tyoñe'quiana ñ'oom chiuu na nlui'n'maaⁿndye
nn'aⁿ ndo' tyola'n'maⁿna nn'aⁿ wii.

*Tileicatsei'noⁿ Herodes cantyja 'naaⁿ Jesús
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)*

⁷ Jndii Herodes, ts'aⁿ na m'aaⁿ gobiernom, cha'tso na tyoch'ee Jesús. T'maⁿ seiñ'eeⁿna' jom na tyolue nt'om nn'aⁿ na Juan jnda wando'nnda'.
⁸ Nt'om tyolue na Elías jnda teitquioo'ñennda'. Ndo' nt'om tyolue na jnda wando'nnda' cwii profeta na teiyo tyoñequia ñ'oom' Ty'o^ots'om. ⁹ Saa tso Herodes:

—Nncō sa'ntjōⁿ na catyjena xtyo' Juan. Quia jo' ç'ñeeⁿ luaa' na teijndye ñ'oom mandii cantyja 'naaⁿ'?

Ndo' tyojoo' ts'oom na nnty'iaaⁿaⁿ juu.

*Tquiaa Jesús na tcwa' 'om meiⁿ naⁿnom
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)*

¹⁰ Jnda na lcwee'nnda' nn'aⁿ na canchoo'we ts'iaaⁿ na jñom Jesús joona, jla'candiina jom cha'tso na jnda l'ana. Quia jo' tjachom joona, ty'ena cwii ntyja jo jnda^a ndyoo' tsjoom Betsaida. ¹¹ Quia na jliu nn'aⁿ na ljo', ty'entyjona naxeeⁿeⁿ. To'ñoom joona ndo' tyotseineiⁿ nda^ana cantyja na matsa'ntjom Ty'o^ots'om. Ndo' sein'maaⁿ nn'aⁿ wii.

¹² Jnda na jaamaaⁿ, ty'entyjaa' nn'aⁿ na canchoo'wendye jom. Jluena:

—Cajñom' nn'aⁿ na c'oona njoom nch'u oo jo ranchoo nn'aⁿ nmeiⁿ ndiocheⁿ na nl'ueena yuu nlquiena ndo' cha nliuna na nlcwa'na, ee ñjaaⁿ tjaa chiuuya, tjaa ljo' quiom.

¹³ Saa matsoom nda^ana:

—'O quia'yo' na nlcwa'na.

T'o^o naⁿñeeⁿ nnoom, jluena:

—Macandā ñe'om taⁿ tyoo' ñequio we catscaa cwileiñ'ooⁿyâ. ¿Ljo'ti nntso luaa'? Macandato xeⁿ tsaalajndaayâ nantquie na nlcwa' cha'tsondye na^m'aⁿ'.

¹⁴ Ndo' naⁿñeeⁿ na cwe' tomti naⁿnom, cha'na 'om meiⁿndyena. Quia jo' tsoom ndaaⁿ nn'aⁿ canchoo'we:

—Candu'yo' ndaaⁿ na^m'aⁿ' na cwindyuaandyena xjeⁿ ntmaaⁿ' na wen'aaⁿ wen'aaⁿ nchoo' qui na cwii cwii tmaaⁿ'.

¹⁵ Ndo' l'ana na ljo', teindyuaandye cha'tsondye nn'aⁿ. ¹⁶ Jndaⁿ jo' to'ñoom 'om taⁿ tyoo' ñequio we catscaa'ñeeⁿ. Jlundaañê cañoom'luee, tquiaaⁿ na quianl'uaa' Ty'oots'om. Jndaⁿ chii tyjeeⁿ joona', tquiaaⁿ ndaaⁿ nn'aⁿ na t'maaⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê ts'iaaⁿ na mach'eeⁿ na cat'oom naⁿñeeⁿ joona' ndaaⁿ nn'aⁿ na jndyendye. ¹⁷ Cha'tsondye naⁿñeeⁿ tcwa' tjacjoona. Ndo' 'ndiicheⁿna' na tîcandyue lcwa'na. Quia na jndaⁿ jla'tjomna jo', too' canchoo'we tsquiee.

*Macwji'yuu'ñe Pedro na Jesús cwiluiñê Cristo
(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)*

¹⁸ Cwii xuee'ñeeⁿ m'aaⁿndyo Jesús cwii ntyja na matseineiⁿ nnom Ty'oots'om. Mañ'eeⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê. Tax'eeⁿ ndaana, matsoom:

—¿Ñeeⁿ juu cwilue nn'aⁿ na cwiluiindyo?

¹⁹ Joona t'oona nnoom:

—Nt'om nn'aⁿ cwilue 'u Juan, ts'aⁿ na tyot-seits'oomñe nn'aⁿ. Ndo' nt'omcheⁿ cwilue 'u Elías. Ndo' nt'omcheⁿ cwilue na 'u cwii profeta na tyoñequia ñ'oom' Ty'oots'om tandyo xuee na jnda wando'nnda'.

²⁰ Ndo' tsoom ndaana:

—Ndo' 'o je', ¿ñeeⁿ juu cwindu'yo' na cwiluiindyo?

T'õ Pedro, tsoom:

—'Û cwiluiindyu' nguii Cristo na jnaⁿ na m'aaⁿ Ty'oqots'om.

Matseicandii Jesús na nncueeⁿ'eⁿ
(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Quia jo' saⁿtjoomtyeeⁿ na meiⁿcwii ts'aⁿ ticaluena nnom na ljo'. ²² Matsoom:

—Ja na cwiluiindyõ ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee maxjeⁿ tseixmaⁿya na jndye nawi' catjõⁿ. Nn'aⁿ na cwiluiitquiendye, ñequio ntyee na cwiluiitquiendye, ñequio nn'aⁿ na cwit'moõⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés nnc'omna na ticueeⁿ n'omna ja. Nla'cuee'na ja, saã xuee jndã ndyee nncwa'ndo'xcõ.

²³ Jndanquia tsoom ndaa cha'tsondyena:

—Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na l'ue ts'om na nncw'aa'ñe ja, cwji'ñê cantyja na matseitiuu nqueⁿ. Caljoya ts'oom nawi' na matjoom ticwii xuee, ndo' candyontyjoõⁿ cantyja na mats'aa, meiiⁿ quio jo' cueeⁿ'eⁿ. ²⁴ Ee meiⁿnquia ts'aⁿ na mañequiaañe na catjom ljo' na nntjom nc'e na m'aaⁿ cantyja 'naⁿya, tsaⁿñeeⁿ nluin'maaⁿñê. Saã meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na mal'uee'ñe cheⁿnquii chiuu nluin'maaⁿñê, majo'to jo' nntsuuñe. ²⁵ Quia jo' yuu waa je' na mateijndeina' ts'aⁿ meiiⁿ cha'waa tsjoomnancue cuaana' na 'naaⁿ'aⁿ xeⁿ nntsuu añmaaⁿ'aⁿ ndo' matseityuii'ñe cheⁿnqueⁿ. ²⁶ Ndo' meiⁿnquia ts'aⁿ na m'aaⁿ na jnaaⁿ cantyja 'naⁿya ñequio ñ'oom naya 'naⁿya, ja na cwiluiindyõ ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nc'oõⁿya na jnaaⁿ'a tsaⁿñeeⁿ

quia nndyoonnda'a na matseit'maaⁿñena' ja, ñequio na matseit'maaⁿñena' Tsotyā ndo' ñequio ángeles na lju'ndye. ²⁷ Saa mayuu'cheⁿ, nndye'yo' nntsjoo, nt'om nn'aⁿ na m'aⁿ ñjaaⁿ xocwjena hasta xeⁿ jnda nty'iaandaana cantyja na matsa'ntjom Ty'oots'om.

Seichuii'na' Jesús

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Jndaā cha'na ñeeⁿ xueendyo na seineiiⁿ ñ'oommeiⁿ, tjawaaⁿ cwii ta na nntseineiⁿ nnom Ty'oots'om. Tjañ'oom Pedro ñequio Juan ñ'eⁿ Jacobo. ²⁹ Ndo' yocheⁿ na matseineiⁿ nnom Ty'oots'om, seichuii'na' nnoom. Ndo' s'aana' na jeeⁿcheⁿ ndya' canchii' liaⁿaⁿ, jnda'jom maco'na' lui'. ³⁰ Ndo' teitquioo'ndye we naⁿnom na cwila'neiⁿ ñ'eⁿñê, Moisés ñ'eⁿ Elías jo'. ³¹ Seixueñena' ndiocheⁿ nacañoomna, ndo' jla'neiⁿna ñ'eⁿñê cantyja na nla'cuee' nn'aⁿ jom quia na nncjaⁿ Jerusalén. ³² Ndo' Pedro, jeeⁿ seijaa'ñe tsaⁿtsjom nacjoom'm ñequio nn'aⁿ na ñ'eeⁿ ñ'eⁿñê saa jndaā l'ana na tîcandana. Jo' chii nty'iaana nacaxuee na matseixmaⁿ Jesús ndo' nty'iaa ndaana we naⁿnom'ñeeⁿ na teitquioo'ndye ñ'eⁿñê. ³³ Juu xjeⁿ na cwitoⁿ'ndye naⁿñeeⁿ ñ'eⁿ Jesús, tso Pedro nnoom:

—Ta, jeeⁿ ya na m'aaⁿnyâ ñjaaⁿ. Cwa nl'aayâ ndyee xquie'ncwaⁿ, cwii cwenta' 'u, cwii cwen-
taa' Moisés ndo' cwii cwentaa' Elías.

Saa ticatsei'nōⁿ Pedro ljo' na tsoom. ³⁴ Yocheⁿ na matseineiⁿ na ljo', jndyocue cwii nchquiu na seicata'na' joona. Ndo' jeeⁿ nioom tyuena na tjaa'ñena' joona naquii' nchquiu'ñeeⁿ. ³⁵ Ndo'

teic'uaa jndyee' Ty'o_ots'om naquii' nchquiu'ñeeⁿ,
matso:

—Luaañe Jndaaya na jeeⁿ candya' ts'o_onya. Candye'yo' ñ'oom' ñom.

³⁶ Jnda na teicheⁿ na seineiⁿ Ty'o_ots'om, jliuna ñenquii Jesús cwii m'aaⁿ. Ndo' xuee na cwityom'aⁿtina, meiⁿcwii ts'aⁿ ticaluena nnom chiuu waa na nty'iaana.

Sein'maⁿ Jesús tyochjoo

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Cwiicheⁿ xuee quia na jnda tquiocuena sjo'ñeeⁿ, tjacatjomñe cwii tmaaⁿl' t'maⁿ nn'aⁿ joona.

³⁸ Naquii' tmaaⁿñeeⁿ seixuaa cwii ts'aⁿ, tso:

—Ta, mats'aaya ty'oo njom' na canty'ia' ljo' matjom ti'jndaaya, ee ñenqueⁿ tuiiñê. ³⁹ Luaa matjoom, mat'uii jndyeta jom, ndo' mach'ee na jndei matseixuaⁿ. Cwiteiñê ndo' cwicalui' chom' ñom. Nc'uaa' ma'ndii jom xeⁿ jnda seity'uiiñe jom. ⁴⁰ Ndo' jnda seity'oondyo ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿndyu' na catjeii'na jndyeta saa tîcandaã l'ana.

⁴¹ T'o Jesús, matsoom:

—O nn'aⁿ na tiñe'cala'yu'yo' ndo' quie' n'om'yo', hasta cwanti yo na macaⁿna' na c'o_onya ñ'eⁿndyo' ndo' na matseiquii ts'o_onya quiondyo'.

Jnda jo' tsoom nnom tsotye tyochjoo'ñeeⁿ:

—Candyo'ñ'oom' ti'jnda' ñjaaⁿ.

⁴² Ndo' yocheⁿ na mandyotseicandyoo'ñe tyochjoo, seiquioo tsaⁿjndii jom ndo' s'aa na jndei tyoteiñê. Saa seitia' Jesús tsaⁿjndii. Sein'maaⁿ tyochjoo jnda chii tquiaaⁿ juu nnom tsotye.

⁴³ Cha'tso nn'aⁿ na nty'iaa na luaa', jeeⁿ tjawee'

n'omna cantyja na t'maⁿ najndeii na matseixmaⁿ
Ty'ooots'om.

Matseicandiinnda' Jesús na nncueeⁿ'eⁿ
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ndo' ncuee'ñeeⁿ jndyendye nn'aⁿ jeeⁿ
tyojaawee' n'omna cha'tso na tyoch'ee Jesús.
Ndo' seineiiⁿ ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom
na mañequiaaⁿ. ⁴⁴Tsoom:

—Quiandyo' na cjo ñ'oommeiiⁿ n'om lua'qui'yo'.
Ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee maxjeⁿ
nñequiaa ts'aⁿ cwenta ja luee nn'aⁿ.

⁴⁵Saa joona tîcala'noⁿ na ñ'oommeiⁿ ee seicu'na
na nliuna joona'. Ndo' nquiaana na nnta'x'eena
'ñom chiuu ma'moⁿna'.

¿Ñeeⁿ t'maⁿti cwiluiiñe?
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶Joo nn'aⁿ canchoo'we tyola'ñ'eeⁿ ndyueena
'ñeeⁿ cwii joona nnc'oom na t'maⁿti nntseixmaⁿ.
⁴⁷Jnda na sei'noⁿ Jesús chiuu waa na m'aaⁿ
n'omna, quia jo' to'ñoom cwii yucachjoo, tqueeⁿ
juu nacañom'm. ⁴⁸Tsoom ndaana:

—Meiⁿnquia ts'aⁿ na maco'ñom yucachjoom'aaⁿ
nc'e xueya, ja maco'ñom tsaⁿ'ñeeⁿ, ndo'
meiⁿnquia ts'aⁿ na maco'ñom ja, mati maco'ñom
tsaⁿ'ñeeⁿ nquii na jñom ja. Nc'e na luaa',
ts'aⁿ na cjeti cwiluiiñe quii'ntaaⁿ'yo', tsaⁿ'ñeeⁿ
cwiluiit'maⁿ'ñetyeeⁿ.

Nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja 'naⁿya
(Mr. 9:38-40)

⁴⁹Quia jo' t'o Juan, tsoom:

—Ta, nty'iaayâ cwii ts'aⁿ na macwji' naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ ñequio xue'. Ndo' l'uuyâ nnoom ticwanaaⁿ ee nchii ñ'eⁿ jaa matseijomñê.

⁵⁰ Saa Jesús tsoom nnom:

—Tindu'yo' na ticwanaaⁿ ee juu ts'aⁿ na tic'oom nacjooya, maxjeⁿ matseijomñê ñ'eⁿndyo jaa.

Matseitia' Jesús Jacobo ñ'eⁿ Juan

⁵¹ Quia na jnda jaawe'ntyjo xjeⁿ na nnc'o'ñom Ty'oots'om jom cañoom'luee, quia jo' ñe'cwii sei-jndaa'ñê na wjaⁿ Jerusalén. ⁵² Ndo' jñomjñeeⁿ nn'aⁿ na c'oo cwii tsjoom chjoo, tsjoom nn'aⁿ samaritanos. Ty'e naⁿñeeⁿ na nla'jndaa'ndyena cantyja na nncuee'cañoom ñequio nn'aⁿ na ñ'eeⁿ ñ'eⁿñê. ⁵³ Saa nn'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ tical'ue n'omna na nljoo'ñê tsjoomna ee jla'noⁿna na Jerusalén wjaⁿ. ⁵⁴ Quia jo' we nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom'm, Jacobo ñ'eⁿ Juan, quia na nty'iaana na luaa', jluena:

—Aa ndi' Ta, ¿aa nncwancue' na nl'aayâ cha'na s'aa Elías? Nntaaⁿyâ na quioo chom na nnaⁿ cañoom'luee nacjoo naⁿm'aⁿ cha nntseicwjeena' jooa.

⁵⁵ Saa jom taqueeⁿ, seitiaaⁿ aⁿ jooa, tsoom:

—'O ticala'noⁿtyo' ljo' cwii nnom cwilaxmaⁿyo'.

⁵⁶ Ee ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee tîcandyōō na nncwjii'a na cwita'ndo' nn'aⁿ. Ja jndyōō na nncwji'n'maaⁿndyō jooa.

Mana ty'ety'etina cwiiicheⁿ tsjoom chjoo.

Nn'aⁿ na ñe'calajomndyena ñ'eⁿ Jesús (Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Yocheⁿ na ñjomndyena nato, tso cwii ts'aⁿ nnoom:

—Ta, ja nntseijomndyō ñ'eⁿndyu' meiⁿyuucheⁿ na wja'.

⁵⁸ T'ō Jesús nnom, tsoom:

—Candye majndaa' lue'l'aayo', ndo' cantsaa majndaa' cantquiaayo', saa ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, meiⁿ yuu na nncwajjndyā, tijndaa'.

⁵⁹ Ndo' tsoom nnom cwiicheⁿ ts'aⁿ:

—Candyotseijomndyu' ñ'eⁿndyō.

Saa tso tsaⁿñeeⁿ nnoom:

—Jeeⁿ sa 'u Ta, quiaa' na wanaaⁿ na caty'iuujndyāā tsotyā, quia jo' yuu' je', nñ'aⁿya ñ'eⁿndyu'.

⁶⁰ Ndo' tso Jesús nnom tsaⁿñeeⁿ:

—Ca'ndii' nmeiⁿl'. M'aⁿ nt'om nn'aⁿ na ticata'ndo' cantyja 'naⁿya, la'xmaⁿ na cha'cwijom l'oo. Jona caty'iuundyē ntyjeena. Saa 'u cja'quiaa' ñ'oom cantyja na matsaⁿntjom Ty'oōts'om ndaaⁿ cha'tso nn'aⁿ.

⁶¹ Tso cwiicheⁿ ts'aⁿ nnoom:

—Ta, nntseijomndyō ñ'eⁿndyu', saa quiaa' ñ'om' na jōcwaⁿjndyāā nn'aⁿ w'aya na majō.

⁶² T'ō Jesús nnom, matsoom:

—Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na mato' na matseijomñe ñ'eⁿndyō, āā tixcwee' ts'om, ñenquii'cheⁿ ñjom ts'om cantyja na jnda 'ndii, matseijomna' tsaⁿñeeⁿ cha'cwijom ts'aⁿ na mat'uii ts'oomsnda saa mawaqueⁿxeⁿl', tsaⁿñeeⁿ ticatsona' na nncjaaquiee'ñe cantyja na matsaⁿntjom Ty'oōts'om.

10

Majñom Jesús ndyeen'aaⁿ nchoo' qui nchoo' we nn'aⁿ

1 Jnda teinom nmeiⁿl, tjeii'ñe Jesús nt'omcheⁿ nn'aⁿ, ndyeen'aaⁿ nchoo' qui nchoo' wendyena. Jñoom we we, we wendyena na c'oojndyeena ticwii tsjoom ndo' ticwii joo yuu na quia nncjaa nqueⁿ. 2 Tsoom ndaana:

—Jndye nn'aⁿ m'aⁿ na tyoondye ñ'oom naya. Matseijomna' naⁿñeeⁿ cha'cwijom lqueeⁿ na jnda tmaⁿ. Saa naⁿntjom na nntyje lqueeⁿ, meiⁿchjoo tijndye. Cwe' jo' cataⁿ'yo' nnom Ta Ty'ooots'om na cajñomtyeeⁿ nt'omcheⁿ naⁿntjom na nntei'jndeiⁿ 'o na nntjei'yuu'ndyo' ñ'oom naya ndaa naⁿñeeⁿ.

3 Ndo' tsotyeeⁿcheⁿ ndaana:

—Catsa'yo'. Queⁿ'yo' cwenta, majñooⁿya 'o quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na wi'ndye. Matseijomna' 'o cha'cwijom canmaⁿ na m'aⁿ quii'ntaaⁿ lobo. 4 Tintsaan'om'yo' 'naⁿ na cwicañjom s'om, meiⁿ chetsja', meiⁿ lcoom. Ndo' nchii na nla'chjuundyoy' na nlaneiⁿ'yo' ñ'eⁿ nn'aⁿ nato. 5 Meiⁿnquia w'aa na nntsquie'yo', candu'jndyee'yo' ndaa nn'aⁿ w'aa'ñeeⁿ: “Quiaa Ty'ooots'om na ya m'aⁿ'yo' ñ'eⁿ ntyjee'yo'.” 6 Ndo' nn'aⁿ w'aa'ñeeⁿ xeⁿ cwila'xmaⁿ na cato'ñoom naya'ñeeⁿ, quia jo' caljona' quiondyena, saa xeⁿ na ticala'xmaⁿna na nnto'ñoomna juuna', quia jo' calcwe'nnda'na' ñ'eⁿndyo'. 7 Ndo' w'aa yuu na nntsquie'yo', jo' caljoo'ndyo'. Nchii cwe' cwii ndo' cwii w'aa nnc'om'yo'. Cwa'yo' ndo' cwe'yo' nantquie na ññe'quiana ndaa'yo'. Ee tsaⁿntjom maxjeⁿ tseixmaaⁿ na co'ñoom na mawantjoom. 8 Meiⁿnquia tsjoom na nntsquie'yo' ndo' nnto'ñoomna 'o, cwa'yo' meiⁿnquia nantquie na ññe'quiana ndaa'yo'. 9 Calan'maⁿ'yo' nn'aⁿwii na m'aⁿ jo' jo' ndo'

candu'yo' ndaana: “O nn'aⁿ, juu na matsa'ntjom Ty'o^ots'om nn'aⁿ, matseindyoo'ñena' jo ndaa'yo'.”
 10 Saa meⁿnquia tsjoom na nntsquie'yo' na tiñe'cala'ljo nn'aⁿ 'o, calui'yo' ts'om nataa ndo' candu'yo': 11 “Cwilaquiaayâ ts'o jndaâ na niom tsjom'yo' na chuu' nc'aa'â. Nmeiiⁿ cwil'aayâ na cwit'mooⁿya na 'o tiñe'cato'ñoom'yo' ñ'oom' Ty'o^ots'om. Saa cala'noⁿyo' juu na matsa'ntjoom nn'aⁿ matseicandyoo'ñena' na m'aⁿyo'.”

12 Quia jo' tsotyeeⁿcheⁿ ndaana:

–Nndye'yo' nntsjo^o quia na nncue'ntyjo^o xuee na nncu'xeⁿ Ty'o^ots'om nn'aⁿ, nlco'wi'tina' nn'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ, nchiiti nn'aⁿ tsjoom Sodoma.

Njoom na m'aⁿ nn'aⁿ na tiñe'la'canda

(Mt. 11:20-24)

13 'Wi' nntjom'yo' 'o nn'aⁿ tsjoom Corazín. Mati 'o nn'aⁿ tsjoom Betsaida, ee xeⁿ jo ndaa nn'aⁿ tsjoom Sidón ñ'eⁿ Tiro t'mooⁿya juu najndeii na matseixmaⁿya cha'xjeⁿ t'mooⁿya ndaa' 'o, tyuaa' jla'candaⁿndye naⁿñeeⁿ na teindyuaandyena na tcwee'na liaa na taⁿ ndo' tioona tsjaa' nqueⁿna na cwit'mooⁿna na cwilcwe' n'omna. 14 Cwe' jo', xuee na nntu'xeⁿndye nn'aⁿ, t'maⁿti nlco'wi'na' 'o nchiiti nn'aⁿ tsjoom Tiro ñ'eⁿ Sidón. 15 'O nn'aⁿ tsjoom Capernaum, ¿aa ndya' cwilatuu'yo' na cañoom'lueecheⁿ nntseiwendyena' 'o, cwe' ee na jndye ts'iaaⁿ s'aaya quii'ntaaⁿyo'? Maxjeⁿ nntiom Ty'o^ots'om 'o yuu na njoomticheⁿ na maco'wi'na' nn'aⁿ.

16 'Ts'aⁿ na mandii ñ'oom na cwiñe'quia'yo', mañ'oomya jo' mañeeⁿ. Saa 'ñeeⁿ na nts'o^o 'o, maja mach'ee tsaⁿñeeⁿ na nts'o^o. Ndo' 'ñeeⁿ na nts'o^o ja, nquii na jñom ja mach'ee tsaⁿñeeⁿ na nts'o^o.

Na lcwee' ndyeen'aaⁿ nchoo' qui nchoo' we nn'aⁿ

17 Quia na jndā tquiennda' ndyeen'aaⁿ nchoo' qui nchoo' we naⁿñeeⁿ na jñom Jesús, ñequio na neiiⁿna jluena:

—Ta, hasta naⁿjndii tuee'ndyecje ndaayâ ñequio xue'.

18 Tso Jesús ndaana:

—Ntyjiiya na jndā tyuii' najndeii na ñeseixmaⁿ Satanás. Ñejomto tioonê cha'cwijom tiao chom tsuee. 19 Ja jndā tquiaya najnda'yo', cha meiiⁿ candyue'yo' canduu ñ'eⁿ caljo, meiⁿchjoo tjaa ljo' nntjom'yo'. Ndo' nnaⁿndyo' ñequio cha'tso najndeii na matseixmaⁿ Satanás na m'aaⁿ nacjo'yo'. Meiⁿcwii nmeiⁿ xocal'a nata' 'o. 20 Saa tinc'om'yo' na neiⁿ'yo' cwe' cantyja na cwituee'ndyecje naⁿjndii ndaa'yo'. C'om'yo' na neiⁿ'yo' nc'e na jndā teiljeii ncue'yo' cañoom'luee.

Jesús ma'mooⁿ na neiiⁿ'eⁿ

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Mañejuuti xjeⁿñeeⁿ, tiao na neiiⁿ Jesús nc'e Espíritu Santo. Toqⁿ'oⁿ na matseineiiⁿ nnom Ty'oots'om, tsoom:

—Matseit'maaⁿndyo 'u Tsotyaya na cwiluiindyu' na matsa'ntjom' cañoom'luee ñequio nnom tsjoomnancue. Ee jndā tanty'iuu'ndyu' ñ'oommeiⁿ ndaa nn'aⁿ na cwe' jndo'to n'om ñequio nn'aⁿ na jeeⁿ t'maⁿ cwila'noⁿ'. Ndo' jndā seicanooⁿ joona' ndaa nn'aⁿ na cje cwil'a. Mayuu' Ta, ee luaa' waa na tjawee' ts'om'.

22 Jndā jo' seineiⁿnnda' Jesús ndaa nn'aⁿ na cwindye, tsoom:

—Nquii Tsotyaya Ty'o_ots'om cha'tso nnom jnda tiom l'o_oya. Tjaa 'ñeeⁿ matsei'noⁿl' chiuu tseixmaⁿya na cwiluiindy_o Jnaaⁿ, macanda nqueⁿ ntyjeeⁿ. Meiⁿ tjaa 'ñeeⁿ matsei'noⁿl' chiuu tseixmaⁿ Tsotyaya, macanda ja na cwiluiindy_o Jnaaⁿ mantyjiiya. Ndo' mati meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na l'ue ts'o_oⁿ na nntsei'noⁿl' chiuu tseixmaⁿ Tsotyaya, mañequia na nntsei'noⁿl'.

²³ Quia jo' taqueeⁿ, nty'iaaⁿl'aⁿ ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê, tsoom nda_ana na ñenqueena:

—Jeeⁿ neiiⁿ nn'aⁿ na cwinty'iaanda_a ts'iaaⁿ na cwinty'ia'yo' na mats'aaya. ²⁴ Candye'yo' nntsjo_o, jndye profetas ñequio reyes na tyotsa'ntjom, jeeⁿ tyocantyyaa' n'omna na nnty'iaanda_ana ts'iaaⁿmeiⁿl' na cwinty'ia' 'o na mats'aa ndo' na nndyena ñ'oom na cwindye' 'o na mañenquia, saa t'icantyyaana meiⁿ t'icandyena.

Naya na s'aa ts'aⁿ samaritano

²⁵ Teintyyee' cwii ts'aⁿ na ma'mo_n ljeii na tqueⁿ Moisés. Tax'ee nnom Jesús na cwe' ñe'cantyy'iaa' chiuu nnts'aaⁿ. Matso:

—Ta, ¿cwaⁿ na tseixmaⁿya na cats'aa cha na nndaya na ticantycwii na nncwa'ndo'a'?

²⁶ T'o Jesús nnom, tsoom:

—¿Chiuu t'maⁿ ljeii na mawaa? ¿Chiuu matsei'noⁿl' na matsei'naⁿl' juuna'?

²⁷ T'o tsaⁿñeeⁿ, matso:

—Ljeii'ñeeⁿ luaa matsa'ntjomna': “C'oom' na candya' ts'om' Ta Ty'o_ots'om cwenta' ñequio na xcwee'ya ts'om', ñequio cha'waa na jnda ntyji', ñequio cha'waa na jndu' ndo' ñequio cha'waa na

jndo'ya ts'om'." Ndo' mati matsona': "C'oom' na wi' ts'om' x'ia' cha'xjeⁿ na jnda ntyji' ñequio nncu'."

²⁸ Quia jo' tso Jesús nnom:

—Majo'ndyo ñ'oom na t'o'. Catseicanda' nmeiⁿ, quia jo' nnda' na nncwando'.

²⁹ Saa tsaⁿñeeⁿ na ñe'cwji'yañe cheⁿnqueⁿ tax'eennaaⁿ'aⁿ 'ndyoo Jesús, tsoom:

—¿Ñeeⁿ juu cwiluiiñe x'iaya?

³⁰ T'o' Jesús, tsoom:

—Ndi', t'oom cwii tsaⁿs'a. Jnaaⁿ Jerusalén na wjaacueeⁿ tsjoom Jericó ndo' tioondye naⁿcanty'ue cjoom'm. Tjeii'na 'naaⁿ'aⁿ, jla'quiee'ndyena jom, 'ndyena jom na majaaweeⁿ'eⁿ. ³¹ Ndo' seijomna' na wjaacue cwii tyee cwentaa nn'aⁿ judíos juu nato'ñeeⁿ. Ndo' quia na ljeiiⁿ juu ts'aⁿ na tqúiee'ñe, tjanquiaañê, chii teinoom'm. ³² Majo'ti s'aa cwii ts'aⁿ levita. Jnda na mawjaawiñoom'm jo' jo' ndo' ljeiiⁿ juu, majo'ti tjanquiaañê chii teinoom'm. ³³ Saa cwii ts'aⁿ ndyuaa Samaria na wjaa nato'ñeeⁿ, quia na tjawiñoom'm tsaⁿñeeⁿ ndo' na nty'iaaⁿ'aⁿ juu tío na jeeⁿ wi' ts'oom. ³⁴ Tjantyjaaⁿ'aⁿ juu. Tioom seitye ñ'eⁿ winom yuu na tqúiee'ñe, jnda chii seityeeⁿ liaa. Jnda jo' tei'caljoom juu quíoo' na ñeljoom. Tjañ'oom juu w'aa na cwe' cwiquieya nn'aⁿ. Jo' jo' teix'eeⁿ juu. ³⁵ Cwiicheⁿ xuee quia na mawjaⁿ, tjeiiⁿ'eⁿ we tsjo'ñjeeⁿ s'om denarios, tqúiaaⁿ joona' nnom ts'aⁿ na waa' w'aa'ñeeⁿ. Tsoom nnom: "Cateix'ee' jom ndo' xeⁿ nlcaⁿtina' s'om, quia ndyolcwā'a, ntseicandaā'ndyo." ³⁶ Quia jo' tax'ee Jesús 'ndyoo tsaⁿ na matsei'naaⁿ ljeii na tqeⁿ Moisés, tsoom: "¿Chiuu matsei'tiuu',

'ñeeⁿ cwii na ndyeendye naⁿ'ñeeⁿ cwiluiiñe x'iaa' ts'aⁿ na tioondye naⁿcanty'ue nacjoo'?"

³⁷ T'õ tsaⁿ'ñeeⁿ, matso:

—Juu ts'aⁿ na ty'oom na wi' ts'om ñ'eⁿñê cwiluiiñe x'iaaⁿ'aⁿ.

Ndo' tso Jesús nnom:

—Cja', ndo' majo'ti catsa'.

Tja Jesús na m'aaⁿ Marta ñ'eⁿ María

³⁸ Tjatjati Jesús ñequio nn'aⁿ na cwi'oo ñ'eⁿñê. Tquiena cwii tsjoom chjoo. Ndo' cwii yuscu na jndyu Marta, seiljo joona waa'. ³⁹ M'aaⁿ tyjee tsaⁿ'ñeeⁿ na jndyu María, juu tjacjoo cwii ntyjaa' Jesús na mandii ñ'oom na matseineiⁿ. ⁴⁰ Saa Marta, tileicalui'ñê na jeeⁿ matsein'oom'ñê. Tjan-tyjaaⁿ'aⁿ Jesús, tsoom nnom:

—Ta, ¿aa mando' na ñencõ ma'ndii nomtyjõ na catsei'n'õõⁿndyo? Catsu' nnoom na cateijneiⁿ ja.

⁴¹ T'õ Jesús, tsoom nnom:

—'U leii, Marta, t'maⁿ matseiñ'eeⁿ'na' 'u na jndye ñ'omtiiu m'aaⁿ. ⁴² Saa ñecwii waa na macaⁿ'na', ndo' nomty'iu' María jnda jnda tjeii'ñê cwii na yati cwentaaⁿ'aⁿ, na mañeeⁿ ñ'oom naya. Ndo' tjaa 'ñeeⁿ nncwji' na matseixmaaⁿ juuna'.

11

Ma'mõⁿ Jesús chiuu nlanaaⁿya nnom Ty'õõts'om (Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Tyom'aaⁿ Jesús cwii joo na matseineiⁿ nnom Tsotyeeⁿ. Quia na jnda jnda seineiⁿ, cwiindye joo nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê, tso nnoom:

—Ta, ca'moⁿⁱ ndaayâ chiuu nlanaa^{nyâ} nnom Ty'o^{ots'}om, cha'xjeⁿ na t'moⁿ Juan ndaaⁿ nn'aⁿ na tyola'jomndye ñ'eⁿñê.

² Tsoom ndaana:

—Quia na cwilanei^{nyo'} nnom Ty'o^{ots'}om, candu'yo':

Tsotyaayâ na m'aaⁿⁱ cañoom'luee

ñequii'cheⁿ catseit'maaⁿⁱñena' xue'.

Candyo cantyja na matsa'ntjom' naquii' n'o^onyâ.

Caluii cantyja na 'u l'ue ts'om' nnom tsjoomnancue cha'xjeⁿ na cwiluii cañoom'luee.

³ Quiaa' na nlcwaa'â ticwii xuee.

⁴ Ndo' catseit'maⁿ ts'om' jâ jnaa^{nyâ},

ee mati cwila't'maⁿ n'o^onyâ cha'tso nn'aⁿ na cwila'tjoondye ndaayâ.

Cateijndei' na tincjaachuuñena' jâ na nl'aayâ yuu na ticatsa'ntjomna'.

Ndo' catseicandyaandyu' jâ l'o juu natia.

⁵ Mati tsoom ndaana:

—Cal'uuya xeⁿ cwiindyoyo' 'o ya ñ'oom ñequio cwii ts'aⁿ, ndo' xcwe tsjom nncja' na m'aaⁿ tsaⁿⁱñeeⁿ

na nntsu' nnoom: “Aa ndi', cateijndei'ya' ndyee taⁿⁱ tyoo' ja. ⁶ Ee je'ndyo tyjee' cwii ts'aⁿ na ya ñ'oom ja ñ'eⁿñe w'aya na cwe' mawinomyaaⁿ,

tquia quia wjaatyeeⁿcheⁿ. Ndo' ja tjaa'naⁿ ljo' ya na nlcwaaⁿⁱaⁿ.” ⁷ Quia jo' naquii' w'aacheⁿ

nnc'o^on, nntsoom: “Jeeⁿ sa 'u, tañe'quicantyyja, ee jnda seicu'tyaⁿ 'ndyoots'a, ndo' jnda mawaya cjoo' jnduu. Mati ntseindaaya jnda jdana. Jo' chii xondaⁿ na nnteijndei na macoⁿⁱ.” ⁸ Candye'yo'

nntsjoo, meiiⁿ na ts'aⁿ na ya ñ'oom 'u ñ'eⁿñe, xoquintyyjaaⁿ na nnteijneiⁿ 'u. Cwe' ee na jndeiⁱ 'ndyo', jo' na nnquicantyyjatoom na ñequiaaⁿ

cha'tso na macaⁿna' 'u. ⁹ Jo' chii ja matsjoo ndaa'yo': Cataⁿyo' nnom Ty'o^ots'om quia jo' nñequiaaⁿ. Cjoo'ya n'om'yo' na cal'uee'ndyo' chiuu ya jo nnoom, quia jo' nliu'yo'. Macwe' na ca'maⁿyo' ndo' nnaaⁿ cha'cwijom cwii 'ndyoots'a jo ndaa'yo'. ¹⁰ Ee meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na waa na macaⁿ nnom Ty'o^ots'om, maxjeⁿ nlo'ñom. Ndo' ts'aⁿ na mal'ue, maxjeⁿ nljeii. Ndo' ts'aⁿ na ma'maⁿ, maxjeⁿ nnaaⁿ jo nnom.

¹¹ Aa ndya' m'aaⁿ cwiindyo' 'o xeⁿ nlcaⁿ jnda' tyoo' njom', ¿aa cwe' tsjo' nñequiaa'yu' nnoom? Oo xeⁿ nlcaaⁿ catscaa njom', ¿aa catsuu nñequiaa' nnoom? ¹² Oo xeⁿ nlcaaⁿ tsei'caxti njom', ¿aa nñequiaa'yu' catsjo nnoom? ¹³ Jo' chii xeⁿ na 'o na tia nn'aⁿndyo' nquiu'yo' na nñequia'yo' 'naⁿ na ya ndaa'nda'yo', majndeiticheⁿ nquii Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee nñequiaaⁿ Espíritu Santo naquii' n'om nn'aⁿ na cwitaⁿ juu nnoom.

Cwilueyoona na Jesús tsaⁿjndiitquiee matseix-maaⁿ

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

¹⁴ Tjei' Jesús tsaⁿjndii naquii' ts'om ts'aⁿ na tile-icatseineiⁿ. Jnda' na jlui' tsaⁿjndii, quia jo' tco'yana' tsaⁿ'ñeeⁿ, ya seineiiⁿ. Ndo' jeeⁿ tjawee' n'om nn'aⁿ.

¹⁵ Saa cwantindye joona tyoluena:

—Tsaⁿm'aaⁿ macwjeeⁿeⁿ naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ cwe' nc'e na matseixmaaⁿ najndeii tsaⁿjndiitquiee Beelzebú.

¹⁶ Ndo' nt'omcheⁿ cwe' na ñe'cal'a xjeⁿ jom, tyotaⁿ cwii 'naaⁿ cha ca'moⁿna' na cañoom'luee cwinaⁿ najneiⁿ. ¹⁷ Saa jom na mantyjeeⁿ ñ'omtiu' 'naaⁿna, tsoom ndaana:

—Xeⁿ cwitoⁿndye nn'aⁿ ndyuaa yuu na matsa'ntjom cwii gobiernom, maxjeⁿ nntyuii' cantyja na matsa'ntjoom. Ndo' nn'aⁿ na m'aⁿ cwii w'aa, xeⁿ titjoom' cwi'maⁿ, maxjeⁿ cwila'tyuii'ndye cheⁿnquieena. ¹⁸ Mati Satanás xeⁿ matoⁿñe cheⁿnqueⁿ, quia jo' ¿chiiuu nnts'aayuuna' na nljotyⁿ cantyja na matsa'ntjoom? Luaa' matsjooya ee 'o cwindu'yo' na ja macwjii'a naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ nc'e Beelzebú. ¹⁹ Ee xeⁿ mayuu' na ja macwjii'a naⁿjndii ñequio najndeii na matseixmaⁿ Beelzebú, quia jo' mati nc'iaa'yo', ñequio najndeii jom cwitjeii'na naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ. Saa nc'e na tiyuu' na ljo', jo' chii cantyja na cwil'a joona macwji'yuu'ñena' na tixcwe cwitjei'yo' cwenta. ²⁰ Ee xeⁿ ja ñequio najndeii na matseixmaⁿ Ty'oots'om macwjii'a naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ, ma'moⁿna' na juu na matsa'ntjom Ty'oots'om nn'aⁿ, jnda tyee'cañoomna' 'o.

²¹ 'Manquiu'yo' ts'aⁿ na maleichuu l'o ts'iaaⁿ cwentaa' tia', waa najneiⁿ. Jo' na ya mach'eeⁿ cwenta waⁿaⁿ. Ndo' tjaa'naⁿ ljo' nntjoom 'naaⁿaⁿ na niom. ²² Saa quia nncwjee'cañoom cwiicheⁿ ts'aⁿ na jndeiti, nchiiti jom, quia jo' taxocanaⁿjneiⁿ ñ'eⁿ tsaⁿñeeⁿ. Cha'tso l'o ts'iaaⁿ na quit'maⁿ ts'oom, nncwji' tsaⁿñeeⁿ ndo' nleil'uee'ñe 'naaⁿaⁿ na niom.

²³ 'Ñeeⁿ juu na tic'oomñe cantyja 'naⁿya, maxjeⁿ m'aaⁿ nacjoya. Ndo' 'ñeeⁿ juu na ticatseitjom nn'aⁿ ñ'eⁿndyo, matseilcweeⁿeⁿ nn'aⁿ cha ticala'yuna ñ'eⁿndyo.

*Cwi'oolcwee' naⁿjndii naquii' ts'om ts'aⁿ
(Mt. 12:43-45)*

²⁴ Cwii tsaⁿjndii quia na jnda tjei'na' jom naquii' ts'om cwii ts'aⁿ, cwe' manomtoom yuu na tjaa'naⁿ ndaa, mal'ueeⁿ yuu nncwajñeeⁿ. Ndo' na ticaljeiiⁿ jo', seitioom: “Jonlcwa'nnda'a naquii' ts'om ts'aⁿ yuu na jluii'a.” ²⁵ Quia na nncueⁿeⁿ jo' jo', nl-jeiiⁿ na jnda taa ndo' jnda teijndaa'ya. ²⁶ Jo' chii nncjaacachoom nt'omcheⁿ ntquiee' naⁿjndii na wi'ndyete, nchiiti jom. Nnc'ooquie'na naquii' ts'om tsaⁿñeeⁿ ndo' jo' jo' nnc'omna. Tsaⁿñeeⁿ manioomti ntjoom na jnda we.

Nn'aⁿ na mayuu'cheⁿ na neiiⁿ

²⁷ Xjeⁿ na matseineiⁿ Jesús ñ'oommeiⁿ!, cwii yuscu quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na jndyendye, seiwe jndyee' ndo' tso nnoom:

—Matio'naaⁿñe Ty'oqots'om ts'aⁿ na seincuii 'u ndo' seicatei' 'u.

²⁸ Saa jom t'oqⁿ nnom, tsoom:

—Mat'maⁿti matio'naaⁿñê nn'aⁿ na cwindye ñ'oom'm ndo' cwila'canda jona'!

'Naaⁿ cantyja 'naaⁿ Jonás

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Jnda tjawijndyete nn'aⁿ na cañoom' Jesús, tooⁿoⁿ na matsoom ndaana:

—Nn'aⁿ na m'aⁿ je', jeeⁿ ndya' tia nn'aⁿndye. Cwitaⁿna na caluii cwii 'naaⁿ na nnty'iaana na xocanda nnts'aa na cwe' ts'aⁿ, saa taxocaluii na cwitaⁿna, macanda nluii 'naaⁿ cha'xjeⁿ na tjom Jonás. ³⁰ Ee juu Jonás tyotseixmaaⁿ 'naaⁿ jo ndaa nn'aⁿ tsjoom Nínive nc'e na jlui'n'maaⁿñê ts'om tsiaa' catscaa t'maaⁿ xuee jnda ndyee na

tioyo' jom. Maluaa' ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nntseixma^{ny}a 'naaⁿ jo ndaa nn'aⁿ na m'aⁿ je'. ³¹ Xuee quia na nncu'xeⁿ Ty'oōts'om nn'aⁿ, nncwando'nnda' yuscu na ty-otsa'ntjom nn'aⁿ ndyuaa jo ndo' na macalui' caxjuu ts'oom'naaⁿ. Ndo' ññequiaaⁿ jnaaⁿ nn'aⁿ na m'aaⁿ je', ee jeeⁿ ndya' tquia jnaaⁿ na ñ'cañeeⁿ ñ'oomjndo'ts'om na tyotseineiⁿ Salomón. Ndo' ljoo m'aa^{ny}a je' na t'ma^{nti} cwiluiindyō, nchiiti Salomón, saa tiñecandyeyo' ñ'oom na mañequia. ³² Xuee na nncu'xeⁿ Ty'oōts'om nn'aⁿ na jnda tja, nnta'ndo'nnda' nn'aⁿ tsjoom Nínive, mandíñ'eeⁿ nn'aⁿ na m'aaⁿ je' na quia nnc'oowjee. Ndo' nnt'uiitye^{na}' joona nc'e na yati l'a nn'aⁿ Nínive. Ee joo naⁿñeeⁿ lcwe' n'omna quia na tyoñequiaa Jonás ñ'oom' Ty'oōts'om ndaana. Ndo' 'o je', ja jnda tyja quii'ntaa^{nyo}' na cwiluiit'ma^{ndyoty}a, nchiiti Jonás, saa nchaa' l'uu ñe'calcwe' n'om'yo'.

Ts'omnom ts'aⁿ tseixma^{na}' cha'cwijom lámpara

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Tso Jesús:

—Tjaa'naⁿ ts'aⁿ na ntseicw'aa lámpara, jnda jo' nncwjaa'ñeyom juuna' yuu na wanty'iuu' oo nacjee' castom. Maxjeⁿ nntseintyjaaⁿ juuna' yuu na ndye cha xuee nnc'ooquie' nn'aⁿ. ³⁴ La'xmaⁿ n'omnom ts'aⁿ cha'cwijom lámpara cwentaa' cha'waañe ts'aⁿ. Xeⁿ na ya n'omnjom' quia jo' cha'waandyu'ñ'eⁿⁱ m'aaⁿⁱ na xueeñe. Saa xeⁿ tis'a n'omnjom' quia jo' cha'waandyu'ñ'eⁿⁱ m'aaⁿⁱ na jaaⁿñe. ³⁵ Quia jo' catsa' cwenta na juu na cwiluiiñe naxuee cantyja 'naⁿⁱ,

tintseicwaqueⁿna' jo' najaaⁿñe. ³⁶ Xeⁿ cha'tso cantyja 'naⁿl matsei'xmaⁿl naxuee ndo' tjaa yuu candii' najaaⁿ, quia jo' nntseijomna' cantyja 'naⁿl cha'cwijom lámpara na matseixueeñe chom ndaa nn'aⁿ.

Matseicanooⁿ Jesús jnaaⁿ nn'aⁿ fariseos
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Quia na jndaⁿ seineiⁿ Jesús, cwii ts'aⁿ fariseo tso nnoom na cjaⁿ, nlcwaaⁿl'aⁿ waa'. Jndaⁿ tueⁿen, tjaqueⁿen quii' w'aa ndo' ty'ewindyuaandyena nacañoom' meiⁿsa. ³⁸ Juu fariseoⁿñeeⁿ, jeeⁿ ticjaawee' ts'om quia nty'iaa' na ticandyuu' Jesús cwii tjoocheⁿ na nlcwaaⁿl'aⁿ cha'xjeⁿ costumbre cwil'a joona. ³⁹ Tso Ta Jesús nnom:

—O nn'aⁿ fariseos, jeeⁿ cwilalju'yo' nacjoo watso ñⁿen nquio saa n'omna' ndicwaⁿ cwajndii. Maluaa' matseijomna' naquii' n'om'yo' ee too'cheⁿ m'aaⁿ ñomtiuu chiuu nndaⁿ nnty'uee'yo' 'naⁿ ñequio nt'omcheⁿ natia na cwil'a'yo'. ⁴⁰ Ntjeiⁿndyo' 'o. Manquiu'yo' na Ty'ooots'om seijndaa'ñê nacjoo' ts'aⁿ, mati seijndaa'ñê naquii' ts'om ts'aⁿ. ⁴¹ Cal'a'yo' naya ndyeñeeⁿl, quia jo' m'moⁿna' na lju' cwiluiindyoy' naquii' n'om'yo'.

⁴² 'Nnt'uiwi'na' 'o nn'aⁿ fariseos, meiiⁿ jeeⁿ cwilacandaⁿyo' na cwiñe'quia'yo' diezmo cwentaa' Ty'ooots'om hasta meiiⁿ cwe' ñequio tsojñom ts'oomjndya ñequio tso na ja, ndo' cha'tso nt'omcheⁿ nnom tso na cwicwa'yo', saa tquia cwi'ndye'yo' na nl'a'yo' yuu na maty'iomyana' ñequio nc'iaa'yo'. Mati meiⁿchjoo ticajnda nquiu'yo' Ty'ooots'om. Nmeiⁿl macaⁿna'

na calacanda'yo' ndo' titsaawi'ntyje'yo' na cwiñe'quia'yo' diezmo cwentaa' Ty'ooots'om.

43 'Nnt'uiiwi'na' 'o nn'aⁿ fariseos, ee 'o cwilayu- undaa'yo' ntsulā na cañoomticheⁿ naquii' lan'om. Ndo' jeeⁿ l'ue n'om'yo' na cala't'maaⁿndye nn'aⁿ 'o quia cwiwincwindyo' nataa cha canty'iaa nn'aⁿ.

44 'Nnt'uiiwi'na' 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo' ljeii na tqueⁿ Moisés ñequio 'o nn'aⁿ fariseos na cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ yann'aⁿndyo' cwe' cha queⁿ nn'aⁿ cwenta. Cantyja 'naⁿ 'o jndye nn'aⁿ wjaachuuñena' na meiⁿchjoo ticaliuna na tis'a cwil'ana. Matseijomna' 'o cha'na ndei'luaa na jndaⁿ tsu. Meiiⁿ cwico' nn'aⁿ nacjoona' saa ticaliuna na ndei'luaa jo'."

45 T'o cwiindyē naⁿñeeⁿ na ma'moⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés. Tso nnoom:

—Jeeⁿ 'u Ta, ñ'oom na matsu' luaa', mati matseijnaaⁿna' jâ.

46 Quia jo' tsoom nnom tsaⁿñeeⁿ:

—Mati 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés nnt'uiiwi'na' 'o na cwila'jnda'yo' na cala'canda nn'aⁿ ñ'oom na jeeⁿ jndei'na' cha'cwijom na cwity'iom'yo' xuu nn'aⁿ saa ncjo'yo', nchaa' l'uu nntii' luee'yo'.

47 'Nnt'uiiwi'na' 'o ee cwil'a'xco'yo' ndei'luaa 'naaⁿ profetas na tyola'cwje welo'yo' tandyo xuee, cha canty'iaa nn'aⁿ na jeeⁿ cwila't'maaⁿndyo' naⁿñeeⁿ. Ndo' manquieeti welo'yo' na ñet'om quia ljo' jla'cwjeena naⁿñeeⁿ. 48 Ndo' na luaa' cwil'a'yo', cwilui'yuu' na cwilajomndyo' na luaa' l'ana. Ee joona jla'cwjeena naⁿñeeⁿ ndo' 'o je' cwil'a'xco'yo' ndei'luaa naⁿñeeⁿ.

49 Jo' chii cantyja na jndo' ts'om Ty'o_ots'om, jo' na tsoom: “Quii'ntaaⁿ nn'aⁿ njñooⁿya profetas ñequio apóstoles. Nt'omndye joona nla'cwjee nn'aⁿ, ndo' nt'omcheⁿ nlei'ntyjona.” 50 Jo' chii, nn'aⁿ na m'aⁿ je' nnts'aa Ty'o_ots'om na chojnaⁿ na nioom cha'tso profetas na tyola'cwjee nn'aⁿ xjeⁿ na jnaⁿcheⁿ tsjoomnancue. 51 Wjaac'oomna' na tioo nioom' Abel na seiquioo Caín hasta na macandá na tioo nioom' Zacarías, ts'aⁿ na jla'cuee' nn'aⁿ quii'ntaaⁿ tío t'maⁿ ñequio ta wats'om. Nndye'yo' nntsjo_o, maxjeⁿ nntioomndye nn'aⁿ na m'aⁿ je'.

52 'Nnt'uiiwi'na' 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo' ljeii na tqueⁿ Moisés. Ee jnda jla'cu'yo' ñ'oom na mañequiaana' na wjaatseijndo'na' n'om nn'aⁿ. Mancjo'ti'yo' ticjoo' n'om'yo' na nla'noⁿ'yo' ñ'oom'ñeeⁿ meiⁿ tiñe'quia'yo' na nnc'ooliu nn'aⁿna queeⁿ n'om na ñecala'noⁿ'na juuna'.

53 Jnda na seineiⁿ Jesús ñ'oommeiⁿ ndaana, quia jo' nn'aⁿ na cwit'mo_o' ljeii na tqueⁿ Moisés ñequio nn'aⁿ fariseos, to'na na t'maⁿ tyola'ncjoo'ndyena ñ'eⁿñê. To'na na tyola'lioo'na jom na jndye ñ'oom tyota'x'eena nnoom. 54 Tyoqueⁿna cwenta xeⁿ nntsoom cwii ñ'oom na ñequiaana' na nt'uiina' jom.

12

*Ma'moⁿ Jesús na tinc'o_o'ya na we waa cwilatuu-
yua*

1 Yocheⁿ na luaa', jndye meiⁿ nn'aⁿ tjatjom-ndye hasta tyotei'caljoondye ntyjeena na tyeeⁿ

m'aⁿna. To^on'oⁿ na tyotseineiⁿjñeeⁿ ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê. Matsoom:

—Cal'a'yo' cwenta ñ'oom na cwit'mooⁿ fariseos, ee we waa cwila'tiuuna. Ndo' ñ'oom'ñeeⁿ wjaanty'eena' cha'na cwiwicandi' ndaaljo' naquii' tsqueeⁿ tyoo'. ² Tjaa'naⁿ cwii na cwe' wanty'iuu' waa na xocano^on ndo' tjaa'naⁿ meiⁿcwii na cwe' nty'iu na xocaliu nn'aⁿ. ³ Cwe' nc'e jo', cha'tso na ñejndu'yo' yuu najaaⁿñe, maxjeⁿ nleitquioo' ñ'oom'ñeeⁿ yuu na xuee. Ndo' ñ'oom na jnda jlaneiⁿ'yo' na ñemaaⁿ ñemaaⁿ naquii' l'aa na ta', maxjeⁿ nleic'uaana' ch'eⁿ.

*Ñeeⁿ juu laxmaaⁿ na c'ooⁿ na nquiaaya
(Mt. 10:28-31)*

⁴ 'O nn'aⁿ na ya ñ'oom ja ñ'eⁿndyo', nndye'yo' nntsjo^o, tinc'om'yo' na nquia'yo' nn'aⁿ na cwila'cwjee nn'aⁿ ee tjaa ljo' cwii ndaa nl'atina ñ'eⁿndyo'. ⁵ Ja m'mooⁿ 'ñeeⁿ na nnc'om'yo' na nquia'yo'. C'om'yo' na nquia'yo' nquii Ty'o^ots'om. Ee jom waa najneiⁿ na nncjoom'm 'o naquii' b'io quia na jnda tjeiiⁿ'eⁿ na cwitando'yo'. Mayuu' matsjo^o ndaa'yo', jom c'om'yo' na nquia'yo'.

⁶ 'Om cantsaa nch'u ¿aa nchii ñewe tsjo'ñjeeⁿ cwileil'uandyeyo'? Saaⁿ meiiⁿ na ljo', meiⁿcwiindyeyo' jooyo' tyootsuu' ts'om Ty'o^ots'om. ⁷ Majndeiiiticheⁿ 'o. Hasta ticwii cwii soonqueⁿ'yo', jnda tei'nchona'. Jo' chii tintyue'yo', ee 'o jndandyo'ti'yo' nchiiti cantsaa nch'u na jndyendye.

*Catjei'yuu'ndyo cantyja 'naaⁿ Jesucristo
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

8 'Nndye'yo' nntsjo̯, meⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na macwji'yuu'ñe cantyja 'naⁿya jo ndaa nn'aⁿ, mati ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nncwji'yuu'ndyo na mawajnaⁿa tsaⁿ'ñeeⁿ jo ndaa ángeles cwentaa' Ty'o̯ots'om. 9 Saa juu ts'aⁿ na macwji'ñe cantyja 'naⁿya jo ndaa nn'aⁿ, mati ja nntsjo̯ na ticwajnaⁿaⁿ tsaⁿ'ñeeⁿ jo ndaa ángeles cwentaa' Ty'o̯ots'om.

10 'Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na matso cwii ñ'omntjeiⁿ nacjo ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, Ty'o̯ots'om ndaa nntseit'maⁿ ts'oom tsaⁿ'ñeeⁿ. Saa ts'aⁿ na nncju' ñ'omwi' nacjoo' Espíritu Santo, taxocatseit'maⁿ ts'om Ty'o̯ots'om juu.

11 'Quia na nnc'oocho nn'aⁿ 'o jo ndaa nn'aⁿ na cwitu'xeⁿ ñ'oom naquii' lan'om nch'u, oo jo ndaa naⁿmaⁿ'iaaⁿ, xjeⁿ'ñeeⁿ tinc'om'yo' ñ'omtiuu cwaaⁿ ñ'oom nla'lcwe'yo' 12 ee xjeⁿ'ñeeⁿ nquii Espíritu Santo m'mooⁿ ndaa'yo' cwaaⁿ ñ'oom nndu'yo'.

Maquiu'nn'aⁿna' ts'aⁿ na tyañe

13 Quia jo' cwii ts'aⁿ quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na jndyendye, tso:

—Ta, catsu' nnom ti'xi̯o̯ na catooⁿ'oⁿ 'naⁿ na 'ndii tsotyaa̯yâ, nlo'ñ̯oⁿya na tseixmaⁿna' cwentaya.

14 T'o̯ Jesús nnom, matsoom:

—U re, ja nchii cwiluiindyo na cu'xaⁿya ñ'oom 'naⁿyo' oo na catooⁿ'a 'naⁿyo'.

15 Jnda jo' tsoom ndaa cha'tsondye nn'aⁿ:

—¿Aa jndo'yo'? Nmeiiⁿ quich'eena'. Queⁿndyo' cwenta na tilaqueeⁿ n'om'yo' 'naⁿ. Ee na wando' ts'aⁿ nchii manaⁿna' cwe' na jndye 'naaⁿaⁿ niom.

16 Quia jo' mati seineiiⁿ cwii ñ'oom na cwe' tjañoom', tsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii tsaⁿtya na ya tyuaaⁿ'aⁿ ndo' jeeⁿ ya tyowe' ntjoom'm. 17 Tyotseitoom naquii' ts'oom, matsoom: “Chiuu chiuu nnts'aayo ee tjaa'naⁿ yuu ya nntseiwaya 'naⁿ na tue'.” 18 Seineiⁿ cheⁿnqueⁿ, tsoom: “Ntyjii chiuu nnts'aa, nntseityuii'a nda' yuu na cwicañjom na cwiwe' ndo' nnts'aa nt'omcheⁿ na nt'maⁿti. Jo' jo' nntseiwa cha'tso na tue' ñequio nt'omcheⁿ 'naⁿya. 19 Ndo' nntsjo^ocheⁿnc^o n^ooⁿ: Je' je' yuu'a, jndye 'naⁿya jnda seiwa na nleijndeina' jndye ndyu. Je' nncwajndya, nlcwaa'a ndo' nnc'ua. Nnc'o^o na neiⁿnc^o ts'o^o.” 20 Saa tso Ty'o^ots'om nnoom: “Ntjeiⁿndyu' 'u. Tsjom je' nnc'io' ndo' cha'tso 'naⁿ na jnda seiwe', ¿ñeeⁿ nljona' l'o?” 21 Maluaa' nntjom ts'aⁿ na tomti ñjom ts'om na matseit'ue 'naaⁿ. Saa jo nnom Ty'o^ots'om tseixmaⁿ na jñeeⁿñe.

Mach'ee Ty'o^ots'om cwenta ntseinaaⁿ
(Mt. 6:25-34)

22 Ndo' tso Jesús ndaaⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê:

—Cwe' jo' na matsjo^o ndaa'yo', tanc'om'yo' na jeeⁿ jndye m'aaⁿ n'om'yo' cantyja 'naⁿ na macaⁿna' 'o tsjoomnancue, yuu nlui' na nlcwa'yo' ndo' na nlcwee'yo'. 23 Ee t'maⁿti tseixmaⁿ na cwi-tando'yo' nchiiti nantquie na cwicwa'yo'. Ndo' cajndandyo'ti'yo' nchiiti lia'yo'. 24 Queⁿ'yo' cwenta candyaa, tiquinomyo', meiⁿ tiquila'weyo' ntjom na cwiwe', meiⁿ l'aa yuu na nla'weyo' nantquie tjaa'naⁿ, ndo' meiⁿ nda' 'naaⁿyo' tjaa'naⁿ saa Ty'o^ots'om mateix'eeⁿ jooyo'. 'O cajndandyo'ti

ntyjeeⁿ, nchiiti cwe' candyaa. ²⁵ ¿Ñeeⁿ cwii 'o nndaā nnts'aa na nleitcooñeti meiiⁿ ñe'chjoowi', cwe' na jeeⁿ jndye matseitiuu? ²⁶ Quia jo' xeⁿ xondaā nl'a'yo' meiⁿ ñechjoowi' luaa', cwe' ts'iaa^{n!} na jeeⁿ jndye cwilatiiuu'yo' cantyja 'naaⁿ nt'omcheⁿ na majndeiticheⁿ jo' xondaā nl'a'yo'.

²⁷ 'Queⁿ'yo' cwenta chiuu waa na neiⁿncoo' ljaa' canchii'. Tiquil'ana' ts'iaaⁿ, meiⁿ tiquil'ana' canduu na nluii liaana'. Saa ndye'yo' nntsjoq, meiⁿ nguii rey Salomón, xcwe xjeⁿ na tjacantya na tyañê ticue'ntyjo na neiⁿncoo' liaⁿ'aⁿ cha'na neiⁿncoo' cwii ljaa' canchii'ñeeⁿ. ²⁸ Xeⁿ luaa' waa na mach'ee Ty'ooots'om, na neiⁿncoo' ljaa' tsojndaā, ndo' 'io cha nlcona', aa nchii majndeiticheⁿ ntyjeeⁿ chiuu nlcwee' 'o liaa, 'o nn'aⁿ na ticalayu'ya n'om'yo' ñ'eⁿ jom. ²⁹ Nc'e jo' tanc'om'yo' na jaawa jaacue m'aa^{n!} n'om'yo' na nlcwa'yo' ndo' na nncwe'yo'. Tanc'om'yo' na jeeⁿ chjoo' n'om'yo' cantyja 'naa^{n!} nmei^{n!}. ³⁰ Ee ñenquii'cheⁿ nmei^{n!} cwil'uee nn'aⁿ cha'waa tsjoomnancue. Saa nguii Tsotye'yo', mantyjeeⁿ na tjoondyo' cha'tso nmei^{n!}. ³¹ Jo' chii 'o, cal'ue'yo' cantyja na matsa'ntjom Ty'ooots'om ndo' nto'ñoom'yo' cha'tso 'naⁿmei^{n!}.

*Naya 'naa^{n!} ts'aⁿ na waa cañoom'luee
(Mt. 6:19-21)*

³² 'O nn'aⁿ tmaa^{n!} chjoo cwentaya, tila'catyuendyo', ee cjaawee' ntyjii Tsotye'yo' na nlaxma^{n!}'yo' cantyja na matsa'ntjoom. ³³ Candaā'yo' 'na^{n!}'yo' na niom ndo' cal'a'yo' naya ndyeñee^{n!}. Xeⁿ luaa' nl'a'yo', cañoom'luee nlat'ue'yo' 'na^{n!}'yo' yuu na xocandyue ee jo' jo'

xocandaa nncjaaquiee' tsaⁿcanch'ue meiⁿ candiu tixocala'ndaa'yo' joona'. ³⁴ Ee yuu na cwilawe'yo' naya 'naⁿ'yo', jo' jo' quit'maⁿ n'om'yo'.

C'omc'eendyo

³⁵ Seineiⁿ Jesús chiuu nnts'aana' quia na nncwjee'nnaaⁿ'aⁿ. Tsoom:

—C'om'c'eendyo' na cwimei'ndo'yo' ja. C'om'yo' cha'na nn'aⁿ na m'aⁿ moso na ñequii'cheⁿ xuee chom lámpara 'naaⁿna. ³⁶ Cwimei'ndoo'na patrom 'naaⁿna na nncwjeeⁿ'eⁿ na tjaaⁿ yuu toco ts'aⁿ. Quia na m'maaⁿ 'ndyoots'a, m'aⁿc'eendyena na nla'canaaⁿndyena. ³⁷ Matseineiⁿ'ñe patrom mosoom'm quia na nncwje'cañoom na nljeiiⁿ na ya cwenta cwil'ana. Mayuu'cheⁿ matsjoo ndaa'yo', nntseijndaa'ñê na nntseiñ'oom'ñê ljo' nlcwa'na. Ndo' nnts'aaⁿ na cwindyuaandyena nacañoom' meiⁿsa na nndi'ntjoom ndaana. ³⁸ Maxjeⁿ matio'naaⁿ'ñena' moso'ñeeⁿ xeⁿ nljeiiⁿ na m'aⁿc'eendyena, meiiⁿ aa nncwjeeⁿ'eⁿ xcwe tsjom oo jaancoo. ³⁹ Ndo' cala'noⁿ'yo' ñ'oomwaa, juu ts'aⁿ na cwiluiitquieñe naquii' w'aa, xeⁿ ntyjeeⁿ ljo' xjeⁿ nncwjee' tsaⁿcach'ue, quia jo' nnc'oomc'eeñê ndo' tixonquiaaⁿ na nncjaaquiee' tsaⁿ'ñeeⁿ naquii' w'aa. ⁴⁰ Mati 'o c'om'c'eendyo', ee ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee majuuto xjeⁿ na ticalatiuu'yo' na nncwja, majo'to xjeⁿ'ñeeⁿ nncwja'cañooⁿ.

Moso na matseicandq ñequio moso na ticatse-icanda

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Quia jo' tso Pedro nnoom:

—Aa ndi' Ta, ¿aa cwe' ndaā jâ matsei'neiⁿ ñ'oom tjañoom'waa', oo aa mati ndaā cha'tsondye nn'aⁿ?

⁴² T'õ Jesús, tsoom:

—¿Ñeeⁿ juu jo' matseitiuu' na cwiluiñe moso tquiee na cjee matseingⁿ ndo' na matseicanda? Tsaⁿñeeⁿ nnty'iom patrom ts'iaaⁿ na cando' tsaⁿñeeⁿ ntyje mosoñe na ñnequiaa nantquie na nlcwa' naⁿñeeⁿ quia cwiwee' xjeⁿ. ⁴³ Mañequiaana' na neiiⁿ moso'ñeeⁿ quia na nncwje'cañoom patrom 'naaⁿaⁿ na nljeii na ya mach'eeⁿ. ⁴⁴ Mayuu'cheⁿ matsjoō ndaā'yo', l'õ juu ñnequiaa patrom cha'tso 'naaⁿaⁿ na niom na cateix'ee joona'. ⁴⁵ Saā xeⁿ mosotquiee'ñeeⁿ nntseitoom: “Tjoocheⁿ na nncwjee' patrom 'naⁿya.” Ndo' jo' na nntooⁿõⁿ na nncwjaaⁿaⁿ cha'tso ntyjemosoñê, naⁿnom ndo' naⁿlcu. Nlcwa'jndoo'ñê, nnc'om ndo' ñneⁿ. ⁴⁶ Majuuto xuee na tic'oomc'eⁿ ndo' na taqueⁿtoom cwenta, nncwje'cañoom patrom 'naaⁿaⁿ, quia jo' cwajndii nnchoom'm. Jndā jo' nncju'na' jom yuu na m'aⁿ nn'aⁿ na tîcala'yu' ñ'eⁿ Ty'õots'om.

⁴⁷ 'Ee moso'ñeeⁿ mantyjeeⁿ ljo' l'ue ts'om patrom 'naaⁿaⁿ na cats'aaⁿ saā tîcatseijndaa'ñê, meiiⁿ tîcatseicanaāⁿ yuu na l'ue ts'om tsaⁿñeeⁿ, jo' chii jeeⁿ jndye nnchoom'm. ⁴⁸ Saā moso na seitjooñe cwe' ticatsei'noⁿ ljo' nnts'aa, meiiⁿ na nnchuu' saā tijndye. Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na t'maⁿ ts'iaaⁿ maco'ñom, jndye nlcaⁿna' na cats'aaⁿ. Ndo' ts'aⁿ na t'maⁿ xuu jndā ty'iom ts'aⁿ juu, majndyeti nnom ñnequiaaⁿ cwenta.

*Matõⁿna' nn'aⁿ cantyja 'naaⁿ Jesús
(Mt. 10:34-36)*

49 'Ja jndyoo na jndyocwjaa'ndyo chom quii'ntaaⁿ nn'aⁿ tsjoomnancue. Ndo' toom cwe' na cwiluii naljo'. 50 Waa cwii na jndei'na' na catjoⁿya, na nnc'ioya. Ndo' jeeⁿ matsei'ndaa'na' ntyjii hasta xuee na nntseicandaa'ñena' jo'. 51 Ticala'tiuu'yo' na jndyoo tsjoomnancue na caljoyaandye nn'aⁿ ñ'eⁿ ncl'iaana. Ja jndyoo na jndyocwjaa'ndyo tia' nn'aⁿ. 52 Ee je' xuee na cwii wjaatina', nn'aⁿ na ñe'cwii w'aa nntoⁿndyena, ndyeendye naⁿñeeⁿ nnc'omna nacjoo we, ndo' wendye naⁿñeeⁿ nnc'omna nacjoo ndyee. 53 Maxjeⁿ nntoⁿndye nn'aⁿ. Tsotye ts'aⁿ wjaⁿ nacjoo' til'jnaaⁿ, ndo' til'jnaaⁿ wjaa nacjoom'm. Tsondyee ts'aⁿ wjaⁿ nacjoo' nomjnaaⁿ ndo' nomjnaaⁿ wjaa nacjoom'm. Ndo' wjaⁿ nacjoo' nomnntsaaⁿ'aⁿ ndo' nomnntsaaⁿ'aⁿ wjaa nacjoom'm.

*'Naaⁿ na ma'moⁿ'na' cantyja na macwiluii
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)*

54 Mati tso Jesús ndaaⁿ nn'aⁿ na jndyendye:

—Quia na cwinty'ia'yo' na cwicalui' nchquiu ntyja na majaacue ñe'quiom', mantyja quindu'yo' na manncua', ndo' mayuu' na ljo'. 55 Ndo' quia na cwinty'ia'yo' na manaⁿ jndye ntyja na macalui' caxjuu tsoom'naaⁿ, quindu'yo': “Je' nleijmei'”, ndo' mayuu' na ljo'. 56 'O nn'aⁿ na cwe' cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ cwilacandaa'ndyo' cwe' cha canty'iaa nn'aⁿ, jeeⁿ jndo' n'om'yo' na cwiliu'yo' cantyja na cwichuii' nnom tsjoomnancue ñequio tsjo'luee. Saa ¿chuii na tileicala'noⁿ'yo' cantyja na mats'aaya quii'ntaaⁿ'yo' je'?

*Caljoya n'oqⁿ'ya ñequio nn'aⁿ na jndoo jaa
(Mt. 5:25-26)*

57 Tsoticheⁿ Jesús nda^ana:

—¿Chiuu na ticatjei'yo' cwenta yuu waa na maty'iomyana'? 58 Quia na nlqueⁿ ts'aⁿ na quio matseintja'ndyu' ñ'oom nacjo', yocheⁿ na ñjomndyo' nato na tsa'yo' na nntjomndyo' wats'iaaⁿ, queⁿndyu' na cwaⁿ'ya' jom, cha tints'aana' na nleiñ'oomtscoo'ñê 'u ñ'eⁿ ñ'oom jo nnom jwe. Ndo' jwe'ñeeⁿ ññequiaaⁿ cwenta 'u luee sondaro. Ndo' jooa nntuee'na' 'u w'aancjo. 59 Nndi' nntsjo^o, taxocalui' jo' jo' hasta na jnda tiom'nchaa'ndyu'.

13

Jeeⁿ t'maⁿ ñ'oom na calcwe' ts'om ts'aⁿ

1 Maxjeⁿñeeⁿ tquie'cañom nn'aⁿ na jla'candiina Jesús na sa'ntjom Pilato na cwje nt'om nn'aⁿ galileos xcwe xjeⁿ na cwila'cwjeena quioo' na cwila't'maaⁿndyena Ty'o^ots'om. Seitjoom'na' niroomna ñequio niroom quioo'ñeeⁿ. 2 T'o Jesús nda^ana, matsoom:

—¿Aa cwila'tiuu'yo' na luaa' tjoomna ee na t'maⁿti jnaaⁿna waa, nchiiti cha'tso nt'omcheⁿ nc'iaana ndyuuaa'ñeeⁿ? 3 Nndye'yo' nntsjo^o, meiⁿchjoo nchii jo'. Ee mati xeⁿ ticalcwe' n'om'yo', cha'tsondyo' nntsuundyo' cha'xjeⁿ na tsuundye jooa. 4 Ndo' joo quin'oom nchoo' ndyee nn'aⁿ na tja quia na tiao w'aandye nacjooa ndyoo' peila Siloé, ¿aa cwilatuu'yo' na naⁿñeeⁿ t'maⁿti tyola'tjoondyena, nchiiti cha'tsondye nn'aⁿ na tyom'aⁿ Jerusalén? 5 Nndye'yo' nntsjo^o, meiⁿchjoo nchii jo', ee mati meiiⁿ 'o xeⁿ ticalcwe' n'om'yo',

cha'tsondyo' maluaa' nntsuundyo' cha'xjeⁿ na
tsuundye joona.

Ts'oom higuera na tjaa'naⁿ ta coch'ee

⁶ Quia jo' seineiiⁿ ñ'loomwaa na tjañoom' na
ma'moⁿna' na macaⁿna' na calcwe' n'om nn'aⁿ.
Matsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ, tyomeintyjee' ts'oom
higuera naquii' ntjoom'm. Ndo' tjacal'ueeⁿ
taa' ts'oom'ñeeⁿ saa tjaa ljo' ljeiiⁿ. ⁷ Jo' chii
tsoom nnom ts'aⁿ na mach'ee cwenta ntjoom'm:
“Canty'ia', ts'oom higerawaañe, jnda ndyee chu
na mandyoocal'ua taa'na' ndo' tjaa ljo' coljeiya.
Cwa c'ua' juuna' ee cwe' ts'iaaⁿ matseityeeⁿñena'
nomtyuaa.” ⁸ Saa t'o tsaⁿñeeⁿ nnoom, tso: “Ta,
ca'ndii'ya' juuna' meiiⁿ cwe' chuwaá hasta na
jnda 'ñaⁿ ndiocheⁿ x'eena' ndo' nntiooⁿ ts'o to'.
⁹ Xeⁿ nnts'aana' ta, ya. Ndo' xeⁿ tjaa'naⁿ, quia
ljo'cheⁿ c'ua' juuna'.”

Sein'maⁿ Jesús yuscu na tcom jndyew'ii naxeⁿ'

¹⁰ Cwii xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ tyo'moⁿ Jesús
naquii' wats'om chjoo. ¹¹ Jo' jo' tyom'aaⁿ cwii
yuscu na jnda quin'oom nchoo' ndyee chu na
tei'caljoo jndyew'ii naxeⁿ'. Jeeⁿ ntyjo tyojaacaⁿ
ndo' mei'chjoo tileicwintyjeeⁿeⁿ nayuu. ¹² Quia
na nty'iaa' Jesús tsaⁿñeeⁿ, t'maaⁿ juu, tsoom nnom:

—'U nomxjoo, je' jnda jndyaandyu' tycu na wi'.

¹³ Quia jo' tiom l'ooⁿ nacjoo', mantya jliuu
naxeⁿ'. Ndo' tyotseit'maaⁿñe Ty'oots'om.
¹⁴ Saa juu ts'aⁿ na cwiluiitquieñe wats'om'ñeeⁿ,
seiw'eeⁿ na sein'maⁿ Jesús tsaⁿñeeⁿ xuee na
cwita'jndyeena. Tsoom ndaaⁿ nn'aⁿ:

—Yom xuee wanaaⁿ na cal'a'yo' ts'iaaⁿ. Joo ncuemeiⁿⁱ quio'yo' na nn'maaⁿⁱyo', nchii xuee na cwita'jndyaaya.

¹⁵ Ndo' t'o Jesús nnom, tsoom:

—'O nn'aⁿ na cwe' cwil'a'yo' na ndoo' na jeeⁿ cwilacandaa'ndyo', ¿aa meiⁿcwindyo' 'o tiquila'canaⁿⁱyo' quioo'jndyo oo snom njmeiⁿⁱyo' yuu na macwa'yo' ndo' na nntsaala'c'u'yo' ndaa juuyo' xuee na cwita'jndyaaya? ¹⁶ Ee yuscum'aaⁿⁱ, na cwiluiiñe tsjaaⁿ 'naaⁿⁱ Abraham na jnda quin'oom nchoo' ndyee chu na maco'wi' Satanás jom, ¿aa ticaty'iomna' na nndyaañê nawii'waa' xuee na cwita'jndyaaya?

¹⁷ Yocheⁿ na matseineiⁿ ñ'oommeiⁿⁱ, tiao na jeeⁿ jnaaⁿ cha'tso nn'aⁿ na jndoo jom. Saá nn'aⁿ na jndyendye, s'aana' na jeeⁿ neiiⁿna nc'e cha'tso ts'iaaⁿ na cajnda na tyoch'eeⁿ.

Cala'nooⁿ'a cantyja 'naaⁿ lqueeⁿⁱ ts'oom mostaza (Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Jnda chii tsotyeeⁿcheⁿ ndaana:

—Juu na matsa'ntjom Ty'ooots'om, ¿ljo' ñ'eⁿ matseijomna' cantyja 'naaⁿⁱna'? ¹⁹ Juuna' matseijomna' cha'na lqueeⁿⁱ ts'oom mostaza na jeeⁿ cajnda. Seic'oom ts'aⁿ juuna' naquii' ntjoom'm. Tyuaa' tjawijndeiiina', tue'ntyjo na teit'maⁿna' hasta tyol'a cantsaa cantquiaayo' naquii' l'ona'.

Cala'nooⁿ'a cantyja 'naaⁿ ndaaljo' (Mt. 13:33)

²⁰ Ndo' tsonnaaⁿⁱaⁿ ndaana:

—¿ljo' cwiiⁿcheⁿ na nntseijooⁿ'a juu na matsa'ntjom Ty'ooots'om? ²¹ Juuna' matseijomna' cha'na ndaaljo' na tjaa'ñe cwii yuscu naquii'

ndyee tsua' xjeⁿ jndaꝯ tyoo'. Ndo' seicandeii'na' cha'waa tsqueeⁿ tyoo'ñeeⁿ.

'Ndyoots'a na cantuu

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Quia jo' tjawinom Jesús njoom nt'maⁿ ndo' njoom nch'u na tyo'mooⁿ ndaa nn'aⁿ yocheⁿ na tyocanjoom nato na wjaⁿ Jerusalén. ²³ Cwii ts'aⁿ tax'ee nnoom, tso:

—Ta, ¿aa tijndye nn'aⁿ na nlui'n'maaⁿndye?

²⁴ T'ooⁿ, matsoom ndaꝯana:

—'Ndyoots'a cantyja na matsa'ntjom Ty'oots'om, cantuuna'. Calajnda'yo' na ntsaaquie'yo' juuna'. Ee jndye nn'aⁿ na ñe'c'ooquie' jo' jo', saa xocandaꝯ nl'ana. ²⁵ Ee quia na jnda teicantya nquii ts'aⁿ na waa' w'aa'ñeeⁿ na nntseicu'tyeeⁿ 'ndyoots'a, quia jo' 'o na m'aⁿ'yo' ch'eⁿ nnto'yo' na ncwaⁿ'yo'. Nndu'yo': “Ta, catseicanaaⁿndyu' na ntsaquiiaa'â.” Saa jom nnc'ooⁿ ndyue'yo', nntsoom: “Ticaljeii yuu nn'aⁿ 'o.” ²⁶ Quia jo' nnto'yo' na nndu'yo' nnoom: “Jâ tsuu, tyocwaa'â ñ'eⁿndyu' ndo' tyo'mooⁿ ndaayâ xcwe naquii' tsjoomyâ.” ²⁷ Saa jom nnc'ooⁿ, nntsoom: “Jnda tsjoo ndaa'yo' na ticaljeii yuu nn'aⁿ 'o. Quindyo'yo' ñjaaⁿ, 'o nn'aⁿ na cwil'a'yo' natia.” ²⁸ Jo' jo' nnc'om'yo' na nlaxua'yo' na matsei'ndaa'na' nquiu'yo' ndo' nntei'nquie'yo' ndei'n'om'yo' na maquiina' 'o. Ee nnty'ia'yo' Abraham, Isaac, Jacob ndo' ñ'eeⁿ cha'tso profetas, na m'aⁿna yuu na matsa'ntjoom, saa 'o jnda 'ndiina' ch'eⁿ. ²⁹ Quia ljo' nlquie nn'aⁿ na nnaⁿ ndiocheⁿ tsjoomnancue. Ñequio na neiiⁿ nañ'eeⁿ nncwindyuaandyena nacañoom'

meiⁿsa yuu na matsaⁿtjom Ty'o^ots'om na nlcwa'na. ³⁰ Queⁿ'yo' cwenta, m'aⁿ nn'aⁿ je' na cwilatuu'yo' na maju'cjena' jooa. Saa ndanquia nntseiwendyena' jooa. Ndo' m'aⁿ nn'aⁿ je' na cwila'tiuu nquiee na t'maⁿ cwiluiindy, saa nncue'ntyjo na nncju'cjena' jooa.

*Maty'ioo Jesús cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ Jerusalén
(Mt. 23:37-39)*

³¹ Majuuti xuee'ñeeⁿ, tquie'cañom nt'om nn'aⁿ fariseos Jesús, jluena nnoom:

—Calui' ñjaaⁿ, cja' cwiicheⁿ joo ee ñe'catseicuee' Herodes 'u.

³² Tsoom ndaana:

—Catsa'yo', candu'yo' nnom cajndye'ñeeⁿ: “Queⁿ' cwenta, ja manncwjii'tyaya naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ. Ndo' nntsein'maⁿtyaya nn'aⁿwii 'io cha luaa'. Ndo' tajndye cwii tjo^o na nntseicandaa'ndyo ts'iaaⁿ na jndyo^oya.”

³³ Saa jndei'na' na je', 'io ndo' cha jojotyā cantyja 'naaⁿ ts'iaaⁿ na mats'aaya, ee ticatsona' na nchii Jerusalén na nncue' cwii profeta.

³⁴ 'O nn'aⁿ Jerusalén na cwilacwje'yo' profetas ndo' majñoom' ljo' nn'aⁿ na majñoo^onya na m'aaⁿ. Jndye ndii' ñentyjaa' ts'ooⁿ na nntseitjoⁿya ntseinda' cha'xjeⁿ matseitjom caxtixquie ntseinaaⁿ nacjee' ntsqueeⁿ. Saa 'u cwaaⁿ tquiaandyu'. ³⁵ Queⁿ'yo' cwenta, Ty'o^ots'om ma'ñeeⁿ 'o. Taxoc'oom wats'om t'maⁿ 'naⁿyo'.

Quia jo' seineiiⁿ ndaaⁿ nn'aⁿ, tsoom:

—Nndye'yo' nntsjoo na taxocanty'ia'yo' ja hasta na nncue'ntyjo xuee na nndu'yo': “Matio'naaⁿñena' nqueⁿ na mañoom ñequio xuee' Ta Ty'o^ots'om.”

14

Sein'maⁿ Jesús ts'aⁿ na ndii' tcoo'

¹ Cwii xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ, tjatseijomñe Jesús waa' ts'aⁿ na cwiluiitquieñe cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ fariseos, na nlcwaaⁿ'aⁿ jo' jo'. Ndo' ñ'eeⁿ nn'aⁿ fariseos na tyoqueⁿ cwenta ljo' nnts'aaⁿ. ² Jo' jo' tjameintyjee' cwii ts'aⁿ na wii' jo nnoom na ndii' tcoo'. ³ Ndo' tax'eeⁿ ndaaⁿ nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés ñequio nn'aⁿ fariseos, tsoom:

—¿Aa maty'iomyana' na nntsein'maⁿ ts'aⁿ tsaⁿwii' xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ, oo aa ticaty'iomna'?

⁴ Saaⁿ joona yacheⁿ jla'cheⁿna. Quia jo' to'ñoom ts'aⁿwii', sein'maaⁿ juu ndo' tsoom nnom:

—Ya xeⁿ na wja'to' wa'.

⁵ Jndaⁿ jo' tsoom ndaaⁿ fariseos'ñeeⁿ:

—¿Aa m'aaⁿ cwiindyo' 'o na xocatseicjeeñe na nncwji' snom oo quio'jndyo tsmeiⁿ na tju'na' ts'om tsue'tsjoom, meiiⁿ na juu xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ?

⁶ Saaⁿ ticat'oona 'ñom.

Nn'aⁿ na 'oo yuu na macoco ts'aⁿ

⁷ Ndo' naⁿñeeⁿ na tqueeⁿ ts'aⁿ fariseo na nlcwa' ñ'eⁿñê, tqueⁿ Jesús cwenta ljo' l'ana. Jla'yuu ndaana ntsula nacañoom'ticheⁿ nacañoom' meiⁿsa. Jo' chii seineiⁿ ñ'oom tjañoom' ndaana. ⁸ Tsoom:

—Quia na maqueeⁿ ts'aⁿ 'u na catseijomndyu' na macoco jnaaⁿ, tincja'cajmaⁿ sula nacañoom'ticheⁿ. Ee xeⁿ nntseijomna' tqueeⁿñê cwiicheⁿ ts'aⁿ na t'maⁿti cwiluiiñe, nchiiti 'u, ⁹ quia jo' jom na tqueeⁿñê 'o, nncjaantyjaaⁿ'aⁿ 'u, nntsoom njom': “¹U quiaa' na tsaⁿm'aaⁿ nncjom

yuu na wacatyenl.” Quia jo' nlui'jnaanndyu' na nncja'cajmanl sula na macanda. ¹⁰ Jo' chii, quia na maqueenñe ts'a'n 'u, cja'cajmanl sula na we'yandyo, cha quia na nncjaantjaaa' ts'a'n na tqueeñe 'u, nntsoom njom': “U x'iaya, cwinoom' nacañoomche.” Quia jo' nntseit'maanñena' 'u jo ndaa cha'tso nn'a'n na meindyuaandy nacañoom' meinsa ñe'ndyu'. ¹¹ Ee meincwi'ñee'che' ts'a'n na matseiwendyeñe che'nquii, maxjen nntseiquioo Ty'ooots'om juu. Ndo' meincwi'ñee'che' ts'a'n na maju'ñecje, maxjen nntseiwendye Ty'ooots'om tsa'ñee'n.

¹² Mati tso Jesús nnom ts'a'n na tqueeñe jom:

—Quia na maque' nn'a'n na cala'jomndye na nlcwa'yo' na quiajmei' oo natmaan, tilque' nc'ia', mei' nn'a'n nncu', mei' nn'a'n na jnda teitquioo', mei' nantya na m'a'n ndyoo'. ¿Ee aa nchii nncuee' xuee na majo'ti nl'a joona, cha nnjoom cha'xje' na sa' 'u? ¹³ Jo' chii quia na nntsa' nantquie na t'ma' na nlcwa' nn'a'n, que' ndyeñee' ñe' nn'a'n na ticandaa' luee, nc'ee', ndo' nn'a'n na tileic'ooca' ñequio nn'a'n na nchjaa'. ¹⁴ Quia jo' nnc'oom' na nei' na luaa' nntsa'. Ee joona xocandaa' nl'ana na nnjoom ljo' na sa', sa'a 'u nnc'oñom' na nnjoom quia na nnta'ndo'nnda' nn'a'n na ñel'a yuu na maty'iomyana'.

Nantquie t'ma' natmaan

¹⁵ Cwii ts'a'n na ñe' meindyuaandyena nacañoom' meinsa, quia na jndii na luaa', tso nnom Jesús:

—Ñequiaana' na neii' ts'a'n na nntseijomñe nantquie t'ma' yuu na matsa'ntjom Ty'ooots'om.

16 T'õ Jesús cwii ñ'oom na tjañoom'. Ma'mo_o'na' na nchii cha'tsondye nn'aⁿ nnc'ooquiee'ndye yuu na matsa_a'ntjom Ty'õots'om. Tsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ, jom jnoom'm cwii nantquie t'maⁿ ndo' tqueeⁿñê jndye nn'aⁿ.

17 Quia na tuee'ntyjõ xjeⁿ na nlcwa'na natmaaⁿ jñoom mosoom'm na cjaacatso ndaa_a nn'aⁿ na maqueeⁿñê: “Aa ndye'yo', cjaaya, ee cha'tso jnda_a maya waa.”

18 Saa cha'tsondye naⁿñeeⁿ cwii cwii nnom jla'cajñoom'ndyena. Tsaⁿ najndyee tso: “Catsa' cwii naya'ñeeⁿ na catsu' nnom patrom 'naⁿ na catseit'maⁿ ts'oom ja, ee jnda_a sei_jndaya cwii taⁿ tyuaa ndo' macaⁿ'na' na cjo_ccando_o'a juuna'.”

19 Ndo' tso cwiicheⁿ ts'aⁿ nnom moso: “Ja jnda_a sei_jndaya 'om ljo quioo'ndyo na nl'a ts'iaaⁿ ndo' je' jocanty'ia aa ndyaa' ya nl'ayo'. Jo' chii catsa' cwii naya'ñeeⁿ na catsu' nnoom na catseit'maⁿ ts'oom ja.”

20 Ndo' cwiicheⁿ tso: “Cwe' xcondyo na tmaⁿ'co, jo' na xocanda_a nncjo.”

21 Tjalcwe' moso tjatseicañeeⁿ patrom 'naaⁿ'aⁿ cha'tso ñ'oommeiⁿ. Ndo' seilioo'ñe patrom. Tsoom nnom mosoom'm:

“Catseyua', cja' jo ts'ua ndo' n'om nantaa naquii' tsjoom ndo' candyo'chu' ndyeñeeⁿ ñequio nn'aⁿ na ticanda_a luee, nc'ee', nn'aⁿ na ntjeiⁿ nc'ee' ñequio nn'aⁿ na nchjaaⁿ.”

22 Jnda_a chii seicandii moso'ñeeⁿ, tsoom: “Ta, jnda_a tuii cha'xjeⁿ na sa_a'ntjom' saa ndicwaⁿ wanaaⁿti.”

23 Quia jo' tso patrom nnoom: “Cja' jo n'om nato nt'maⁿ ñequio cha'tso nato cajneiⁿ. Catsa' na jndei'na' na nñequio nn'aⁿ cha na nntoo' w'aya.

24 Je' nndye'yo' nntsjo_o na meiⁿcwiindyey nn'aⁿ na tquaaⁿ'ndyojndyaa_a xocaljeii chiuu waa nantquie t'maⁿ na mando_o'a.”

Jeeⁿ jndyaa' na wjaantyjo ts'aⁿ naxeⁿl Cristo

25 T'maⁿ tmaaⁿ nn'aⁿ ty'e ñ'eⁿ Jesús. Quia jo' taqueeⁿ, tsoom ndaana:

26 –Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nndyo ñ'eⁿndyo xeⁿ tic'oom na jndati ntyjeeⁿ ñ'eⁿndyo, nchiiti tsoyeeⁿ, tsoñeeⁿ, scoom'm, ntseinaaⁿ, ti'nquoom ñequio ndyencjoom, hasta cantyja na wando' nqueⁿ, tsaⁿñeeⁿ xocandaā nntseijomñê ñ'eⁿndyo.

27 Ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nndyontyjo cantyja na mats'aa, xeⁿ tic'oom na cwiljoya ts'oom nawí' na matjoom cantyja 'naⁿya meiiⁿ cueeⁿeⁿ, tsaⁿñeeⁿ xocandaā nntseijomñê ñ'eⁿndyo.

28 Xeⁿ cwiindyó' 'o ñe'cats'aa w'aandye, ¿aa nchii nncjaacjoojndyee, nntseitiuuya chiuuxjeⁿ nlcaⁿna' cha ntyjii aa nleijndeií cwanti na maleiñ'oom hasta na nndaā' w'aa'ñeeⁿ? 29 Xeⁿ ticats'aaⁿ na ljo', jnda s'aaⁿ tsiaⁿtsjo' ndo' nljeiiⁿ na taticatquii nnts'aaⁿ, quia jo' cha'tso nn'aⁿ na nnty'iaa na ljo', nnto'na na nla'jnaaⁿ'na jom. 30 Nluena: “Tsaⁿm'aaⁿl tooⁿoⁿ cwii ts'iaaⁿ saā cwe' ts'iaaⁿ taⁿl. Títseicandaā'ñê.”

31 Mati cwii rey na tseixmaⁿ qui meiⁿ sondaro, ¿aa nts'aacheⁿ'na' na nncjaacatjomñê cwiicheⁿ rey na nndyocats'aa tia' nacjoom'm na matseixmaⁿ ntquiuu meiⁿ sondaro? ¿Aa chii nncjaacjoojñeeⁿ na nntseitiuuyaaⁿ, aa nndaā nnts'aaⁿ?

32 Ndo' xeⁿ nnty'iaaⁿ'aⁿ na tixocandaā nnts'aaⁿ, quia jo' nntseicwanoom ñ'oom ñequio ts'aⁿ 'naaⁿ'aⁿ na nntseity'ooñê na cwitsaaⁿl tia', cwii na ndicwaⁿ tquia ndyo tsaⁿñeeⁿ. 33 Jo' chii meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ 'o na ticaⁿndii cha'tso na matseixmaⁿ nquii, xocandaā nntseijomñê ñ'eⁿndyo.

Til'ue tsjaaⁿ xeⁿ na jnda_l jlui' na chjeⁿna'
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ 'Jeeⁿ l'ue tsjaaⁿ, saꝯ xeⁿ nlui' na chjeⁿna', ꝯljo' ñ'eⁿ cwii nleichjeⁿnnda'na'? ³⁵ Taxocwil'uena', meiⁿ quio tyuaa, meiⁿ ñ'eⁿ to'. Cwe' quiiyteⁿquiee' nn'aⁿ jooa'. Maluaa' matseijomna' 'o, m'aⁿ'yo' cha'cwijom tsjaaⁿ na til'ue xeⁿ tyootei'jndei'yo' nt'omcheⁿ nn'aⁿ. 'Ñeeⁿ juu na niom lue' n'om lua'qui na nndii, candiia.

15

Cantyja 'naaⁿ catsmaⁿ na tsuuñe
(Mt. 18:10-14)

¹ Cha'tsondye nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om cwentaa' gobiernom Roma ñequio nn'aⁿ na cwila'tjoondye nnom Ty'oꝯts'om cantyja na nquiu nn'aⁿ fariseos, jla'candyoo'ndyena nam'aaⁿ Jesús na ndyena ñ'oom na nntseineiⁿ. ² Nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés tyotio'ñ'oomna jom. Jluena:

—Tsaⁿm'aaⁿl ya ñ'oom jom ñ'eⁿ nn'aⁿ na cwila'tjoondye nnom Ty'oꝯts'om ndo' macwaaⁿaⁿ ñ'eⁿndyena.

³ Quia jo' seineiⁿ ñ'oom na tjañoom' ndaꝯna, tsoom:

⁴ —Xeⁿ cwiindyoy' 'o m'aaⁿ cwii siaⁿnto canmaⁿ ntsmeiⁿl ndo' xeⁿ nntsuuñe cwii jooyo', ꝯaa nchii n'ndiiaaⁿ ñequieen'aaⁿ nchoo' qui nchoo' ñjeeⁿ quioo'ñeeⁿ yuu na cwicwa'yo' ndo' nncjaacal'ueeⁿ juu catsmaⁿ na tsuuñe hasta xjeⁿ na nljeiiⁿcheⁿ?

⁵ Xeⁿ jnda_l ljeiiⁿ catsmaⁿñeeⁿ, nlei'caljoom juuyo' xtyoom'm ñequio na neiiⁿeⁿ. ⁶ Ndo' quia na nncueⁿeⁿ waⁿaⁿ, nntseitjoom nc'iaaⁿaⁿ ñequio

nn'aⁿ na m'aⁿ nndyoo' waⁿaⁿ. Nntsoom ndaana: “C'ooⁿya na neiiⁿya, ee catsmaⁿ tsmaaⁿa na tsuuñe jnda ljeinnda'a juuyo'.” ⁷ Luaa nntsjoō nndye'yo', maluaa' na t'maⁿti neiiⁿ Ty'oots'om na m'aaⁿ cañoom'luee cantyja 'naaⁿ cwii ts'aⁿjnaⁿ na cwilcwe' ts'om, nchiiti ñequieen'aaⁿ nchoo' nqui nchoo' ñjeeⁿ ts'aⁿ na mamach'ee yuu na maty'iomyana' na ticaⁿna' na nlcwe' ts'om.

Tsjo'ñjeeⁿ na tsuu

⁸ Oo cal'uu na m'aaⁿ cwii yuscu na maleiñ'oom qui xjeⁿ s'om xuee, ndo' xeⁿ nntsuuñê cwii joona' naquii' w'aa, ¿aa nchii nntseicanaaⁿñê chom, ndo' ya ya nlcaañe, tcuutcuu nl'ueeⁿ juuna' hasta xjeⁿ na nljeiiⁿcheⁿ? ⁹ Ndo' xeⁿ jnda ljeiiⁿ, nntseitjoom nc'iaaⁿaⁿ ñequio nn'aⁿ na m'aⁿ nndyoo' waⁿaⁿ ndo' nntsoom ndaana: “C'ooⁿya na neiiⁿya, ee jnda ljeiya tsjo'ñjeeⁿ na tsuu.” ¹⁰ Luaa nntsjoō nndye'yo', maluaa' jeeⁿ cwila'neiiⁿndye ángeles cwentaa' Ty'oots'om cantyja 'naaⁿ cwii ts'aⁿjnaⁿ na cwilcwe' ts'om.

Seit'maⁿ ts'om ts'aⁿ jnaaⁿ

¹¹ Seineiⁿticheⁿ Jesús, tsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ, tyom'aⁿ we ntseinaaⁿ na naⁿnom. ¹² Juu tsaⁿchee tsoom nnom tsotyeeⁿ: “Ta, quiaa' 'naⁿ na tseixmaⁿya na nnc'o'ñⁿoⁿ.” Quia jo' toⁿ tsotyeeⁿ 'naⁿ na niom, tquiaa nnoom. ¹³ Tyoowijndye xuee na tuii na ljo', seitjoom cha'tso 'naaⁿaⁿ, tjaaⁿ tquia cwiicheⁿ ndyuaa. Jo' jo' seicoōⁿ cha'tso 'naaⁿaⁿ cwe' luaa'. ¹⁴ Jnda na ndyueñ'eⁿ seicatsoom, seijomna' jndyo cwii jndo' t'maⁿ tyuaa'ñeeⁿ. Jnaⁿna' na tco'wi'na' jom na tjaa'naⁿ ljo' cwii ya nleil'uee'ñê. ¹⁵ Quia jo' tjaaⁿ,

tjaquiee'toom na nnts'aaⁿ ts'iaaⁿ moso 'naaⁿ cwii ts'aⁿ ndyuuaa'ñeeⁿ. Jñom tsaⁿñeeⁿ jom na nnteix'eeⁿ calcu jo jndāa. ¹⁶ Jeeⁿ ñe'cwaaⁿ'aⁿ meiiⁿ cwe' nlcwa jndāa na cwicwa' calcu. Saa meiⁿcwii tjaa 'ñeeⁿ tquiaa ljo' nlcwaaⁿ'aⁿ. ¹⁷ Quia jo' tjañjoom' ts'oom, seitiom: “Jndye moso m'aⁿ waa' tsotyā, hasta ma'ndiina' nantquie na cwicwa'na. Ndo' ja ñjaaⁿ m'aaⁿya, mañe'c'ioya na ñe'jndo'a. ¹⁸ Je' yuu' nluii'a ljo, nncjolcwa'nnda'a m'aaⁿ tsotyāya, ndo' nntsjōo nnoom: Ta, jndāa seitjōondyo nnom Ty'ōots'om ndo' njom' 'u. ¹⁹ Tacatseixmaⁿya na nnts'u' na jnda' ja. Catsa' cwe' cha'na cwii moso' ja.” ²⁰ Quia jo' mana tjalcweeⁿ'eⁿ na m'aaⁿ tsotyeeⁿ.

'Tquia ndicwaⁿ wjaanoom, ljeii tsotyeeⁿ jom. Tioo na jeeⁿ jnda ntyjii ñ'eⁿñê. Jleinom, tja-catjomñe jom. Taxcweeñe ndo' t'uu ntsmaaⁿ'aⁿ. ²¹ Quia jo' tso jnaaⁿ nnoom: “Ta, jndāa seitjōondyo nnom Ty'ōots'om ndo' njom' 'u. Tacatseixmaⁿya na nnts'u' na jnda' ja.” ²² Jndāa tquiena na waa w'aa, tso tsotyeeⁿ ndaāa mosoo': “Cwa queⁿndyo' quia'yo' liaa na yati, ndo' cala'cwe'yo' joona' jom. Ndo' catjaa'ndyo' tsei'x'ii ts'ōoⁿ cala'ñjom'yo' lcoom jom. ²³ Ndo' mati tsaac'om'yo' quioo'jndyo chjoo na t'meiiⁿñe. Calacue'yo' juuyo'. Nlcwaa'a ndo' nl'aaya xuee. ²⁴ Ee ti'jndaaya luaa, cha'cwijom jndāa tueeⁿ'eⁿ ndo' wando'nnaaⁿ'aⁿ, tsuuñê ndo' teijndaa'ñennaⁿ'aⁿ.” Quia jo' to'na na tyola't'maaⁿndyena.

²⁵ 'Saa jnaaⁿ tsaⁿtquiee, tic'oomñe, jndāa tja. Quia na jndāa tyjee' ndyowindyoo' na waa w'aana, jndii na cwitjo' ndo' cam'aaⁿ jnoom. ²⁶ Tcwaaⁿ cwii mosoona, tax'eeⁿ 'ndyoo ljo' cwiluii. ²⁷ T'o

tsaⁿñeeⁿ nnoom: “Ti'ty'iu' jnda tyjeeⁿeⁿ jo' na seicuee' tsotyee' quioo'jndyo chjoo na t'meiñee ee ya tyjeeⁿeⁿ, tiweeⁿeⁿ.” ²⁸ Saa tsaⁿñeeⁿ seiw'leeⁿ, meiⁿ quii' w'aa ti'cjaaqueⁿeⁿ. Jo' chii jlui' tsotyeeⁿ ndo' s'aa ty'oo nnoom na cjaaqueⁿeⁿ. ²⁹ Saa jom t'ooⁿ nnom tsotyeeⁿ, toom: “Queⁿ cwenta, teijndye ndyu mandi'ntjōⁿya njom' meiⁿ tyootseiquie' ts'ooⁿya yuu na matsa'ntjom' ja. Saa meiⁿcwii ndii' tyooñequiaa' meiⁿ cwe' canch'ioo ndyua na nntseicua'la na nnc'ooⁿya na neiⁿya ñequio nciaya. ³⁰ Saa je' na tyjee' ti'jnda' luaa' na tjatseicooⁿ 'naⁿ ñequio lculjaa', jnda'jom quio'jndyo chjoo na t'meiñee jnda seicue' cwentaaⁿaⁿ.” ³¹ Ndo' t'o tsotyeeⁿ nnoom, tso: “U jndaaya, maxjeⁿ m'aaⁿ ñ'eⁿndyo ndo' cha'tso 'naⁿya 'u 'naⁿ. ³² Saa maty'iomna' na cal'aaya xuee ndo' c'ooⁿya na neiiⁿya ee ti'ty'iu' luaa' cha'cwijom jnda tueeⁿeⁿ ndo' wando'nnaaⁿaⁿ, jnda tsuuñê saa teijndaa'ñennaⁿaⁿ.”

16

Mosotquiee na seitjoñe

¹ Mati seineiⁿ Jesús ndaaⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê, toom:

—Tyom'aaⁿ cwii tsantya ndo' t'oom cwii mosotquiee 'naaⁿaⁿ. Jla'candii nn'aⁿ jom na cwe' matseicatsuuto tsaⁿñeeⁿ 'naaⁿaⁿ. ² Quia jo' tqueeⁿñê juu, toom nnom: “¿Chiuu waayuu ñ'oom na mandii cantyja 'naⁿ? Quiaa' cwenta ts'iaaⁿ na mache' ee ma'ndiina' 'u na m'aaⁿ mosotquiee.” ³ Quia jo' seitiuu mosotquiee naquii' ts'oom: “¿Chiuu nnts'aayo na cwii nncwantjōⁿ? Ee patrom 'naⁿya macwjeeⁿeⁿ ja na m'aaⁿya

mosotquiee. Ee tijndo na nnts'aa ts'iaaⁿ jnda^a ndo' jnaaⁿa na cwe' ndaa^a nn'aⁿ nlcaaⁿa ljo' na macaⁿna' ja. ⁴ Mantyjii chiuu nnts'aa cha nnto'ñoom nn'aⁿ ja l'aana xeⁿ jnda' 'ndiina' ja na mosotquiee.” ⁵ Quia jo' tqueeⁿñê cwii ndo' cwii nn'aⁿ na cho'jnaⁿ nnom patrom 'naaⁿaⁿ. Tax'eeⁿ nnom ts'aⁿ najndyee: “¿Cwanti t'maaⁿ chujnaⁿ nnom patrom 'naⁿya?” ⁶ T'o tsaⁿñeeⁿ nnoom, tso: “Ja chojnaⁿ cwii siaⁿnto ncjo seitye.” Ndo' tsoom nnom: “Luaa co'ñom' tsom na teiljeii cwanti chujnaⁿ. Queⁿndyu', cajmaⁿ!, catseiljei'xco' na ñe'wen'aaⁿ nchoo' qui ncjo chujnaⁿ.” ⁷ Jnda' jo' tax'eeⁿ nnom cwiicheⁿ, tsoom: “Ndo' 'u je', ¿cwanti chujnaⁿ?” T'o tsaⁿñeeⁿ nnoom: “Ja chojnaⁿ cwii siaⁿnto xuu lqueeⁿ trigo.” Quia jo' tsoom nnom: “Luaa co'ñom' tsom na chuuna' cwanti chujnaⁿ. Catseiljei'xco' na ñe'ñequieen'aaⁿ xuu lqueeⁿ trigo chujnaⁿ.” ⁸ Ndo' tjawee' ts'om tsaⁿtya na luaa' s'aa moso tiaa'ñeeⁿ, ee na jndo' ts'oom ts'iaaⁿ na s'aaⁿ. Ee nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja 'naaⁿ! tsjoomnancuewaa, jndo'ti n'omna quii'ntaaⁿ nc'iaana, nchiiti nn'aⁿ na la'xmaⁿ cantyja 'naaⁿ! naxuee.

⁹ 'Candye'yo' ntsjoo, cwil'uee'ndyo' 'naⁿyo' na niom tsjoomnancue na quio nla'jndyeendyo' nn'aⁿ na nljoya ñ'oom ñ'endyo'. Quia jo' quia na nntycwii 'naⁿyo' jo', m'aⁿ 'ñeeⁿ nnto'ñoom 'o jo nandye cañoom'luee.

¹⁰ 'Ts'aⁿ na ya matseicanda ñ'oom na tit'maⁿ, mati ntseicana^a ñ'oom na t'maⁿ. Ndo' ts'aⁿ na titseicanda meiiⁿ ñ'oom na ti't'maⁿ tseixmaⁿna', majndeiticheⁿ ti'xotseicana^a ñ'oom na t'maⁿ. ¹¹ Saa xeⁿ 'o ticalacanda'yo' ñequio 'naⁿyo' na waa tsjoomnancuejnaⁿwaa, tjaa 'ñeeⁿ juu ñequiaa na

nnto'ñoom'yo 'naⁿ na mayuu'cheⁿ na jnda mat-seixmaⁿ. ¹² Ndo' xeⁿ 'o tis'a cwenta cwil'a'yo' ñequio 'naⁿ na nchii 'naⁿ'yo' jooona', meiⁿ tjaa 'ñeeⁿ juu na nñequiaa naya luee'yo' na nla'xmaⁿ'na' cwenta'yo'.

¹³ 'Tjaa'naⁿ moso na ndaa nndi'ntjom nnom we patrom. Ee nnc'oom na ticuee' ts'oom cwii, ndo' cwiicheⁿ nncjaaawe' ts'oom. Oo na nnc-jaañ'oomñê ñ'eⁿ cwii, saa cwiicheⁿ nntseijnaaⁿ'aⁿ. 'O xocandaa nndye'ntjom'yo' nnom Ty'o^ots'om ndo' mati ndaa s'om.

¹⁴ Nn'aⁿ fariseos na m'aⁿ jo' jo', tyondyena cha'tso ñ'oommeiⁿ na seineiⁿ Jesús. Ndo' ty-ola'jnaaⁿ'na jom, ee jeeⁿ cwila'candya' n'omna s'om. ¹⁵ Saa tsoom ndaana:

—'O cwitjei'yandyo' cheⁿncjo'yo' jo ndaa nn'aⁿ saa Ty'o^ots'om wajnaⁿ'aⁿ naquii' n'om'yo'. Cha'tso nnom na jeeⁿ neiⁿncoo' nquiu nn'aⁿ na cwila't'maaⁿ'ndyena, Ty'o^ots'om jnoom'm nmeiⁿ'.

Xocantycwii ñ'oom' Ty'o^ots'om

¹⁶ 'Tyola'neiⁿ nn'aⁿ ñ'oom' Ty'o^ots'om na tqueⁿ Moisés, ñequio ñ'oom ndyuee profetas hasta quia na tyjee' Juan. Quia ljo'cheⁿ jnaⁿ'na' na cwiwineiⁿ ñ'oom cantyja 'naaⁿ' na matsa'ntjom Ty'o^ots'om nn'aⁿ. Ndo' je' je' jnda tue'ntyjo xjeⁿ na ticwii cwii ts'aⁿ matseijndei cha ndaa nncjaaquiee'ñe cantyja 'naaⁿ'aⁿ.

¹⁷ 'Tijndei'tina' na nntsuu tsjo'luee ñequio tsjoomnancue, nchiiti na titseicandaa'ñena' meiiⁿ ñe'cwii ljeii cachjoo na quio teiljeii ñ'oom' Ty'o^ots'om na matsa'ntjomna'.

*Ticatsona' na nntyuii' ljeii cantyja na toco ts'a'ⁿ
(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)*

18 'Meiⁿñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nntseityuii' ljeii 'naaⁿ ñ'eⁿ scuu' ndo' nncoco ñ'eⁿ cwiicheⁿ yuscu, tsaⁿñeeⁿ mach'eena' na cwe' m'aaⁿyaaⁿ ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ. Ndo' mati meiⁿñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nncoco ñ'eⁿ yuscu na jnda tyuii' ljeii 'naaⁿ ñ'eⁿ saa', mati tsaⁿñeeⁿ mach'eena' na cwe' m'aaⁿyaaⁿ ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ.

Tsaⁿtya ñequio tsaⁿjñeeⁿ Lázaro

19 'Tyom'aaⁿ cwii tsaⁿtya na ñequii'cheⁿ tyocweⁿ liaa na jeeⁿ ya ndo' jndana' na tuiina' ñ'eⁿ tsaⁿ lino. Ndo' 'io ndii 'io tyocwaaⁿ'aⁿ nantquie na yaticheⁿ. 20 Jo 'ndyoots'a tiom waa' tsaⁿtya'ñeeⁿ tyowacatyeeⁿ cwii tsaⁿjñeeⁿ na jndyu Lázaro. Cha'waañê chom ntyje'. 21 Tyocantyyaa' ts'oom na nlcwaaⁿ'aⁿ meiiⁿ cwe' na cajndaⁿ na cwiquiaa nacjee' meiⁿsa 'naaⁿ tsaⁿtya. Ndo' calue' tyonquio-catyueendyeyo' ntyje' na chom. 22 Tue'ntyjo xuee na tue' tsaⁿjñeeⁿ, ndo' ty'eñ'om ángeles añmaaⁿ'aⁿ paraíso na m'aaⁿ Abraham. Mati tue' tsaⁿtya ndo' tjacanty'iuu'ñê. 23 Tyom'aaⁿñê yuu na ñjomndye l'oo. Jlundaañê, nty'iaa'tquiaaⁿ na m'aaⁿ Lázaro nacañoom' Abraham. 24 Quia jo' seixuaⁿ, tsoom: "Tsotyaya, Abraham, c'oom' na wi' ts'om' ja. Cajñom' Lázaro na canchjeeñê nomts'ooⁿ naquii' ndaatoo cha nntseicanaⁿ'aⁿ tsaya. Ee jeeⁿ t'maⁿ wi' matjoⁿya naquii' chomwaa." 25 Saa tso Abraham nnoom: "Jndaaya, cjaañjoom' ts'om' cha'tso na ya na ñeto'ñom' xjeⁿ na ñetando', ndo' Lázaro wi' ñetjoom. Saa je' je' jom ljo mawajñeeⁿ ndo' 'u je', wi' matjom'. 26 Ndo' nchii macandaⁿ cwe'

jo!. Quii'ntaaⁿ jâ ñ'eⁿndyo' 'o waa cwii tsue'tsjoom na tjaa yuu cwintycwii na njoom, cha ñ'eeⁿ jâ na ñ'e'c'oo na m'aⁿl 'o, xocandaa nncwinom. Ndo' meiⁿ nn'aⁿ nam'aⁿ yuu jo' xocandaa nncwinom ntyjawaa.” ²⁷ Quia jo' matso tsaⁿtya: “Ta, mats'aa ty'oo njom', cwa cajñom' jom waa' tsotyā, ²⁸ ee jo' jo' m'aⁿ 'om ti'ntyjo. Cjaanquiaaⁿ ñ'oom ndaana cha ticandyochuuna' jooona ljooñe yuu na jeeⁿ wi'.” ²⁹ Saa tso Abraham nnoom: “Jooona macwilei'ñ'omna ñ'oom na tyoñequiaa Moisés ñequio profetas. Ñ'oommeiⁿl candyena.” ³⁰ Saa jom tsoom nnom Abraham: “Tiyuu' ta, xeⁿ cwii joo nn'aⁿ na jnda tja wjaa na m'aⁿna, maxjeⁿ nlcwe' n'omna.” ³¹ Ndo' t'o Abraham nnoom: “Xeⁿ tiñe'candyena ñ'oom na tyoñequiaa Moisés ñequio profetas, mati xocandyena ñ'oom 'ndyoo cwii ts'aⁿ meiiⁿ na nncwando'nnda' na jnda tue'!”

17

*Waa na teincuu' na nntseiquioo jnaⁿ ts'aⁿ
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)*

¹ Tso Jesús ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom'm:

—Tijoom jaawintyjee'na' na ñ'e'catseiquiaana' nn'aⁿ na cal'ana jnaⁿ, saa nnt'uiwi'na' ts'aⁿ na jnaaⁿl juu nncjaachuuna' nn'aⁿ na mati nl'ana jnaⁿ. ² Yati xeⁿ cwityeⁿ cwii tsjo'suu xtyo' tsaⁿl'ñeeⁿ ndo' catuee' nn'aⁿ jom ts'om ndaaluee nchiiti na nntseiquioona' cwii joo nn'aⁿ na tyoowijndaya cantyja na cwila'yu'. ³ Queⁿ'yo' cwenta cantyja 'naⁿ'yo'.

'Xeⁿ cwii nn'aⁿl na matseyu' matseitjooñe njom', cwaⁿ'ya' jom. Ndo' xeⁿ cwilcwe' ts'oom,

catseit'maⁿ ts'om' jom. ⁴ Ndo' meiiⁿ matseitjooñê njom' ntquiee' ndii' na cwii xuee, ndo' cwii cwii ndii' nncjaacatsoom njom': "Catseit'maⁿ ts'om' ja, cwilcwe' ts'ooⁿ", maxjeⁿ ñequi'cheⁿ catseit'maⁿ ts'om' jom.

Na matseyu'ya ts'om ts'aⁿ, t'maⁿ najndeii mat-seixmaⁿna'

⁵ Apóstoles jluena nnom Ta Jesús:

—Quiaa' na t'maⁿti nlayu'ya n'ooⁿya.

⁶ Tsoom ndaana:

—Meiiⁿ na jeeⁿ cachjoo cwilayu'ya n'om'yo' cwe' cha'na cachjoo cwii ts'om lqueeⁿ mostaza, nnda^a nndu'yo' nnom ts'oom sicómorowaa': "Catyendyu' ndo' co'na' 'u ts'om ndaaluee." Ndo' maxjeⁿ nntse-icandana' ñ'omndyue'yo'.

Ts'aⁿ na mand'i'ntjom macaⁿna' na catseicanaaⁿ

⁷ 'Cal'uu cwiindyoy' 'o m'aaⁿ mosoo' na matseindyaa oo na mach'ee cwenta quioo' jo jnda^a, ndo' quia jnda tyjee' tsaⁿñeeⁿ na jnaⁿ jnda^a, ¿aa mantya nntsu' nnom: "Cwinoom' luaa, cajmaⁿ na nlcwa'?" ⁸ ¿Aa nchii najndyee nntsu' nnoom?: "Cwa catseijndaa'ndyu' je', catseiñ'oom'ndyu' na nlcwaa'a. Xeⁿ jnda tcwaa'a ndo' jnda t'ua, quia ljo'cheⁿ nlcwa' ndo' nnc'ua'." ⁹ ¿Aa nnts'aacheⁿna' na ññequiaa' na quianl'uaa' moso' nc'e na seicanaaⁿ ñ'oom na sa'ntjom' jom? Matseitiuu xocatsa' na ljo'. ¹⁰ Mati 'o, quia na jnda l'a'yo' cha'tso na matsa'ntjomna' na cal'a'yo', quia jo' candu'yo': "Já cwiluiindyô moso na tjaa yuu l'uendye. Ee cwe' tomti na laxmaaⁿya na cal'aayâ jnda ñel'aayâ."

Sein'maⁿ Jesús qui ts'aⁿ na chuu tycu lepra

11 Quia jo' tjatjati Jesús na mawjaⁿ Jerusalén, teinoom tyencoo' ts'ondaa Samaria ñequio ts'ondaa Galilea. 12 Cha'na tjaque^{n'e} cwii tsjoom chjoo, jlui'nom qui nn'aⁿ na cho tycu lepra, tquia ty'emei'ntyjee'na. 13 Jndei jla'xuaana, jluena:

—U Jesús na ma'mo^o ñ'oom' Ty'o^ots'om ndaa nn'aⁿ, c'oom' na wi' ts'om' já.

14 Quia na nty'iaa' Jesús jooona, tsoom ndaana:

—Catsala'ca'moⁿndyo' ndaa ntyee.

Ndo' yocheⁿ na cwi'oona, jliuna cwa jnda ljuu'ndyena tycu'ñeeⁿ. 15 Ndo' cwii tsaⁿ'ñeeⁿ, quia na ljeiiⁿ na jnda n'maaⁿ, tjalcwee^{n'e}, c'uaa 'ñom na matseit'maaⁿ'ñe Ty'o^ots'om. 16 Tcoom'm xtyeeⁿ jo nnom Jesús, tquiaaⁿ na quianl'uaa'. Ts'aⁿ samaritano tsaⁿ'ñeeⁿ. 17 Quia jo' tso Jesús:

—¿Aa nchii quindyee nn'aⁿ na ljuu'ndye? Ndo' nt'omcheⁿ ñjeeⁿ je' ¿yuu m'aⁿ? 18 Macanda juu tsaⁿ'maaⁿ na nchii ts'aⁿ judío, jndyotseit'maaⁿ'ñe Ty'o^ots'om.

19 Quia jo' tso Jesús nnom:

—Quicantya', cja'to'. Nc'e na matsei'yu'ya ts'om' ñ'eⁿndyo jnda n'maⁿ'.

Luaa waa na nncwjee'cañoom na matsa'ntjom Ty'o^ots'om

(Mt. 24:23-28, 36-41)

20 Tyota'x'ee nn'aⁿ fariseos nnom Jesús cwaaⁿ nncwjee'cañoom juu na matsa'ntjom Ty'o^ots'om. T'o^o ndaana, tsoom:

—Xocala'nqⁿ'yo' aa jnda tue'ntyjo juuna' cwe' cwii 'naaⁿ na nleitquoo'. 21 Tjaa 'ñeeⁿ ndaa nntso: “Luaa' m'aaⁿ”, oo “La'ñeeⁿ m'aaⁿ”

na matsa'ntjoom", ee jnda mamatsa'ntjom Ty'ooots'om naquii' n'om'yo'.

²² Tsoom ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom'm:

—Manncue'ntyjo xuee na nntseiqueeⁿna' n'om'yo' na ñe'canty'ia'nnda'yo' ja na cwiluiindyō nquii na jnaⁿ cañoom'luee, saa taxocanty'ia'yo' ja. ²³ Nluena ndaa'yo': "Luaa' jom", oo "Luaa." Saa tintsantyja'yo'. Meiⁿ tintsantyjo'yo'. ²⁴ Ee cha'xjeⁿ na maco' tsueechom matseixueena' cwii ntyjaa' tsjo'luee xjeⁿ cwiicheⁿ ntyjaa'na', maluaa' nntseijomna' quia na ndyōonnda'a na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. ²⁵ Saa najndyee macaⁿna' na t'maⁿ nawi' catjoⁿ ndo' mati cal'a nn'aⁿ na m'aⁿ je' na ticuee' n'omna ja. ²⁶ Cha'xjeⁿ na tyol'a nn'aⁿ xjeⁿ na tyom'aaⁿ Noé, maluaa' nntseijomna' nl'a nn'aⁿ xjeⁿ na manndyōonnda'a na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. ²⁷ Ee quia ljo'cheⁿ tyocwa'na, tyowena. Tyo'uncona, tyoñequiana ndana na nnc'unco hasta xuee quia na tuō Noé ts'om w'aandaa. Quia jo' jnaⁿna' na tua'nty'a, tja cha'tsondye naⁿñeeⁿ. ²⁸ Ndo' majo'ti tuii quia na tyom'aaⁿ Lot, tyocwa'na, tyowena. Tyola'jndana, tyondaana. Tyonomna ntjom, tyol'ana l'aa. ²⁹ Saa juu xuee na tjei' Ty'ooots'om Lot tsjoom Sodoma, tua' ndaaluaa' chom ñequio ljo' sufra na jnaⁿna' tsjo'luee. Ndo' seicwjeena' cha'tso nn'aⁿ tsjoom' ñeeⁿ. ³⁰ Maluaa' nnts'aana' xuee na nleitquioo'ndyō ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee.

³¹ 'Majuu xuee'ñeeⁿ, ts'aⁿ na m'aaⁿ ch'eⁿ, tintseicandya' ts'oom 'naaⁿaⁿ na nncjaaqueⁿeⁿ

naquii w'aa na nncwjeeⁿeⁿ joona'. Ndo' majo'ti ts'aⁿ na m'aaⁿ jo jndaꝯ tindyolcweeⁿeⁿ na nndyochoom 'naaⁿaⁿ. ³² Cjaañjoom' n'om'yo' cantyja 'naaⁿ scuu' Lot. ³³ Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na ñe'cwji'n'maaⁿñe cheⁿnquii, majo'to jo' nntsuuñe. Saa meiⁿnquia ts'aⁿ na mañequiaaⁿñe na catjom ljo' na nntjom, tsaⁿñeeⁿ nlu'i'n'maaⁿñê.

³⁴ 'Candye'yo' nntsjoꝯ, juu teijaaⁿñeeⁿ quia na nndyoꝯnnda'a, we nn'aⁿ maⁿ cjoꝯ' jnduu, cwii tsaⁿñeeⁿ wjaañ'oomna' jom na m'aaⁿya, ndo' cwiicheⁿ ma'ndiina'. ³⁵ We yolcu ñe'naaⁿ cwitua, cwii tsaⁿñeeⁿ wjaañ'oomna' jom na m'aaⁿya, ndo' cwiicheⁿ ma'ndiina'. ³⁶ We nn'aⁿ m'aⁿ jo jndaꝯ na cwil'a ts'iaaⁿ, cwii tsaⁿñeeⁿ wjaañ'oomna' jom na m'aaⁿya, ndo' cwiicheⁿ ma'ndiina'.

³⁷ Quia jo' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê, ta'x'eena nnoom, jluena:

—¿Yuu cwii jom jo', Ta?

T'ꝯꝯⁿ ndyueena cwii ñ'oom na tjañoom' na ma'moⁿna' na maxjeⁿ nntu'xeⁿndye naⁿñeeⁿ.
Tsoom:

—Yuu na meindyuaa 'naⁿ to', jo' jo' nntjomndye cant'eiⁿ.

18

Yuscu na jndaꝯ ljoñe ndo' jwe

¹ Mati seineiⁿ Jesús cwiicheⁿ ñ'oom na tjañoom'. Ma'moⁿna' na ñe'quii'cheⁿ cala'neiⁿ nn'aⁿ nnom Ty'ꝯꝯts'om, tincwintqueeⁿna. ² Tsoom ndaꝯana:

—Tyom'aaⁿ cwii jwe cwii tsjoom. Juu tsaⁿñeeⁿ meiⁿ Ty'ꝯꝯts'om tinquiaⁿaⁿ, meiⁿ nn'aⁿ tiquitseit'maaⁿñê. ³ Mati tyom'aaⁿ cwii yuscu tsjoom'ñeeⁿ na jndaꝯ ljoñe na tue' saa'. Juu

yuscu'ñeeⁿ ñequii'cheⁿ na tyocaa na m'aaⁿ jwe'ñeeⁿ na catseijndaa'ñe ñ'oom 'naaⁿaⁿ. Tyotsoom nnom: “Cwañom' ja ñ'oom cantu na s'aa ts'aⁿ nacjaya.” ⁴ Jndye xuee t'icatsein'oom'ñe jwe yuscu'ñeeⁿ, saa jnda jo' seitoom naquii' ts'oom: “Meiiⁿ na tinquiaya Ty'o^oots'om ndo' meiiⁿ na ticatseit'maaⁿndy^o nn'aⁿ, ⁵ saa cwe' ee na jeeⁿ matseiloo' yuscum'aaⁿ ja, nncwañom't^o jom cwitjoocheⁿ nntycwii na t'maⁿ ts'o^ogn ñ'eⁿñê.”

⁶ Tso Ta Jesús:

—Jwe'ñeeⁿ meiiⁿ na wi'ñe saa ¿aa cwiqueⁿ'yo' cwenta na toom na nncwañom'toom yuscu'ñeeⁿ? ⁷ Majndeiticheⁿ nquii Ty'o^oots'om, ¿aa nchii nncwañom'm nn'aⁿ na jnda tjeii'ñê cwentaaⁿaⁿ, na cwilcwii'na jom naxuee ndo' natsjom? Xocats'aaⁿ na mayo ticatsein'oom'ñê joona. ⁸ Nndye'yo' nntsjo^o, jom mantya nntsein'oom'ñê. Saa quia na nndyo^oonnda'a, ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, ¿aa ndya' cwii nljei na m'aⁿ nn'aⁿ na cwila'yu'ya n'om ñ'eⁿ Ty'o^oots'om?

Ts'aⁿ fariseo ndo' tsaⁿquiñom s'om

⁹ Mati seineiⁿ Jesús ñ'oom tjañoom'waa ndaa nn'aⁿ na cwitjeii' cheⁿnquiee cwenta na jeeⁿ ya cwil'a, saa m'aⁿna na ticuee' n'omna nt'omcheⁿ nn'aⁿ. Tsoom:

¹⁰ —Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ fariseo ndo' mati tyom'aaⁿ cwii tsaⁿquiñom s'om cwentaa' gobiernom. We naⁿ'ñeeⁿ mañejuu xjeⁿ ty'ena wats'om t'maⁿ na nla'nei'na nnom Ty'o^oots'om. ¹¹ Juu fariseo teintyjeeⁿeⁿ, luaa waa ñ'oom na toom nnom Ty'o^oots'om: “'U Ta Ty'o^oots'om, mañequiaya na quianl'ua' na

ticatseixmaⁿya cha'na nt'omcheⁿ nn'aⁿ, cha'na nn'aⁿ na canty'uendye, nn'aⁿ na quil'a yuu na ticaty'iomyana', nn'aⁿ na cwe' m'aⁿya ñ'eⁿ nc'iaa, mati meiiⁿ nchii cha' tsaⁿm'aaⁿl', tsaⁿquiñom s'om. ¹² Ja we ndii' matseicwejn^ondyo na cwii smaⁿna, ndo' cha'tso na mawantj^o mañequiaya diezmo.” ¹³ Saã juu tsaⁿquiñom s'om, tquia tjameintyjeeⁿeⁿ, meiⁿ na nlu'ndaãñê tsj^oluee. Macandã tyomeiiⁿeⁿ nda' tsei'jñaaⁿ na tyotseinty'iaa'ñê, tsoom: “U Ty'o^ots'om, c'oom' na wi' ts'om' ja ts'aⁿjnaⁿ.” ¹⁴ Candye'yo' nntsjo^o, tsaⁿquiñoom s'om tjalcweeⁿeⁿ waⁿaⁿ na jndã seit'maⁿ ts'om Ty'o^ots'om jom, nchiiti cwiicheⁿ tsaⁿñeeⁿ. Ee meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na matseiwendyeñe cheⁿnquii, maxjeⁿ nntsei^oquioo Ty'o^ots'om juu. Ndo' ts'aⁿ na maju'cjeñe, maxjeⁿ nntseit'maaⁿñeeⁿ Ty'o^ots'om tsaⁿñeeⁿ.

Matio'naa'ñe Jesús yocanch'u
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Tquiocho nn'aⁿ yocanch'u na m'aaⁿ Jesús na nntioom l'o^o nacjoona. Ndo' quia na nty'iaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê na luaa', jla'tia'na nn'aⁿ na tquriocho yocanch'u'ñeeⁿ. ¹⁶ Quia jo' tqueeⁿñe Jesús yocanch'u ndo' tsoom ndaã nn'aⁿ:

—Ca'ndye'yo' na ñeⁿequio yocanch'u na m'aaⁿya, tila'ntycwi'yo' joona ee yuu na matsã'ntjom Ty'o^ots'om, juuna' matseixmaⁿna' cwentaa nn'aⁿ na ntyjaandye ja cha'na quil'a yosanch'um'aⁿ. ¹⁷ Mayuu'cheⁿ matsjo^o ndaã'yo', meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na ticantyyaa' ts'om na nntsã'ntjom Ty'o^ots'om juu cha'na ntyjaa' ts'om cwii

yucachjoo, tsaⁿñeeⁿ xocandaa nncjaaquiee'ñe jo' jo'.

*Matseineiⁿ tsaⁿtya ñ'eⁿ Jesús
(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)*

¹⁸ Cwii ts'aⁿ judío na cwiluiitquieñe tax'lee nnoom:

—'U Ta na ma'mooⁿ ñ'oom' Ty'ooots'om ndaa nn'aⁿ na ya ts'aⁿndyu', ¿chiiu ya nnts'aa cha nn-daya na ticantycwii na nncwa'ndo'a?

¹⁹ T'o Jesús nnom:

—Matsu' na ja ya ts'aⁿndyo, macanda nquii Ty'ooots'om cwiluiiñe na ljo'. ²⁰ 'U mantyji' ñ'oom na matsa'ntjoom na matsona': “Tinc'oom'ya' ñ'eⁿ cwiicheⁿ ts'aⁿ. Tintseicue' ts'aⁿ. Tinch'uee' 'naaⁿ ts'aⁿ. Tintseineiⁿ cantu nacjoo' ts'aⁿ. Cat-seit'maaⁿndyu' tsotye' ñ'eⁿ tso'ndyo'.”

²¹ Tso tsaⁿñeeⁿ nnoom:

—Cha'tso ñ'oommeiⁿ matseicanda xjeⁿ na cachjoondyo.

²² Quia na jndii Jesús na luaa', tsoom nnom:

—Cwii waa na cwii matsei'tjoo'. Cajndaaj' cha'tso na maleichu' ndo' quiaa' ndaa ndyeñeeⁿ. Quia jo' nnc'oom' na tyandyu' cañoom'luee. Jnda jo' candyotseijomndyu' ñequiondyo.

²³ Saa quia na jndii tsaⁿñeeⁿ na luaa', se-ichjoo'na' ts'oom ee jeeⁿ tyañe. ²⁴ Quia na nty'iaa' Jesús na jeeⁿ chjoo' ts'oom, tso:

—Jeeⁿ ndya' jndei'na' na ññe'quiandye naⁿtya na nnts'a'ntjom Ty'ooots'om joona. ²⁵ Tijndei'tina' na nncwicandii'ñe quioo' camello tsue' x'lee tsei'nchquia nchiiti na nncjaaquiee' cwii tsaⁿtya ntyja na matsa'ntjom Ty'ooots'om.

²⁶ Ndo' nn'aⁿ na jndye ñ'oomwaa', tyolue:

—¿Quia jo' 'ñeeⁿ juu nnda_ā nluin'maaⁿñe?

²⁷ Tso Jesús nda_āna:

—Yuu na xocanda_ā nla nn'aⁿ, nquii Ty'o_ots'om nnda_ā nnts'aaⁿ.

²⁸ Tso Pedro:

—Canty'ia', jâ jnda 'ndya_{ayâ} cha'tso 'naaⁿyâ na cwilajomndyô ñ'eⁿndyu'.

²⁹ Tso Jesús nda_āna:

—Mayuu'cheⁿ matsjoo nda_ā'yo', meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na ma'ndii waa' oo scuu', ntyjee, tsotyee, tsondyee, oo ntseinda ncl'e na matseijomñe cantyja 'naaⁿ na matsa'ntjom Ty'o_ots'om, ³⁰ tsaⁿ'ñeeⁿ jndyete nmeiⁿ nnc'o'ñoom tiempomeiiⁿ, ndo' xuee na cwii nndyotina' nnc'oⁿom na ticantycwii na wanoom'm.

Matseicandiinnda' Jesús na nncueeⁿ'eⁿ

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Quia jo' tjei'ndy_o Jesús nn'aⁿ canchoo'wendyee. Tsoom nda_āna:

—Queⁿ'yo' cwenta, je' macwitsaawaaya Jerusalén. Jo' jo' nntseicanda_ā'ñena' cha'tso ñ'oom' Ty'o_ots'om na jla'ljeii profetas cantyja 'naⁿya na cwiluiindy_o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee.

³² Ee ññe'quia nn'aⁿ cwenta ja luee nn'aⁿ gentiles, nla'jnaaⁿna ja, cwajndii ñ'oom na nluena cjoya ndo' njñomna ndaajnaⁿ ja. ³³ Mati nntjaa'na ja, ndo' xeⁿ jnda nla'cuee'na ja, sa_ā xuee jnda ndyee nncwando'xc_o.

³⁴ Sa_ā naⁿ'ñeeⁿ tîcala'nqⁿ'na ljo' cwit'mooⁿ ñ'oommeiⁿ ee tyootseicanooⁿ Ty'o_ots'om joona' nda_āna. Jo' chii tîleicala'nqⁿ'na.

*Matsein'maⁿ Jesús cwii tsaⁿnchjaaⁿ'
(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)*

³⁵ Luaa tuii. Quia na ty'ewindyoona tsjoom Jericó, jo' wacatyeeⁿ cwii tsaⁿnchjaaⁿ' ndyoo nato, macaaⁿ ljo' tjoõñê ndaa nn'aⁿ. ³⁶ Quia na jñeeⁿ na jndyendye nn'aⁿ cawi'nom, tax'eeⁿ ljo' cwiluii. ³⁷ Jluena nnoom:

—Jesús na jnaⁿ Nazaret jom luaa' mawinoom.

³⁸ Quia jo' seixuaⁿ, tsoom:

—Jesús, 'u na cwiluiindyu' tsjaaⁿ 'naaⁿ David na jndyowicantyyoo', c'oom' na wi' ts'om' ja.

³⁹ Nn'aⁿ na 'oojndyee jla'tia'na jom, jluena catse-icheeⁿ, saã jom yacheⁿ jndei seixuaⁿ:

—'U na cwiluiindyu' tsjaaⁿ 'naaⁿ David na jndyowicantyyoo', c'oom' na wi' ts'om' ja.

⁴⁰ Quia jo' tjameintyjee' Jesús, sa'ntjoom na quioñ'omna tsaⁿ'ñeeⁿ na m'aaⁿ. Quia tuee'cañoom tsaⁿ'ñeeⁿ, tax'eeⁿ nnom, matsoom:

⁴¹ —¿Ljo' l'ue ts'om' na cats'aa ñ'eⁿndyu'?

T'õ tsaⁿ'ñeeⁿ nnoom:

—Jeeⁿ 'u Ta, l'ue ts'ooⁿ na nleitquioya.

⁴² T'õ Jesús nnom:

—Cwitquio'. Nc'e na matsei'yu'ya ts'om' ñ'eⁿndyo, jo' na jnda n'maⁿ.

⁴³ Mañoom' teitquoom'm. Tjantyyooⁿ naxeⁿ Jesús, tyotseit'maaⁿ'ñê Ty'õots'om. Ndo' mati nn'aⁿ na jndyendye, quia nty'iaana na luaa', tyola't'maaⁿ'ndyena Ty'õots'om.

19

Jesús ñ'eⁿ Zaqueo

1 Quia na jnda tjaquiee' Jesús tsjoom Jericó, tjawinoom quii' tsjoom. 2 Jo' jo' tyom'aaⁿ cwii tsaⁿtya na jndyu Zaqueo. Tsaⁿñeeⁿ cwiluiitquieñê jo ndaa nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om cwentaa' gobiernom. 3 Tyoqueⁿñê na nncwajnaⁿaⁿ 'ñeeⁿ jo' na Jesús, saa tileicandaa ee jeeⁿ jndye nn'aⁿ ndo' na cat'aa'ñê. 4 Jo' chii jleinoom, tjañetyeeⁿ, tjawaaⁿ cwii ts'oom sicómoro na nnty'iaaⁿaⁿ Jesús ee na jo' jo' nncwinom tsaⁿñeeⁿ. 5 Quia na tue'cañoom Jesús jo' jo', jlundaañê, tsoom nnom:

—Zaqueo, catseityuaa', candyo'cue' ee xuee je' macaⁿna' na caljoo'ndyo wa'.

6 Quia jo' seityuaaⁿaⁿ jndyocueeⁿ. Ñequio na neiiⁿeⁿ seiljoom Jesús waⁿaⁿ. 7 Saa quia na nty'iaa nn'aⁿ na luaa', cha'tsondyena tyola'ncjoo'ndyena, jluena:

—Cwa jndaa' tjaqueⁿeⁿ na nljoo'ñê waa' ts'aⁿ na matseitjooñe nnom Ty'ooots'om.

8 Ndo' teintyjee' Zaqueo, tsoom nnom Jesús:

—Aa ndi', Ta, xcwe 'naⁿya na niom manñequiaya ndaa ndyeñeeⁿ ndo' xeⁿ na x'uaya 'naaⁿ ts'aⁿ, je' manntseilcwa'a ñequiee ndii' cha'xjeⁿ na tjeii'a.

9 Tso Jesús nnoom:

—Xuee je' juu na macwji'n'maaⁿñe Ty'ooots'om nn'aⁿ, jnda tyjee'na' w'aawaa. Ee mati tsaⁿm'aaⁿ cwiluiiñê ts'aⁿ tsjaaⁿ Abraham. 10 Ee ja na cwiluiindyö ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee jndyocal'ua ndo' jndyocwji'n'maaⁿndyo nn'aⁿ na cwitsuundye añmaaⁿ.

'Ndi ts'aⁿ s'om luee mosoom'm

11 Nn'aⁿ na tyondye ñ'oommeiⁿ jla'tiuuna tyuaa' nleitquioo' cantyja na matsaⁿntjom

Ty'oots'om, ee manndyoo' m'aaⁿ Jesús tsjoom Jerusalén. Jo' chii, tsotyeeⁿ ñ'oom na tjañoom' ndaana. ¹² Tsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ na t'maⁿ cwiluiiñe. Tjaaⁿ tquia cwiicheⁿ ndyuaa na nnc'o'ñoom ts'iaaⁿ na nntseixmaaⁿ rey, ndo' xeⁿ jnda nndyolcweeⁿeⁿ. ¹³ Cwii tjoocheⁿ na nncjaⁿ, tqueeⁿñê qui nn'aⁿ na cwindye'ntjomtyeⁿ nnoom. T'maⁿ s'om tei-jndeiiaaⁿ nnom cwii cwii tsaⁿñeeⁿ. Tsoom ndaana: “Cal'ueendyo' chiuu nl'a'yo' ts'iaaⁿ na nntantjom'yo' ñ'eⁿ joona' yocheⁿ na ja nncwja.”

¹⁴ Saa nn'aⁿ ndyuaa tsjom'm, jndoonna jom. Jo' jñoomna nn'aⁿ ndyuaa yuu na tjaaⁿ, ty'ecalue naⁿñeeⁿ: “Jâ tical'ue n'oonyâ na tsaⁿm'aaⁿ nluiiñe rey cwentaaya.” ¹⁵ Jnda na to'ñom tsaⁿñeeⁿ n'iaaⁿ na nnc'oom, jndyolcweeⁿeⁿ. Tqueeⁿñê nn'aⁿ na tquiaaⁿ s'om 'naaⁿaⁿ ndaa. Ee ñe'caljeiiⁿ cwanti jnda ta'ntjom cwii cwiindye naⁿñeeⁿ. ¹⁶ Tyjee' tsaⁿ najndyee, tso nnoom: “Nmeiiⁿ s'om 'naⁿ, ta, qui ndii' cha'xjeⁿ na to'ñoⁿ jnda tantjoⁿ ñ'eⁿ juuna'.” ¹⁷ Quia jo' tsoom nnom: “Ya sa', 'u mosoya, meiiⁿ cachjoo na to'ñom' saa seicanda'. Jo' chii je' maquaⁿya 'u nnc'oom' ts'iaaⁿ, nntsa'ntjom' qui tsjoom.” ¹⁸ Ndo' tyjee' tsaⁿ na jnda we, tso nnoom: “Nmeiiⁿ s'om 'naⁿ, ta, 'om ndii' cha'xjeⁿ na to'ñoⁿ jnda tantjoⁿya ñ'eⁿ juuna'.” ¹⁹ Quia jo' majo'ti tsoom nnom: “Je' maquaⁿya 'u nnc'oom' ts'iaaⁿ, nntsa'ntjom' 'om tsjoom t'maⁿ.” ²⁰ Tyjee' cwiicheⁿ ts'aⁿ, tso nnoom: “Luaa s'om 'naⁿ, ta, na seiwaⁿ naquii' payom. ²¹ Ee ja jeeⁿ nquiaya 'u na jeeⁿ jnda ñ'oom tseineiⁿ. Ee 'u maco'ñom' yuu na nchii cwenta', ndo' quitsei'we' yuu na nchii 'u jnom'.” ²² Quia jo' tsoom nnom: “U

moso 'naⁿya na tia matseitiuu', majuuti ñ'oom 'ndyo' nnts'aaya na nncu'xeⁿna' 'u. Xeⁿ ntyji' na ja ts'aⁿ na jeeⁿ jnda ñ'oom tseineiⁿ ndo' na maco'ñ^o yuu na nchii cwentaya ndo' na quitseiwaya yuu na nchii nnc^o jn^{oo}ⁿa, ²³ quia jo' ¿chiiu na tîcja'ca'ndii' s'om 'naⁿya banco yuu na nncwan-tjomna' cha quia na ndyo^{oo}nda'a, nnc^oñ^o s'om 'naⁿya mandiñ'eeⁿ ts'iaaⁿnda^aana?' ²⁴ Ndo' tsoom ndaa nt'omcheⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ nacañom'm: “Cat-jei'yo' s'om 'naⁿya l'ooⁿ ndo' quia'yo' juuna' nnom tsaⁿm'aaⁿ na tantjom qui ndii'.” ²⁵ T'oo naⁿñeeⁿ, jluena: “Ta, ¿chiiu ndo' mamaleiñ'oom qui ndii' na laa'ti'?” ²⁶ Candye'yo' nntsjo^o, meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na maniom na maleichuu, nlo'ñomti. Saa ts'aⁿ na tjaa'naⁿ na cuaa l'o, nlu'ñ'eⁿ cwanti na maleiñ'oom. ²⁷ Mati joo nn'aⁿ na jndoo ja, na tical'ue n'om na nntsaⁿntjoⁿya joo, quiocho'yo' joona ñjaaⁿñe ndo' ñequio na ndoo'a catyje'yo' cantyo'na.

Tjaquiee' Jesús Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Jnda seineiⁿ Jesús ñ'oomwaa', tjatjatyeⁿ na nncueⁿeⁿ Jerusalén. ²⁹ Ndo' quia na tjawiñoom'm tsjoom Betfagé ñequio tsjoom Betania ndyoo' yuu waa ta na jndyu Olivos, jñoom we nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê na c'oona l'aa. ³⁰ Tsoom ndaaⁿa:

—Catsa'yo' juu tsjoom chjoo na m'aaⁿ ndyeyu jo ndaa'yo', ndo' cha'na nntsaquie'yo' jo', nliu'yo' cwii snom chjoo na ñjom. Juu quioo'ñeeⁿ meiⁿcwii ndii' tyoowa'ljoo ts'aⁿ. Calacana'yo', nquioñ'om'yo' juuyo' ñjaaⁿ. ³¹ Ndo' xeⁿ m'aaⁿ

'ñeeⁿ juu na nncwax'ee ndaa'yo' chiuu na cwilacanaⁿ'yo' juuyo', luaa candu'yo' nnom: "Nquii Ta na matsa'ntjom já tjoõñê juuyo'."

³² Quia jo' ty'ena l'aa na jñoom joona ndo' jliuna cha'xeⁿ na tsoom. ³³ Yocheⁿ na cwila'canaⁿ'na snom, jlue nn'aⁿ na njmeiⁿ! juuyo':

—¿Chiuu na cwilacanaⁿ'yo' snomm'aaⁿ'?

³⁴ Quia jo' t'joõna:

—Nquii Ta tjoõñê juuyo'.

³⁵ Mana ty'eñ'omna snom'ñeeⁿ na m'aaⁿ Jesús. Jnda tioona liaana naxeⁿ'yo', tei'caljoona jom.

³⁶ Yocheⁿ na mawjaawinoom, tyotsa' nn'aⁿ liaateincoo 'naaⁿna ts'om nato. ³⁷ Quia na jnda 'oowindyoona tsjoom Jerusalén yuu na wjaacue nato ta na jndyu Olivos, cha'tsondye nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom'm, to'na na jndei tyola'xuaana. Tyola't'maaⁿndyena Ty'oõts'om cantyja cha'tso ts'iaaⁿ t'maⁿ na nty'iaana na tyoch'ee Jesús. ³⁸ Jluena:

—Tsaⁿm'aaⁿ cwiluiñê Rey na matsa'ntjoom jaa. Macwje'cañoom ñequio xuee' nquii na tjacantya cwilui t'maⁿñe. Jom catio'naaⁿñe Ty'oõts'om na m'aaⁿ cañoom'luee. Cwiljoya ts'oom ñequio nn'aⁿ. Catseit'maaⁿñena' nqueⁿ na m'aaⁿ nandyeticheⁿ.

³⁹ Nt'om nn'aⁿ fariseos na ñ'eeⁿndye quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na jndyendye jluena:

—'U na ma'moõⁿ! ñ'oom' Ty'oõts'om ndaaⁿ nn'aⁿ, catseitia' naⁿm'aⁿ! na cwila'jomndye ñ'om'.

⁴⁰ T'oõⁿ ndaana, tsoom:

—Candye'yo' nntsjoõ, xeⁿ naⁿm'aⁿ nla'cheⁿna, quia jo' joo ljo' nla't'maaⁿndyena' ja.

⁴¹ Quia tueⁿeⁿ nnom tsjoom'ñeeⁿ, ndo' quia nty'iaaⁿ'aⁿ juuna', ty'ioom cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ na

m'aⁿ jo' jo'. ⁴² Tyotseineiⁿ cha'cwijom ndaa naⁿñeeⁿ, tsoom:

—Toom cwe' xuee je' cwila'noⁿyo' ljo' na macaⁿna' cha nnda^a ljoya ts'om Ty'oots'om ñ'eⁿndyo'. Saa je' cwe' wanty'iuu' m'aaⁿna' jo ndaa'yo'. ⁴³ Ee nncue'ntyjo xuee na joo nn'aⁿ na jndoo 'o nl'ana tiomtsjo' ndiocheⁿ nnom tsjom'yo' na nncwañoom'na' joona. Ndo' nnta'na 'o meiⁿnquia ntyja. ⁴⁴ Nla'tyuii'ñ'eⁿna 'o ndo' nla'cwjeena nda'yo'. Ndo' nla'tyuii'na nia'ljo' tsjom'yo'. Meiⁿcwii tsjo' taxoca'ndyena nacjoo' x'iaa'na', cwe' nc'e na ticalañ'oom'ndyo' ja na jñom Ty'oots'om cha nnda^a nlui'n'maaⁿndyo'.

*Macwji' Jesús nn'aⁿ naquii' wats'om t'maⁿ
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)*

⁴⁵ Jnda jo' tjaquiee' Jesús wats'om t'maⁿ, toⁿoⁿ tjeiiⁿeⁿ nn'aⁿ ch'eⁿ, joo nn'aⁿ na cwindaa ndo' nn'aⁿ na cwila'jnda jo' jo'. ⁴⁶ Tsoom nda^aana:

—Waa ljeii 'naaⁿ Ty'oots'om na matsona': “W'aya cwiluiiñena' w'aa yuu na cwila'neiⁿ nn'aⁿ nnom Ty'oots'om.” Saa 'o cwil'a'yo' juuna' cha'cwijom tsue'tsjo' yuu na cwicatoo'ndye naⁿcanty'ue.

⁴⁷ Ndo' ticwii xuee tyo'mooⁿ ndaa nn'aⁿ naquii' wats'om t'maⁿ. Saa nn'aⁿ na cwiluiitquiendye ndaa ntyee ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye naquii' tsjoom, tyol'uee'ndyena chiuu ya nl'ana na nla'cuee'na jom. ⁴⁸ Saa meiⁿchjoo tileicaliuna chiuu ya nl'ana ee cha'tsondye nn'aⁿ tyocantyyaa' n'om ñ'oom na tyotseineiⁿ nda^aana.

20

*Najndeii na matseixmaⁿ Jesús
(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)*

¹ Tju'na' cwii xuee'ñeeⁿ na ma'moⁿ Jesús ndaa nn'aⁿ naquii' wats'om t'maⁿ. Mañequiaaⁿ ñ'oom naya na macwji'n'maaⁿñe Ty'o^oots'om nn'aⁿ, ndo' xjeⁿñeeⁿ tquie'cañom ntyee na cwiluiitquiendye ndaa ntyee ñequio nn'aⁿ na cwit'mo^o ljeii na tqueⁿ Moisés, ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye quii' tsjoom. ² Jlue naⁿñeeⁿ nnoom:

—Catsu' ndaayâ, ¿yuu ty'om' najndu' na mache' nmeiiⁿ? Ndo' ¿'ñeeⁿ tquiaa na matseixmaⁿ na luaa'?

³ Quia jo' t'o Jesús ndaana:

—Mati ja mawax'a cwii ñ'oom ndaa'yo'. Cat'o'yo' nndii. ⁴ Na tyotseits'oomñe Juan nn'aⁿ, ¿yuu jnaⁿ najneiⁿ? ¿Aa nam'aaⁿ Ty'o^oots'om oo aa cwe' ñ'om ndyuee nn'aⁿ?

⁵ Quia jo' tyola'neiⁿ cheⁿnquieena ñ'eⁿ ncl'iaana, tyoluena:

—Xeⁿ nl'uuya na m'aaⁿ Ty'o^oots'om jnaⁿna', quia jo' nntsoom: “¿Chiuu na tîcala'yuy'yo' ñ'eⁿñê?” ⁶ Saa xeⁿ nl'uuya nam'aⁿ nn'aⁿ jnaⁿna', nla'cwjee nn'aⁿ jaa ñ'eⁿ ljō', ee cwilayu'yana na Juan cwiluiiñê profeta.

⁷ Jo' chii t'oona nnoom:

—Jâ ticaliuuyâ yuu jnaⁿyuu najndeii Juan na tyotseits'oomñê nn'aⁿ.

⁸ Quia jo' tso Jesús ndaana:

—Meiⁿ ja, xocatsjoo ndaa'yo' 'ñeeⁿ mañequiaa najndo na mats'aa nmeiiⁿ!

*Nn'aⁿ na tyol'a cwenta l'oontjom
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)*

⁹ Tooⁿoⁿ na tyotseineiⁿ ñ'oom tjañoom'waa ndaa nn'aⁿ, tsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ. Tcoom'm l'o^o uva tyuaaⁿaⁿ. Jnda jo' teijndeiyaⁿ joona' nn'aⁿ na nla ts'iaaⁿ jo' jo' ndo' jndye xuee tjaaⁿ cwiicheⁿ ntyja. ¹⁰ Quia na tue'ntyjo xjeⁿ na tquie ntjom'ñeeⁿ, jñoom cwii mosoom'm na m'aⁿ naⁿñeeⁿ na nñe'quiaana na tseixmaⁿ cwentaaⁿaⁿ. Sa^a tyotjaa' naⁿñeeⁿ juu, jñoomna juu na tjaa ljo' tjachuu.

¹¹ Jo' chii jñomnaaⁿaⁿ cwiicheⁿ mosoom'm. Mati tsaⁿñeeⁿ tyotjaa'na ndo' tyolajnaaⁿna juu, jnda chii jñoomna juu na tjaa ljo' tjachuu.

¹² Jñomnaaⁿaⁿ cwiicheⁿ moso na jnda ndyee. Juu tsaⁿñeeⁿ jla'quiee'ndyena, jnda chii tjeii'na juu naquii' ntjom'ñeeⁿ.

¹³ 'Quia jo' tso ts'aⁿ na ntjoom' jo': “¿Chiuu chiuu nnts'aayo? Luaa nnts'aa, njñooⁿ nquii ti'jndaa na jeeⁿ candya' ts'o^o. Nnts'aacheⁿndyo quia na nnty'iaana jom, nla't'maaⁿndyena jom.” ¹⁴ Sa^a nn'aⁿ na cwil'a ts'iaaⁿ tyuaaⁿaⁿ, quia na nty'iaana na nquii jnaaⁿ jo', tyoluena ndaa nc'iaana: “Luaa' ts'aⁿ na cwiljo ntjom l'o. Cwa nla'cuaa'a jom cha jaa nljo ntjom luaaya.” ¹⁵ Jo' chii, tjeii'na jom nnom ntjom ndo' jla'cuee'na jom.

Tax'ee Jesús ndaa nn'aⁿ, tsoom:

—Nquii ts'aⁿ na ntjoom' jo', ¿ljo' nts'aaⁿ quio naⁿñeeⁿ? ¹⁶ Nñoom ndo' nntseicwjeⁿ joona. Ndo' nñe'quiaaⁿ ntjom 'naaⁿaⁿ ndaa nt'omcheⁿ nn'aⁿ.

Jnda na jndyena na seineiⁿ Jesús ñ'oommeiⁿ, jluena:

—Tijoom cwancuee' Ty'oots'om na caluii na luaa'.

¹⁷ Saa Jesús nquiee nty'iaaⁿ'aⁿ ndaana. Tjeiiⁿ'eⁿ cwii ñ'oom na seiroom'ñe cheⁿnqueⁿ na tsjo' na ya jom. Tsoom:

—Quia jo' ¿ljo' ñe'ca'moⁿ ljeii 'naaⁿ! Ty'oots'om na mawaa na matsona'?:

Majuu tsjo' na tîcwil'uee'ndye luañeⁿ na cwil'a tsiaⁿtsjo',

jnda mameiⁿntyjee'na' nqui tsiaⁿtsjo'.

¹⁸ Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na tileicatsei'noⁿ! cantyja 'naⁿya, maju'wi'na' juu cha'cwijom ts'aⁿ na toomñe na tiooñe nacjoo' tsjo'. Saa ts'aⁿ na tiñe'catseyiu' ñ'eⁿndyo, maxjeⁿ nlco'wi'na' jom. Nntseijomna' tsaⁿñeeⁿ cha'cwijom ts'aⁿ na tiao cwii tsjo' t'maⁿ nacjoo', na seitiuuⁿjndaana' juu.

Ñeeⁿ nnom ñe'quiiana ts'iaaⁿndaana

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

¹⁹ Nquiee ntyee na cwiluiitquiendye ndaa ntyee ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, mañejuu xjeⁿñeeⁿ tyola'jndana na nnt'uena Jesús, ee jla'noⁿ'na na nacjoo joona seineiiⁿ ñ'oom na tjañoom'waa'. Saa nquiaana nn'aⁿ na jndyendye,

²⁰ jo' chii jñoomna nn'aⁿ na ty'equen cwentia ñ'oom na matseineiiⁿ. Tyol'a naⁿñeeⁿ na ya nn'aⁿndyena, cha nnty'iaana aa nntseineiiⁿ ñ'oom na quio ma-juutina' nndaⁿ nla'quioona jom l'o gobiernom na cu'xeⁿ tsaⁿñeeⁿ jom. ²¹ Joo naⁿñeeⁿ ta'x'ee nnoom:

—U Maestro na ma'mooⁿ! ñ'oom' Ty'oots'om ndaa nn'aⁿ, nquiuuyâ na ndyeyu matsei'neiⁿ'ndo' ya ma'mooⁿ! meiⁿ tyooche' na cwe' jndaa' ñeeⁿ neiⁿ!. Ñe'quii'cheⁿ ñ'oom na mayuu' ma'mooⁿ!

cantyja 'naaⁿ natoo' Ty'oots'om. ²² Ndo' je' Ta, ñe'candyayâ, ¿aa matsona' na ñne'quiaayâ ts'iaaⁿndaayâ nnom César, oo aa ticatsa'ntjomna'?

²³ Saa jom sei'nooⁿoⁿ cwe' na ñe'c'omna cwenta jom. Tsoom ndaana:

—¿Chiuu na ñe'cal'a'yo' na cat'uiina' ja?

²⁴ Cat'moⁿ'yo' cwii tsjo'ñjeeⁿ nooⁿ. ¿Ñeeⁿ 'ndyoonnom luaa ndo' 'ñeeⁿ xuee' ljeiiwaa?

Jlue naⁿñeeⁿ:

—Nquii César, tsaⁿmaⁿts'iaaⁿ t'maⁿ tsjoom Roma.

²⁵ Quia jo' tsoom ndaana:

—Catiom'yo' ts'iaaⁿndaayâ'yo' nnom César yuu na tseixmaⁿ'na' cwentaaⁿ'aⁿ, ndo' quia'yo' cwentaa' Ty'oots'om yuu na tseixmaⁿ'na' cwentaa' nqueⁿ.

²⁶ Tîcandaa nnc'omna jom ñ'eⁿ ñ'oom na matseineiiⁿ. Yacheⁿ jla'cheⁿna na tjawee' n'omna ñ'oom na t'ooⁿ.

Cwita'x'eena cantyja na nnta'ndo'nnda' nn'aⁿ

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Jnda jo' tquie'cañom nt'om nn'aⁿ saduceos nam'aaⁿ Jesús. Jona nn'aⁿ na cwilue na xocata'ndo'nnda' nn'aⁿ. ²⁸ Ta'x'eena nnoom, jluena:

—'U Maestro na ma'mooⁿ ñ'oom' Ty'oots'om ndaaⁿ nn'aⁿ, 'ndii Moisés ñ'oom luayâ na matsona' xeⁿ nncue' cwii tsaⁿs'a ndo' nljoñe scoom'm na tjaa'naⁿ ntseinda, quia jo' tyjee ts'oo'ñeeⁿ cooom ñ'eⁿ scuu' xioom. Nnc'om ntseinaaⁿ ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ cha nntseinoomñe na tjaa ntseinda xioom t'om. ²⁹ Luaa tuii. Tyom'aⁿ ntquiee' naⁿnom ñenquii ts'aⁿ ntseinda. Juu tsaⁿtquiee tocoom ndo' tyuaa' tueeⁿ'eⁿ, tjaa ndana ñ'eⁿ scoom'm. ³⁰ Jnda chii tsaⁿ na jnda we tocoom ñ'eⁿ

scuu' xioom, ndo' mati jom tueeⁿeⁿ, tjaa ntseinaaⁿ ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ. ³¹ Quia jo' tsaⁿ na jnda ndyee tocoom ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ. Ndo' majo'ti cha'tso ntquiee'ndyena cwii ndo' cwiindyena to'ñoomna jom na scuuna ndo' tjana. Meiⁿcwii ndana tjaa'naⁿ ñ'eⁿñê. ³² Ndo' na cwiimacanda tue' yuscu'ñeeⁿ. ³³ Quia jo' quia na nnta'ndo'xco nn'aⁿ na jnda tja, ¿'ñeeⁿ cwiindyee joona na saaⁿaⁿ? Ee cha'tso ntquiee'ndye naⁿñeeⁿ scuuna jom.

³⁴ T'o Jesús ndaana, tsoom:

—Nn'aⁿ tsjoomnancue cwi'unco ndo' cwiñe'quia nda na cwi'unco. ³⁵ Saa m'aⁿ nn'aⁿ na majnda majndaa'ya na la'xmaⁿ na nnta'ndo'xcona na jnda tja. Ndo' la'xmaⁿna na nnc'omna tiempo na nncuaaxco tsjoomnancue. Naⁿñeeⁿ taxoc'uncona, meiⁿ naⁿnom, ndo' meiⁿ naⁿlcu. ³⁶ Meiⁿ taxocwjennada'na ee nntseijomna' joona cha'na ángeles. Ndo' nc'e na cwicandaana na nnta'ndo'xcona, jo' chii matseijomna' na cwita'ndo'na cha'na wando' nquii Ty'o^oots'om. ³⁷ Saa cantyja 'naaⁿ na nnta'ndo'xco nn'aⁿ na jnda tja, maquiiti Moisés t'mo^o na ljo' ñequio ñ'oom na seiljeiⁿ cantyja 'naaⁿ ts'oom nioom zarza. Naquii' ñ'oom'ñeeⁿ tsoom na Ta Ty'o^oots'om cwiluiñê Ty'o^oots'om cwentaa' Abraham, Isaac, ndo' Jacob. ³⁸ Ee jom nchii cwiluiñê Ty'o^oots'om cwentaa' l'oo, jom cwentaa' nn'aⁿ na cwita'ndo'. Jo' chii maxjeⁿ ma'moⁿna' na cha'tso nn'aⁿ cwita'ndo'na cantyja 'naaⁿaⁿ.

³⁹ Cwantindye nn'aⁿ na cwit'mo^o ljeii na tqueⁿ Moisés t'o^oona nnoom, jluena:

—'U Maestro na ma'mo^o ñ'oom' Ty'o^oots'om ndaa' nn'aⁿ majo'ndyo ñ'oom matsu'.

40 Ndo' taticandaa' n'om nn'aⁿ saduceos na cwii nnta'x'eeetina nnoom.

¿Ñeeⁿ jnda cwiluiiñe Cristo?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Tso Jesús ndaa' cha'tso nn'aⁿ:

—¿Chiuu na cwilue nn'aⁿ na Cristo cwiluiiñê tsjaaⁿ David na jndyowicantyjoo'? 42 Ee naquii' libro na chuu Salmos, maquiiti David tsoom:

Nquii Ta Ty'ooots'om tsoom nnom juu Ta na matsa'ntjom ja:

“Cajmaⁿ ntyjaa'a ntyjaya yuu na matseit'maaⁿñena' 'u,

43 hasta xjeⁿ na jnda tsaa'a nn'aⁿ na jndoo 'u na c'omna nacje 'naⁿ.”

44 Cwe' jo' mawax'aya ndaa'yo':

—¿Chiuu nnts'aayuuna' na cwiluiiñe Cristo tsjaaⁿ David na jndyowicantyjoo' ee manquiiti David matsoom na juu cwiluiiñe Ta na matsa'ntjom jom?

Matseitia' Jesús nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqeⁿ Moisés

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Luaa ñ'oom na tsoom ndaa' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'enñê, ñequio na ndye cha'tsondye nn'aⁿ:

46 —Queⁿndyo' cwenta na til'a'yo' cha'na cwil'a nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqeⁿ Moisés, ee joona jeeⁿ neiiⁿna na nnc'o'nomna na cwee'na liaa na jnda na tei'ncoo. Ndo' l'ue n'omna na nla't'maaⁿndye nn'aⁿ joona na quia naⁿñeeⁿ na xmaⁿndyena ñequio na jndoo' jndye nn'aⁿ. Mati na nncwindyuaandyena yuu na matseit'maaⁿñetina' joona naquii' lan'om. Ndo' na nncwindyuaandyena yuu na yati cwiwiñ'oom'

na waa xuee. ⁴⁷ Ndo' cwinty'uetyeⁿnquiona 'naaⁿ yolcu na jnda ljon^dyee na tja noom. Juu xjeⁿ na cwil'ana na ljo', jeeⁿ teincoo ñ'oom cwila'neiⁿna nnom Ty'o^oots'om cha tinooⁿ na ljo' cwila'xmaⁿna. T'maⁿti lco'wi'na' naⁿñeeⁿ nnts'aa Ty'o^oots'om.

21

Tsjo'ñjeeⁿ na tquiaa yuscu nnom Ty'o^oots'om (Mr. 12:41-44)

¹ M'aaⁿ Jesús wats'om t'maⁿ, ndo' jleinty'iaaⁿaⁿ naⁿtya na cwiñe'quia ofrendas cwentaa' Ty'o^oots'om. Cwitiomna jooⁿa' ts'om castom. ² Mati nty'iaaⁿaⁿ cwii yuscu na jnda ljoñe, na jeeⁿ jñeeⁿñe. Tsaⁿñeeⁿ tjacjoom'm we tsjo'ñjeeⁿ na ticajdana' jo' jo'. ³ Tso Jesús:

—Mayuu'cheⁿ nndye'yo' nntsjoo, yuscum'aaⁿ na jnda ljoñe, ndo' jñeeⁿñê, saa t'maaⁿti tquiaaⁿ cwentaa' Ty'o^oots'om, nchiiti na tquia cha'tson^dyee nt'omcheⁿ. ⁴ Ee cha'tso naⁿm'aⁿ cwe' na waljoo' tuee'na na cwiñe'quiana nnom Ty'o^oots'om, saa yuscum'aaⁿ meiiⁿ na jñeeⁿñê, tju'ñ'eeⁿ mandi cantyja na nlcwaaⁿaⁿ.

Matso Jesús na nntyuii' wats'om t'maⁿ (Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Tyola'neiⁿ nt'om nn'aⁿ cantyja 'naaⁿ wats'om t'maⁿ na jeeⁿ chjoomna' ñequio ljo' na neiⁿncoo' ndo' ñequio 'naⁿ na ya na cwiñe'quia nn'aⁿ. ⁶ Tsoom:

—Cha'tso na cwinty'ia'yo' nmeiⁿl, manncue'ntyjo xuee na nntyuii'ñ'eⁿna'. Taxocaljoo' cwii tsjo' nacjoo' x'iaa'na'.

*'Naaⁿ na nluui cwitjoocheⁿ na nntsuu
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)*

⁷ Quia jo' ta'x'eena nnoom:

—'U Maestro na ma'mooⁿ ñ'oom' Ty'ooots'om ndaaⁿ nn'aⁿ, ¿cwaanⁿ nluui na luaa'? Ndo' ¿cwaanⁿ cwii 'naaⁿ m'moⁿna' na jndaⁿ teinndyoo' nluui nmeiⁿ'?

⁸ Tsoom ndaana:

—Queⁿ'yo' cwenta cha tinguio'nn'aⁿ nn'aⁿ 'o. Ee jndye nn'aⁿ nlquie'cañom na nlue na joona cwiluiindyena Cristo. Nluena: “Ja cwiluiindyoo Cristo”, ndo' nluena: “Je' jndaⁿ tue'ntyjo xjeⁿ.” Saaⁿ 'o tilajomndyo' ñequio naⁿ'ñeen.

⁹ Meiⁿ tila'catyuendyo' quia na cwindye'yo' na ndyocwje'cañoom ntia' ndo' cwila'wendye nn'aⁿ nacjoo gobiernom 'naaⁿna. Ee jndei'na' na nmeiⁿ cwinomjndyee, saaⁿ tyoowe'ntyjo xjeⁿ na nntsuu tsjoomnancue.

¹⁰ Ndo' tsotyeeⁿcheⁿ ndaana:

—Nla'wendye nn'aⁿ cwii ndyuaa nacjoo nn'aⁿ cwiicheⁿ ndyuaa. Ndo' cwii tsaⁿmaⁿts'iaaⁿ t'maⁿ nntseiweñê nacjoo' cwiicheⁿ tsaⁿmaⁿts'iaaⁿ.

¹¹ Jndye joo jndeiⁿ nnts'eii ndo' nnc'oom jndo' nt'maⁿ ñequio ntycu na wjaatcuuñena'. Ndo' t'maⁿ nla'catyuendye nn'aⁿ na nnty'iaana jndye 'naaⁿ t'maⁿ na nleitquioo' tsjo'luee.

¹² 'Saaⁿ cwii tjoocheⁿ na nluui cha'tso nmeiⁿ, nnt'ue nn'aⁿ 'o nawi' ndo' nlei'ntyjona 'o ndo' mati ññe'quiana cwenta 'o ndaaⁿ nn'aⁿ naquii' lan'om nch'u ndo' nntioomna 'o l'aancjo. Ndo' nnc'oochona 'o jo ndaaⁿ nn'aⁿ na cwitsaⁿntjom ñequio naⁿmaⁿn'iaaⁿ t'maⁿ, cwe' cantyja 'naaⁿ xueya. ¹³ Quia na nntjom'yo' nmeiⁿ nncju'naaⁿñena' na nntjei'yuu'ndyo'

cantyja 'na'nya. ¹⁴ Cala'jndaa'ndyo'ya'yo' na tinc'oom' n'om'yo' cwaa' ñ'oom na nnt'õ'yo' cha nncwañoom'na' 'o, ¹⁵ ee xje'ñee' nncō nncwjaa'ndyo' ñ'oom quii' ndyue'yo' ndo' ññequia na jndo' n'om'yo' hasta mei'ncwiindye joo nn'a' na jndoo 'o xondaā nluena na til'ue ñ'oom na nndu'yo' mei' na nluena na tiyuu'na'. ¹⁶ Mati lotye'yo', londyee'yo', ntyjee'yo', nn'a'nyo', nn'a' na ya ñ'oom 'o ñ'e'ndye, ññequiana cwenta 'o luee nn'a' ndo' nt'omndyo' nla'cwjee na'ñee'. ¹⁷ Cha'tsondye nn'a' nnc'omna na ticuee' n'omna 'o cwe' nc'e na m'a'nyo' cantyja 'naa' xueya. ¹⁸ Saa xoca'ndiya na nntsuundyo'. Hasta mei' cwe' cwii soonque'nyo' xocatsuuna' ñ'e'ndyo'. ¹⁹ Ndo' nc'e na tica'ndyenc'uaa'ndyo' nnto'ñoom'yo' na ticantycwii na nntando'yo'.

Nntyuii' tsjoom Jerusalén

²⁰ 'Saa quia na nnty'ia'yo' na cwitjaa'ndye sondaro tsei ndioche' Jerusalén, quia jo' cala'nq'nyo' na jnda' tue'ntyjo' xje' na nntyuii' tsjoom'ñee'. ²¹ Quia ljo' nn'a' na m'a' ts'ondaa Judea, c'oolinomna, c'oona quii' ntsjo'. Ndo' nn'a' na m'a' quii' tsjoom'ñee' calui'na jo' jo'. Ndo' nn'a' na m'a' jo' jndaā tinc'oolcwe'na tsjoom'ñee'. ²² Ee quia jo' ncuee na cwitioomndye nn'a' cantyja na wi'ndyena cha nntseicandaā'ñena' cha'tso ñ'oom' Ty'õots'om na jnda' teiljeii. ²³ Nty'iaandye yolcu na ndeiindye joo ncuee'ñee' ññequio yolcu na 'ndaandye nda. Ee nnguioo cwii nawi' t'ma' nacjoo nn'a' tyuaawaa ndo' jee' t'ma' nawi' na nnt'uiina' joona. ²⁴ Nncwjena ñ'e' xjo' ndo' nt'om nnc'oocho nn'a' p̄aso na ticwii cwii ndyuaa.

Ndo' nn'aⁿ na nchii judíos nlco'na tsjoom Jerusalén jndye xuee, hasta nncuee' xjeⁿ na jnda seijndaa'ñe Ty'oots'om na nncjaawintyjee' na cwiluii na ljo'.

*Luaa nnts'aana' quia na nndyonnda' Jesús
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)*

²⁵ 'T'maⁿ 'naaⁿ nleitquioo' nnty'iaa nn'aⁿ nnom ñe'quoom' ñ'eⁿ chi' ñ'eⁿ cancjuu. Ndo' nnom tsjoomnancue t'maⁿ nntsei'ndaa'na' n'om nn'aⁿ. Nntseiñ'eeⁿna' jooa quia na nndyena na jeeⁿ c'uaa manquiuu' nmoⁿ ndaaluee, nntseicaty'uena' jooa.

²⁶ Nnts'aana' na tajndei' n'omna nc'e na cwicatyuena ñequio na m'aaⁿ'ticheⁿ n'omna chiuu cwii wjaach'eetina' nnom tsjoomnancue. Ee nntseicwachuu'ñena' cha'tso 'na' najnda na matseixmaⁿ tsjo'luee.

²⁷ Quia ljo'cheⁿ nnty'iaana ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee na macwjaçañaōⁿnda'a tsjoomnancue. Nndyōō naquii' nchquiu ñequio najndei' na matseixmaⁿya ndo' ñequio na neiⁿncoo' nacaxuee na cwiluiit'maⁿndyō. ²⁸ Quia na jnda jnaⁿna' na cwiluii cha'tso nmeiⁿ, c'omt'maaⁿndyō' n'om'yo', c'om'c'eendyō' ee jnda teindyōō' na nluin'maaⁿndyō'.

²⁹ Mati seineiiⁿ ñ'oom na tjañoom' ndaana, tsoom:

—Cala'nōⁿ'yo' cantyja 'naaⁿl' ts'oom higuera ndo' cha'tso nt'omcheⁿ n'oom. ³⁰ Quia cwinty'ia'yo' na jnda macwicalui' tscōō'na', cwila'nōⁿ'yo' na jnda teindyōō' ncueesua'. ³¹ Mati quia na cwinty'ia'yo' na cwiluii cha'tso nmeiⁿ, cala'nōⁿ'yo' na jnda teindyōō' m'aaⁿna' na nntsā'ntjom Ty'oōts'om.

32 'Candye'yo' nntsjõ, mayuu'cheⁿ na xocw-
jeñ'eⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ je' hasta xjeⁿ na jndã se-
icandãa'ñena' cha'tso ñ'oommeiⁿ!. 33 Tsjo'luee
ñ'eⁿ tsjoomnancue nntycwiiñ'eⁿna' saa juu ñ'oom
'naⁿya tijoom cwinom'na' juuna'.

34 'Cal'andyo' cwenta na tincjaachuna' 'o na
ñoomñoom na nl'a'yo', oo na nnc'om'yo' na
candye'yo', oo na nncuaa ñ'omtiuu 'naⁿyo' 'naⁿ
na macaⁿna' 'o. Cha tints'aana' na tic'omc'eendyo'
ndo' majndeiiito nncwjee'cañoom xuee'ñeeⁿ 'o.

35 Tintjom'yo' cha'cwijom na nnquioo cwii
teinco' ee nnt'uiina' nn'aⁿ na m'aⁿ cha'waa
nnom tsjoomnancue. 36 Jo' chii c'om'c'eendyo'
cha'waa xuee na m'aⁿyo'. Ndo' calaty'oondyo'
nnom Ty'õots'om cha nnc'oom jndei' n'om'yo'
na nndãa nnaⁿndyo' nawi' na quia ndyo, ndo'
nndãa nncwintyje'tyeⁿyo' jo nõoⁿ na cwiluiindyō
ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee.

37 Naxuee tyo'mõⁿ Jesús ndaã nn'aⁿ naquii'
wats'om t'maⁿ. Ndo' quia tmaaⁿ tyocalueeⁿeⁿ,
tyocaⁿ ta na jndyu Olivos. 38 Ndo' cha'tso nn'aⁿ
cwitsjoom tyoquiena wats'om t'maⁿ na nndyena
ñ'oom na ñnequiaaⁿ.

22

Cwi'maⁿna na nnt'uena Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-

53)

1 Majndã jaawindyoo' nncuee' xuee pascua
na cwicwa' nn'aⁿ judíos tyoo' na tjaa ndaaljo'
tjaquiee'. 2 Ndo' ntyee na cwiluiitquiendye ndaã
ntyee ñequio nn'aⁿ na cwit'mõoⁿ ljeii na tqueⁿ
Moisés, cwe' nty'iu tyoll'ueendyena chiuu ya cha

nndāa nla'cuee'na Jesús, ee nquiaana nn'aⁿ na neiiⁿ jom.

³ Xjeⁿñeeⁿ tuo Satanás naquii' ts'om Judas, tsaⁿ na mati jndyu Iscariote. Jom cwii joo nn'aⁿ na canchoo'wendye. ⁴ Tjaaⁿ na m'aⁿ ntyee na cwiluiitquiendye ndaa ntyee quii'ntaaⁿ nn'aⁿ judíos, ñ'eⁿ nn'aⁿ na cwijndoo' ts'iaaⁿ na cwiluii wats'om. Tjatseijndaa'ñê chiuu ya nnts'aaⁿ na ñnequiaaⁿ cwenta Jesús lueena. ⁵ Ndo' naⁿñeeⁿ jeeⁿ jla'neiiⁿndyena, tjoom' t'maⁿna na ñne'quiiana s'om nnoom. ⁶ Mati jom seijomñê na ljo'. Tyol'ueeⁿ cwaaⁿ nncju'naaⁿñena' na ñnequiaaⁿ cwenta Jesús lueena xjeⁿ na ticajndoo' nn'aⁿ.

Seijndaa'ñe Jesús na cuaa Cena

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Tue'ntyjo ncuee na cwicwa' nn'aⁿ judíos tyoo' na tjaa ndaaljo' tjaquiee'. Ncuee'ñeeⁿ macaⁿna' na cala'cwjeena canmaⁿ cantyja 'naaⁿ ncuee pas-cua. ⁸ Ndo' jñom Jesús Pedro ñequio Juan, tsoom ndāana:

—Catsa'yo', nlajndaa'ndyo' yuu na nlcwaa'a cantyja 'naaⁿ ncuee pas-cua.

⁹ Ta'x'eena nnoom:

—¿Yuu l'ue ts'om' na nlajndaa'ndyô'?

¹⁰ T'o^oⁿ ndāana:

—Quia na jndāa saaquie'yo' naquii' tsjoomwa'ñeⁿ, nntjomndyo' cwii tsaⁿs'a na ñ'oom tsjoo na ñjom ndaa. Catsaantyjo'yo' naxeeⁿeⁿ hasta na nncueⁿeⁿ w'aa yuu na nncjaaqueⁿeⁿ.

¹¹ Jo' jo' candu'yo' nnom ts'aⁿ na waa' w'aa'ñeeⁿ: “Nquii ts'aⁿ na ma'moⁿ ndāaya mawax'eeⁿ: ¿Yuu

waa cuarto na nlcwaa'â cwentaa' xuee pascua ñequio nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿndyo?" ¹² Quia jo' juu tsaⁿ'ñeeⁿ m'mo^oⁿ ndaa'yo' cwii cuarto t'maⁿ, w'aa nandye na maniomcandaa' 'naⁿ. Jo' jo' calajndaa'ndyo'ya'yo'.

¹³ Ty'ena ndo' jliuna cha'xjeⁿ na tsoom. Ndo' jla'jndaa'ndyena na nlcwa'na, nntquiina catsmaⁿ.

¹⁴ Quia na jnda tmaaⁿ, tue'cañoom Jesús, tjacjom nacañoom' meiⁿsa ñequio canchoo'we nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê. ¹⁵ Tsoom ndaana:

—Jeeⁿ ntyjaa' ts'o^oⁿya na nlcwaa'a nantquie pascuawaa ñ'eⁿndyo' cwii tjoocheⁿ na nnc'io. ¹⁶ Ee candye'yo' nntsjo^o, taxocwa'nnda'a juuna' hasta xjeⁿ na jnda seicandaa'ñena' yuu na matsa'ntjom Ty'o^ots'om.

¹⁷ Jnda jo' to'ñoom cwii waso, jnda chii tquiaaⁿ na quianl'uaa' Ty'o^ots'om ndo' tsoom ndaana:

—Cato'ñoom'yo' wasowaa, calui' cjaana' cwii ndo' cwiindyo', cwe'yo'. ¹⁸ Ee candye'yo' nntsjo^o, je' na cwii wjaatina', taxoc'ua ndaawinom hasta quia nncue'ntyjo xjeⁿ na nntsa'ntjom Ty'o^ots'om.

¹⁹ Ndo' to'ñoom tyoo', tquiaaⁿ na quianl'uaa' Ty'o^ots'om, jnda chii tyjeeⁿ juuna', tquiaaⁿ ndaana. Tsoom:

—Tyoo'waa cwiluiiñena' seii'a na mañequiaandyo na nnc'io. Luaa' nntsaal'a'yo' na cwicañjom n'om'yo' ja.

²⁰ Jnda na tcwa'na tyoo'ñeeⁿ, majo'ti s'aaⁿ, to'ñoom waso. Tsoom:

—Juu ndaa winom na ñjom wasowaa tseixmaⁿna' ñ'loom xco na maquaⁿtyaⁿ ñequio niroom'a na nnquioo cwenta'yo'.

21 'Saa queⁿ'yo' cwenta, ñe'cwii meiⁿsa na cañom' meindyuaandyo ñequio ts'aⁿ na mañequiaa cwenta ja. 22 Ndo' ja na cwiluiindyoy ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, mayuu'cheⁿ manntjōⁿ cha'xjeⁿ na jnda teijndaa' cantyja 'naⁿya, saa nnt'uiiwi'na' juu ts'aⁿ na mañequiaa cwenta ja.

23 Quia jo' to'na na tyota'x'eendyena ndaana, ñeeⁿ cwiindyey joona na nnts'aa na ljo'.

¿Ñeeⁿ cwiluiit'maⁿñeti?

24 Mati jla'ñ'eeⁿ ndyueena ñeeⁿ cwiindyey joona na nnc'oom na t'maⁿñeti. 25 Saa jom tsoom ndaana:

—Nn'aⁿ na m'aⁿ n'iaaⁿ tsjoomnancuewaa ñequio nn'aⁿ na cwitsa'ntjom, cwinchjeena nn'aⁿ na cwindyey'ntjom ndaana, saa cwila'cajndyu yo'ñeeⁿ joona nn'aⁿ na ya cwil'a. 26 Saa quii'ntaaⁿ 'o nchii luaa' nncuaa. Ee juu ts'aⁿ na cwiluiitquieñeti c'oom cha'na ts'aⁿ na cje tseixmaⁿ. Ndo' ts'aⁿ na matsa'ntjom c'oom cha'na ts'aⁿ na mandi'ntjom. 27 Ee ¿ñeeⁿ cwiluiit'maⁿñeti, aa juu ts'aⁿ na wacatyeeⁿ nacañoom' meiⁿsa, oo aa juu ts'aⁿ na mandi'ntjom jo' jo'? ¿Aa nchii maxjeⁿ juu ts'aⁿ na wacatyeeⁿ nacañoom' meiⁿsa? Saa queⁿ'yo' cwenta, ja m'aaⁿya quii'ntaaⁿ'yo' na mandi'ntjōⁿ.

28 'O ñequii'cheⁿ ñ'eⁿ'yo' ñ'eⁿndyoy cha'tsoti na maqueⁿna' xjeⁿ ja. 29 Jo' chii cha'xjeⁿ na tqueⁿtyeⁿ Tsotyaya ñ'oom na ja nnts'a'ntjōⁿ, malaa'ti' maquaⁿ na 'o nnts'a'ntjom'yo'. 30 Yuu na nnts'a'ntjōⁿ'ya, jo' nñequiaya na nlcwa'yo' ndo' nncwe'yo' ñ'eⁿndyoy cañoom' meiⁿsa 'naⁿya. Ndo' nncwindyuaandyoy' ntio yuu na nntu'xeⁿ'yo' canchoo'we ntmaaⁿ nn'aⁿ Israel.

*Matseicandii Jesús na nncwji'ñe Pedro
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)*

³¹ Tso ta Jesús:

—U Simón, queⁿ¹ cwenta, jnda tcaⁿ Satanás ñ'oom na nntseitei'ncwee^{n1e} 'o cha'na matse-icueeñe ts'aⁿ lqueeⁿ trigo, ³² saa ja jnda ñes'aa ty'oo nnom Ty'oo^{ts}'om cantyja 'naⁿ¹ cha tintseintycwiina' na matsei'yuy'a' ts'om'. Ndo' xeⁿ jnda tco'ndyu'xcwe'nnda', quiaa' ñ'oom t'maⁿ ts'om ndaa nn'aⁿ¹ nmeiiⁿ na cwila'yuy'.

³³ T'ō Simón nnoom, matso:

—Ta, m'aaⁿc'eendyo na nncjo w'aancjo ñ'eⁿndyu'. Ndo' tints'aa meiiⁿ na nnc'io ñ'eⁿndyu'.

³⁴ Tso Jesús nnoom:

—Aa ndi', Pedro, njom' matsjoo, cwii tjocheⁿ na nntseixuaa caxtijndyo je'je'cheⁿ, saa 'u xjeⁿ¹ñeeⁿ jnda ndyee ndii' macwji'ndyu' na ticwajnaⁿ¹ ja.

Nntseicandaa'ñena' ljeii na mawaa

³⁵ Tso Jesús ndaana:

—Quia na jñooⁿya 'o na saanquia'yo' ñ'oom 'naⁿya, tsjoo na tícatsañ'om'yo' tsjo'ñjeeⁿ, meiⁿ chetsja', meiⁿ lcoom, ¿aa waa na seitjooⁿ 'o?

Jluena nnoom:

—Meiⁿcwii tjaa'naⁿ.

³⁶ Tsotyeeⁿcheⁿ ndaana:

—Saa je', ñeeⁿ juu na maleiñ'oom 'naⁿ na cwicañjom s'om, cjaañ'oom juuna' ndo' mati chetsja'. Ndo' ñeeⁿ juu na tjaa'naⁿ xjo espada, cajn^{daa} liaatco 'naaⁿ¹, chii c'oom xjoo'. ³⁷ Ee candye'yo' nntsjo^o, maxjeⁿ jndei'na' na catseicandaa'ñena' ljeii na mawaa cantyja 'naⁿya na

matsona': "Tjeii'na cwenta na ljo'yu wi'ñê cha'xjeⁿ nn'aⁿ na wi'ndye."

³⁸ Jluena nnoom:

—Ta, canty'ia', luaa mawaa we xjo espadas.

T'ooⁿ ndaana, tsoom:

—Malei'tyeⁿ luaa'.

Matseineiⁿ Jesús nnom Ty'oots'om
(Mt. 26:36; Mr. 14:32-42)

³⁹ Quia jo' jlueeⁿeⁿ w'aa yuu na tcwa'na, tjaaⁿ ta na jndyu Olivos yuu na maxjeⁿ quicaⁿ. Ndo' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom'm, mandi'ntyjona naxeeⁿeⁿ. ⁴⁰ Quia na tquiena jo' jo', tsoom ndaana:

—Calaneiⁿyo' nnom Ty'oots'om cha juu na ñequeⁿna' xjeⁿ 'o tincwantjomna' 'o.

⁴¹ Ndo' teiñoⁿ nacañoomna, tjaaⁿ cha'na tquia na nncju' ts'aⁿ cwii tsjo'. Tcoom'm xtyeeⁿ ndo' seineiiⁿ nnom Ty'oots'om. ⁴² Tsoom:

—Tsootyaya, xeⁿ 'u l'ue ts'om', catseican-dyaandyu' ja nawi'waa. Saa ticaluii ljo' na l'ue ts'ooⁿ ja, caluii ljo' na l'ue ts'om' nncu'.

⁴³ Ndo' xjeⁿñeeⁿ tyje'cañoom cwii ángel nacañom'm na jnaⁿ cañoom'luee na tyoñequiaa najneiⁿ. ⁴⁴ Yocheⁿ na tyotsei'ndaa'na' ts'oom, tyoqueⁿñetyeeⁿ na tyotseineiⁿ nnom Ty'oots'om ñequio cha'waa najneiⁿ. Ndo' ndaatmeiiⁿeⁿ tyotseijomna' cha'na t'maⁿ ndaateiⁿ niom', ñecwii ndii' cwi'iuuna' xjeⁿ nomtyuaacheⁿ.

⁴⁵ Quia na jnda teicantyyaaⁿ na seineiiⁿ nnom Ty'oots'om, tjantyyaaⁿaⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê ndo' ljeiiⁿ na cwindana. Ee tícanaⁿndyena na jeeⁿ chjoo' n'omna. ⁴⁶ Tsoom ndaana:

—¿Chiuu na cwinda'yo'? Quicantyja'yo', calanei'yo' nnom Ty'oōts'om cha juu na ñe'queⁿna' xjeⁿ 'o, tincjaachuuna' 'o.

T'uena Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Ndicwaⁿ matseineiⁿ Jesús ndo' tquie'cañom nn'aⁿ na jndyendye. Jo ndaa naⁿ ñeeⁿ wjaa-jndyee Judas, cwii joo nn'aⁿ na canchoo'we. Se-icandyoo'ñê nacañoom' Jesús na nnc'om ntsmaⁿ'.

⁴⁸ Tso Jesús nnoom:

—'U Judas, ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, ¿aa ma'tioo' cwenta ja luee nn'aⁿ ñequio na ma'ua' ntsmaaⁿ'a?

⁴⁹ Ndo' nn'aⁿ na ñ'eeⁿ ñ'eⁿñê, quia na nty'iaana chiuu wjaach'eena', jluena nnoom:

—Ta, ¿aa mañejom nntuaa'a xjo?

⁵⁰ Ndo' cwii jooa mañoom' seiquiee'ñe mosoo' tyee na cwiluiitquieñe. Tyjee tsua'qui tsaⁿñeeⁿ ntyjaya. ⁵¹ Quia jo' tso Jesús ndaana:

—Maya, ca'ndye'yo'.

Ndo' tyenquoom'm tsua'qui tsaⁿñeeⁿ, sein'maaⁿ juu. ⁵² Ndo' nn'aⁿ na tquio nacjoom'm, joo ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwijndoo' ts'iaaⁿ cwentaa' wats'om, ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye naquii' tsjoom, tsoom ndaa naⁿñeeⁿ:

—Jnda'jom ñequio ncjo espadas ndo' ñ'eⁿ n'oom nch'io na tquio'yo' nacjoya. Ndo' na tquioc'om'yo' cwii tsaⁿcanch'ue. ⁵³ 'Io ndii 'io tyom'aaⁿya quii'ntaaⁿyo' naquii' wats'om t'maⁿ meiⁿ t'icat'ue'yo' ja. Saa je' je' jnda tue'ntyjo na juu na jaaⁿñe maqueⁿna' xjeⁿ.

Macwji'ñe Pedro cantyja 'naaⁿ Jesús
 (Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Jnda na t'ue naⁿñeeⁿ jom, ty'eñ'omna jom waa' tyee na cwiluiitquieñe. Ndo' Pedro tjantyjoⁿ tquiacheⁿ tquia. ⁵⁵ Jo' jo' jla'ntjoomndye nn'aⁿ chom tach'eⁿ, tyomeindyuaandyena ndiocheⁿ nacañoom' chom. Ndo' mati Pedro tjacjom quii'ntaaⁿna. ⁵⁶ Cwii yuscu na mandí'ntjom ljeii jom na wacatyeeⁿ 'ndyoo chom, jeeⁿ nquiee nty'iaa' nnoom ndo' tso:

—Mati tsaⁿm'aaⁿ ñeñ'eeⁿ ñ'eⁿ tsaⁿm'aaⁿ!

⁵⁷ Saa jom tjei'ñê, tsoom:

—Jeeⁿ 'u yuscu ticwajnaⁿ'a tsaⁿm'aaⁿ!

⁵⁸ Tyoowiquiuu' ljeii cwiicheⁿ ts'aⁿ jom, tso nnoom:

—'U, maxjeⁿ cwiindyee joona.

Saa t'ooⁿ:

—Nchii jo' ja.

⁵⁹ Jnda tjawiquiuu'ticheⁿ, cha'na cwii hora, cwi-icheⁿ ts'aⁿ tyotseijndei' 'ndyoo, tso:

—Tsaⁿm'aaⁿ, mayuu'cheⁿ ñeñ'eeⁿ ñ'eⁿ tsaⁿm'aaⁿ ee ts'aⁿ ts'ondaa Galilea jom.

⁶⁰ T'o Pedro nnom:

—Ja re, meiⁿchjoo ticaljeii ñ'oom na matsu'!

Ndicwaⁿ matseineiiⁿ ñ'eⁿ tsaⁿñeeⁿ ndo' seixuaa caxtijndyo. ⁶¹ Quia jo' taqueⁿ Ta Jesús ndyeyu jo ndo' na m'aaⁿ Pedro ndo' nty'iaa' nnoom. Ndo' mañoom' tjañjoom' ts'oom ñ'oom na jnda tso nnoom: “Cwii tjoⁿcheⁿ na nntseixuaa caxtijndyo je'je'cheⁿ saa xjeⁿñeeⁿ 'u jnda ndyee ndii'

macwji'ndyu' ñ'e'ndyo." ⁶² Quia jo' mana jlui' Pedro quii'ntaa'n na'ñee'n. Jee'che'n ndya' tyoty'ioom na jnda ntyjee'n.

Cwila'jnaa'na Jesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Nn'a'n na tyol'a cwenta Jesús, tyola'jnaa'na ndo' tyotjaa'na jom. ⁶⁴ Mati tyola'tye'na liaa nnoom, tyotmeii'na nda' nnoom ndo' tyoluena:

—Cjaawee' 'ndyo' 'ñee'n juu macwja' 'u.

⁶⁵ Ndo' jndye ñ'oom ticuee' ts'om tyoluena nacjoom'm.

'Ooque'na Jesús luee nn'a'n na cwiluiitquiendye

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Quia na jnda teixuee, tjomndye ntyee na cwiluiitquiendye ndaa ntyee ñequio nn'a'n na cwijndoo' ts'iaa'n wats'om t'ma'n ñequio nn'a'n na cwit'moo'n ljeii na tque'n Moisés. Ty'eñ'omna Jesús na m'a'n nn'a'n na cwiluiindyena n'iaa'n ndaa nn'a'n judíos. Jlua na'ñee'n nnoom:

⁶⁷ —Catsu' ndaayâ, ¿aa 'u cwiluiindyu' Cristo?

Jom t'oo'n ndaana:

—Meii' xe'n na nntsjoo ndaa'yo', saa xocala'yu'yo'. ⁶⁸ Ndo' meii' xe'n na cwax'aya ndaa'yo', 'o xocat'o'yo' 'ndyo, xocalacandyaandyo' ja. ⁶⁹ Saa je' xuee na cwii wjaana', ja na cwiluiindyo ts'a'n na jna'n cañoom'luee nncjocajma'n ntyjaa' Ty'o'ots'om ntyjaya yuu na matseit'maa'ñetina' ja. Jo' jo' nntseijomndyo ñ'e'ñê cha'tso najndei na matseixmaa'n.

⁷⁰ Cha'tsondyena ta'x'leena:

—Quia jo' ¿aa 'u cwiluiindyu' Jnda Ty'o'ots'om? T'oo'n ndaana:

—Mancjo'ti'yo' jnda macwindu'yo'.

⁷¹ Quia jo' jluena:

—¿Ljo' cwii maca'tina' na nlu'iyuu' nacjoom'm?
Ee mancjootyaa jnda jndyaaya ñ'oom 'ñom.

23

Ty'eñ'omna Jesús na m'aaⁿ Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Quia jo' cha'tsondye nn'aⁿ na tjomndye jo' jo',
tei'cantlyana, ty'eñ'omna Jesús na m'aaⁿ Pilato.

² To'na na tyoñequiana jnaaⁿl'aⁿ. Jluena:

—Tsaⁿm'aaⁿl' jnda jliuuyâ na matsei'naⁿl'aⁿ n'om
nn'aⁿ ndyuaayâ. Ee quitsoom na ticwanaaⁿ na
nñe'quiaayâ ts'iaaⁿndaayâ nnom César. Ndo' man-
quiityeeⁿ matsoom na cwiluiñê Cristo ndo' rey
jom.

³ Quia jo' ta'x'ee Pilato nnoom, tso:

—¿Aa 'u cwiluiindy' rey na catsa'ntjom nn'aⁿ
judíos?

T'o Jesús nnom:

—Maxjeⁿ jo' ja, cha'xjeⁿ na matsu'.

⁴ Ndo' tso Pilato ndaa ntyee na cwiluitquiendye
ndaa ntyee ñequio nn'aⁿ na jndyendye:

—Ja meiⁿcwii jnaaⁿl' tsaⁿs'am'aaⁿl' ticaljeiya.

⁵ Saa naⁿñeeⁿ jla'jndei' ndyueena, jluena:

—Ñ'oom na ma'mooⁿ matseijmeiⁿna' nn'aⁿ
cha'waa ts'ondaa Judea. Tyoch'eeⁿ na ljo' ts'ondaa
Galilea, ndo' mati ñjaaⁿ.

Ty'eñ'omna Jesús na m'aaⁿ Herodes

⁶ Jnda na jndii Pilato ñ'oom cantyja 'naaⁿ
Galilea, tax'eeⁿ:

—¿Aa ts'aⁿ ts'ondaa Galilea tsaⁿs'am'aaⁿl'?

7 Quia na ljeiijndaa'ñê na jnaⁿ Jesús ts'ondaa Galilea yuu na matsa'ntjom Herodes, quia jo' seicwanoom Jesús na m'aaⁿ Herodes'ñeeⁿ na tsaⁿ'ñeeⁿ cu'xeeⁿ Jesús. Ee tyjee' tsaⁿ'ñeeⁿ Jerusalén quia jo'. 8 Ndo' jeeⁿ neiiⁿ'eⁿ quia na nty'iaaⁿ'aⁿ Jesús ee jaach'ee xuee na jeeⁿ ñe'cwajnaⁿ'aⁿ juu ndo' na jndye ñ'oom jnda jñeeⁿ cantyja 'naaⁿ'. Jo' jeeⁿ queeⁿ ts'oom na nnty'iaaⁿ'aⁿ na nnts'aa Jesús cwii ts'iaaⁿ na xocandaꞗ nnts'aa na cwe' cwii ts'aⁿ. 9 Ndo' jndye ñ'oom tyowax'eeⁿ, saꞗ meiⁿ'cwii ñ'oom tic'o Jesús. 10 Ndo' ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqeⁿ Moisés, mati ty'ena na m'aaⁿ. Tyoqueⁿya n'omna na tyoñequiana jnaaⁿ' Jesús. 11 Ndo' mati Herodes ñequio sondaro 'naaⁿ'aⁿ, cwe' tyoncona Jesús ndo' tyola'jnaaⁿ'na jom. Jla'cweena jom cwii liaa na jnda, jndaꞗ chii jla'cwanomnnda'na jom na m'aaⁿ Pilato. 12 Juu xuee'ñeeⁿ ljyaañe Pilato ñ'eⁿ Herodes, ee ñet'omntiaa'ndyena.

Cwiwijndaa'tyeⁿ na cue' Jesús

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

13 Quia jo' seitjom Pilato ntyee na cwiluiitquiendye ndaaꞗ ntyee ñequio nn'aⁿ na la'xmaⁿ n'iaaⁿ ñequio nn'aⁿ na jndyendye.

14 Tsoom ndaꞗana:

—'O tquiñoñ'om'yo' tsaⁿs'am'aaⁿ na cwindu'yo' matseijmeiiⁿ'eⁿ nn'aⁿ judíos. Saꞗ queⁿ'yo' cwenta, jo ndaaꞗ cha'tsondyo' jndaꞗ tcaaⁿ'a ñ'oom nnoom, ndo' meiⁿ'cwii jnaaⁿ'aⁿ tîcaljei na cha'tso ñ'oom na cwiqueⁿ'yo' nacjoom'm. 15 Meiⁿ Herodes tîcaljeii jnaaⁿ'aⁿ, jo' na seicwanomnnda' tsaⁿ'ñeeⁿ jom

na m'aa^{ny}a. Queⁿyo' cwenta, meiⁿcwii tyoot-seitjooñê na matsa'ntjomna' na cueeⁿeⁿ. ¹⁶ Jo' chii nnchuu'jñeeⁿ xeⁿ jnda nntseicandyaandyo jom.

¹⁷ Ndo' waa costumbre na jndei'na' na catseicandyaañe Pilato cwii praso jo ndaa nn'aⁿ xcwe na waa xuee. ¹⁸ Saa cha'tso nn'aⁿ na jndyendye, ñe'cwii ñ'oom jla'xuaana, jlueña:

—Quindyoo' luaa' ñjaaⁿñe ndo' catseicandyaandyu' Barrabás.

¹⁹ Tsaⁿñeeⁿ tuee'na jom w'aancjo ee teijndaa' jnaaⁿaⁿ na seiweñê nacjoo' gobiernom. Ndo' seicueⁿeⁿ ts'aⁿ. ²⁰ Ndo' Pilato nc'e na ñe'catseicandyaañe Jesús, seineiⁿnnaaⁿaⁿ ndaa nn'aⁿ. ²¹ Saa joo naⁿñeeⁿ jndeiiti jla'xuaannda'na, jlueña:

—Caty'iom' jom ts'oom'naaⁿ. Caty'iom' jom ts'oom'naaⁿ.

²² Tsoom ndaana na jnda ndyee ndii!:

—¿Ljo' jeeⁿcheⁿ tis'a s'aaⁿ? Meiⁿcwii jnaaⁿaⁿ tîcaljeiya na matsa'ntjomna' na cueeⁿeⁿ. Jo' chii nnchuu' jñeeⁿ, xeⁿ jnda nntseicandyaandyo jom.

²³ Saa naⁿñeeⁿ jndei' ndyueena, jndei' tyola'xuaana, tyotaⁿna na cañoom ts'oom'naaⁿ. Ndo' ñ'oom'ñeeⁿ na tyoluena ñequio ntyee na cwiluitquiendye ndaa ntyee jnaⁿjndeiina'. ²⁴ Jo' chii Pilato tquiaañetoom ñ'oom na caluii cha'xjeⁿ na cwitaⁿna. ²⁵ Seicandyaañê ts'aⁿ na tyotaⁿna na m'aaⁿ w'aancjo, meiiⁿ na tyotseiweñe nacjoo' gobiernom ndo' seicuee' ts'aⁿ. Ndo' tquiaaⁿ Jesús lueña na cal'ana chiuu na l'ue n'omna.

*Cwity'ioomna Jesús ts'oom'naaⁿ
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)*

26 Xjeⁿ na ty'eñ'om sondaro Jesús na nnty'ioomna jom ts'oom'naaⁿ, t'uena cwii ts'aⁿ na jnaⁿ jndāa, ts'aⁿ tsjoom Cirene na jndyu Simón. Jla'cachuuna jom ts'oom'naaⁿ tyojaantyjōoⁿ naxe^{n!} Jesús ñ'eⁿ juuna'.

27 Ndo' cwii tmaa^{n!} t'maⁿ nn'aⁿ ty'entyjō naxe^{n!} Jesús, ndii ñ'eeⁿ yolcu na jeeⁿ cwityuee ndo' cwila'xuaa na matsei'ndaa'na' n'om na cwinty'iaa na luaa' matjoom. 28 Sāa taqueⁿ Jesús, tsoom:

—'O yolcu Jerusalén, tandyuee'yo' cantyja 'naⁿ ja luaa, catyuee'yo' cantyja 'na^{n!} ncjo'yo' ñ'eⁿ nda'yo'. 29 Ee que^{n!}yo' cwenta, manncue'ntyjō xuee na nlue nn'aⁿ: “Jeeⁿ teijnoom yolcu na tileic'om nda, na tícandeiindyē, meiⁿ tjaa yo'ndaa jla'cantei'.” 30 Ncuae'ñeeⁿ nnto' nn'aⁿ na nluena ndaa ntsjo: “Catquiaandyo' nacjooyâ”, ndo' nluena ndaa nta: “Cala'cata'yo' jâ.” 31 Ee xeⁿ nmeiiⁿ macwil'a nn'aⁿ ñ'eⁿndyō ja na tjaa jnaⁿ tseixmaⁿya, cwanti na t'maⁿti nawi' nntjoom na^{n!}ñeeⁿ na waa jnaaⁿna.

32 Ndo' mati ty'echona we nn'aⁿ na wi'ndye na nnty'ioomna n'om'naaⁿ. 33 Quia na tquiena cwii joo na jndyu Ta Tsei'xqueⁿ Ts'oo, ty'ioomna jom ts'oom'naaⁿ jo' jo' ñequio na^{n!}ñeeⁿ na wi'ndye, cwii tsa^{n!}ñeeⁿ ntyjaa^{n!}aⁿ ntyjaya ndo' cwiicheⁿ tsa^{n!}ñeeⁿ ntyjaa^{n!}aⁿ ntyjatymaa^{n!}. 34 Tsoom:

—Tsotyaya, catseit'maⁿ ts'om' jooa, ee ticala'nō^{n!}na ljo' cwil'ana ñ'eⁿndyō.

Ndo' tyo'oo sondaro x'iaa na nnty'iaana 'ñeeⁿ nleijnoom' cwii cwii lia^{n!}aⁿ. 35 Jo' jo' jndye nn'aⁿ na cwe' ty'ecanty'iaa na luaa'. Sāa naⁿmaⁿn'iaaⁿ jeeⁿ ticuee' n'omna jom, tyoluena:

—Jeeⁿ ya tjei'n'maaⁿñê nt'omcheⁿ nn'aⁿ, je' cwji'n'maaⁿñe cheⁿnqueⁿ xeⁿ mayuu' cwiluiiñê nquii Cristo tsaⁿ na tjeii'ñe Ty'o^oots'om na catsa'ntjom.

³⁶ Mati tyola'jnaaⁿ! sondaro Jesús. Ty'entyjaa'na na ññe'quiiana winom na tã na nnc'om. ³⁷ Jluena:

—Xeⁿ 'u cwiluiindy' Rey na catsa'ntjom' nn'aⁿ judíos, cwji'n'maaⁿndyu' cheⁿnncu'.

³⁸ Ndo' jo ndyeyu ts'om xqueeⁿ ty'ioomna ljeii ñ'oom griego, latyeⁿ, ñ'eⁿ hebreo. Matsona': "Lu-aañe Rey cwentaa nn'aⁿ judíos."

³⁹ Cwii joo naⁿñeeⁿ na wi'ndye na ñoom ñ'eⁿñê, seijnaaⁿ! jom. Tso:

—¿Aa nchii Cristo cwiluiindy'? Cwa cwji'n'maaⁿndyu' cheⁿnncu' ndo' mati jã.

⁴⁰ Saa t'o cwiicheⁿ tsaⁿñeeⁿ, seitiaaⁿ!aⁿ x'iaaⁿ!aⁿ, tsoom:

—Cwa tinquia' Ty'o^oots'om. Ndo' 'u jnda t'uuityeⁿna' na maxjeⁿ nnc'io'. ¿Aa ticando' mañejo'ti matjom' cha'xjeⁿ matjom jom? ⁴¹ Ndo' wendyo jaa nmeiiⁿ mayuu'cheⁿ maty'iomyana' na catjooⁿya na luaa ee cwitiooⁿndyo cantyja na ñel'aaya. Saa juu Tam'aaⁿ! meiⁿcwii nawil tîcats'aaⁿ.

⁴² Quia jo' tsoom nnom Jesús:

—'U Ta, cjaañjoom' ts'om' ja quia na ndyo' na nntsa'ntjom'.

⁴³ Tso Jesús nnom tsaⁿñeeⁿ:

—Mayuu'cheⁿ matsjoo njom', xuee je' nnc'oom' ñ'eⁿndyo jo paraíso yuu na m'aaⁿ nquii Ty'o^oots'om.

Tquiaañe Jesús na tueeⁿeⁿ

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

44 Xjeⁿ na tuee' quiajmeiⁿl, teijaaⁿ cha'waa tsjoomnancue hasta na ndyee na matmaaⁿ. 45 Ee na teijaaⁿ ñe'quioom'. Ndo' juu liaa tco na ntyjaty'io naquii' wats'om t'maⁿ ty'ioo'xcwena'.

46 Quia jo' jndeiⁱ seixuaa Jesús, tsoom:

—Tsootyaya, ma'ndiya cantyja na wando'a naquii' l'o'.

Jnda tsoom na luaa', mana tueeⁿeⁿ.

47 Quia na nty'iaa' tyo na matsa'ntjom sondaro chiuu waa na tuii, seit'maaⁿñê Ty'ooots'om, tsoom:

—Mayuu'cheⁿ tsaⁿm'aaⁿl matseixmaaⁿ ts'aⁿ na lju' cwiluiiñe.

48 Ndo' cha'tso nn'aⁿ na tjomndye na nty'iaa na ljo' tuii, quia ty'elcwee'na l'aana, tyotmeiiⁿna nda' ndei'candyaana na cwit'mooⁿna na matsei'ndaa'na' nquiuna. 49 Ndo' cha'tso nn'aⁿ na ta'jnaaⁿna Jesús ñequio yolcu na ty'entyjo naxeeⁿeⁿ na jnaⁿ Galilea, tyonty'iaa tquiiana na luaa' tjom Jesús.

'Oocaty'iuuna Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ na jndyu José na jnaⁿ tsjoom Arimatea ts'onⁿdaa Judea. Tsaⁿñeeⁿ cwii joo nn'aⁿ na m'aⁿ n'iaaⁿ cwentaa nn'aⁿ judíos. Jom ya ts'aⁿñê ndo' mach'eeⁿ na maty'iomyana'.

51 Mati tyomeinom'm juu na nntsa'ntjom Ty'ooots'om. Tîcatseijomñê ñ'oom na t'maⁿ nt'omcheⁿ nc'iaaⁿaⁿ na cue' Jesús. 52 Tjaaⁿ na m'aaⁿ Pilato ndo' tcaaⁿ ts'oo Jesús. 53 Jnda chii tjacatyjeeñê juu. Seityjooñê liaa sábana tsaⁿ lino ndo' tjaa'ñê juu naquii' tsue'tsjo' na tuiiya. Jo' jo' meiⁿcwii tjaa'naⁿ ñeeⁿ cojaaquee'. 54 Juu

xuee'ñeeⁿ, maxuee na cwila'jndaa'ndye nn'aⁿ na nnta'jndyeena xuee sábadó. Ndo' xjeⁿ'ñeeⁿ majaanwee'ya xjeⁿ cantyja 'naaⁿ'na'.

⁵⁵ Yolcu na tqúio ñ'eⁿñê na jnaⁿna Galilea, ty'enty'iaana tsei'tsuaa, tqúeⁿna cwenta chiuu waa na tjacanty'iuu'ñê. ⁵⁶ Jnda jo' ty'elcwee'na Jerusalén, ty'ela'jndaa'ndyena nasei cachi ndo' ncheⁿ'. Ndo' ta'jndyeena juu xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ cha'xjeⁿ matsa'ntjom ljeii naqui.

24

Cantyja na tando'xco Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Cwitsjoomya xuee najndyee smanaⁿ, ty'ena yuu waa tsei'tsuaa. Ty'echona nasei cachi na jnda jla'jndaa'ndyena. ² Jnda na tqúiena jliuna na jnda teindyó tsjo' na ta' 'ndyoo tsue'tsjo'. ³ Quia na ty'equie'na jo' jo', taticaluna sei'ts'o 'naaⁿ' Ta Jesús. ⁴ Xcwe na matseiñ'eeⁿ'ñena' joona na cwicyuena, ndo' teitquioo'ndye we nn'aⁿ nacañoomna na jeeⁿ canchii', caxuee liaa. ⁵ Jeeⁿ ndya' tyuena, jla'ntyjanquioondyena nqueⁿna nomtyuaa. Jlué naⁿ'ñeeⁿ ndaana:

—¿Chiuu quii'ntaaⁿ l'oo cwil'ue'yo' ts'aⁿ na wando'? ⁶ Tac'oomñê ñjaaⁿ, jnda wando'xcoom. Cjaañjoom' n'om'yo' ñ'oom na seineiiⁿ ndaa'yo' quia na ndi m'aaⁿ ts'ondaa Galilea. ⁷ Tsoom na nqueⁿ na cwiluiñê ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, ññe'quia nn'aⁿ cwenta jom luee nn'aⁿjnaⁿ. Ndo' naⁿ'ñeeⁿ nnty'ioomna jom ts'oom'naaⁿ. Saa xuee jnda ndyee ncwando'xcoom.

8 Quia jo' tjañjoom' n'omna ñ'oom na tyotseineiiⁿ. 9 Jnaⁿna yuu na waa tsei'tsuaa, ty'elcwee'na ndo' jla'candiina nn'aⁿ canchoo'cwii ñequio cha'tso nt'omcheⁿ nn'aⁿ chiuu waa na tuii. 10 María Magdalena, ñ'eⁿ Juana, ñ'eⁿ María tsondyee Jacobo, ñ'eeⁿ nt'omcheⁿ yolcu na ñ'eeⁿ ñ'eⁿndyena, jooa jla'candiina nn'aⁿ canchoo'cwii ñ'oom'ñeeⁿ. 11 Saa apóstoles ndoo' nquiuna cwe' ñ'omnco jo'. Tícala'yu'na.

12 Saa Pedro teicantyjaaⁿ, jleinoom, tjaaⁿ yuu waa tsei'tsuaa. Quia na nty'iaaⁿ'aⁿ naquii' tsei'tsuaa, cwe' liaa canchii' ljeiiⁿ. Ndo' tjalcwe'nnaaⁿ'aⁿ waⁿ'aⁿ, jaawa jaacue tyom'aaⁿ ts'oom cha'tso na jndaⁿ tuii.

*Ñjomndye we nn'aⁿ nato Emaús
(Mr. 16:12-13)*

13 Majuuti xuee'ñeeⁿ we nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ Jesús cwi'oona cwii tsjoom chjoo na jndyu Emaús na m'aaⁿ na' canchoo'cwii kilómetros na tquiana' ñ'eⁿ Jerusalén. 14 Ndo' cheⁿnquieena cantyja cha'tso na nmeiiⁿ tuii. 15 Yocheⁿ na luaa' jeeⁿ cwila'neiⁿ'na, manquiiiti Jesús tue'ntyjooⁿ jooa. Ñ'e'cwi tjaaⁿ ñ'eⁿndyena. 16 Saa tícata'jnaaⁿ'na jom ee s'aana' n'omndaana cha'cwijom na titquioona. 17 Tsoom ndaana:

—¿Ljo' ñ'oom jeeⁿ cwilaneiⁿ'yo' na tsa'yo' nato? Quia jo' ty'emeintyjee'na na chjoo' n'omna.

18 Ndo' cwiindye jooa na jndyu Cleofas t'o nnoom, tso:

—¿Aa 'u cwii ts'aⁿ na cwe' tyje'ya Jerusalén, jo' chii ticaljei' chiuu waa na tuii wja mawena'?

19 Quia jo' t'ooⁿ ndaana:

—¿Ljo' tuii?

Joona t'oona nnoom:

—Aa, waa na tuii cantyja 'naaⁿ Jesús, ts'aⁿ tsjoom Nazaret na tyotseixmaⁿ profeta. T'maⁿ najneiⁿ ts'iaaⁿ na tyoch'eeⁿ ñequio ñ'oom na tyotseineiⁿ jo ndaa cha'tso nn'aⁿ ndo' jo nnom Ty'oots'om. ²⁰ Saa nquiee ntyee na cwiluiitquiendye ndaa ntyee ñequio naⁿmaⁿn'iaaⁿ cwentaayâ tquiana cwenta jom na cat'uiityeⁿna' jom na cueeⁿeⁿ, ndo' ty'ioom nn'aⁿ jom ts'oom'naaⁿ. ²¹ Ndo' já jeeⁿ ñentyjaa' n'o^oyâ na jom nluiiñê nquii na nntse-icandyaañe nn'aⁿ Israel. Ndo' waa cwiiicheⁿ, je' jnda ndyee xuee na tuii na nmeiiⁿ. ²² Ndo' nchii macandâ jo', mati joo yolcu na ñ'eeⁿ tmaaⁿ na lax-maaⁿyâ, tquiñ'omna ñ'oom na jeeⁿ seiñ'eeⁿna' já. Ee mateincooquiuu' ty'ena yuu waa tsei'tsuaⁿaⁿ, ²³ saa taticaliuma sei'ts'o 'naaⁿaⁿ. Tquiolcwee'na, tyoluena na mati tco'na' ángeles ndaana na jlue yo'ñeeⁿ ndaana na jom wanoom'm. ²⁴ Jo' chii ty'e nt'om nc'iaayâ yuu waa tsei'tsuaa ndo' jliuna na mayuu' cha'xjeⁿ na jlue yolcu'ñeeⁿ. Saa maxjeⁿ t'icanty'iaana nquii Jesús.

²⁵ Quia jo' tso Jesús ndaana:

—'O nn'aⁿ na tileicala'noⁿ'yo' maxjeⁿ tiqueⁿ'yo' cwenta ndo' ticjoo' n'om'yo' na nlayu'yo' cha'tso ñ'oom na tyolue profetas. ²⁶ Aa nchii maxjeⁿ matsona' na nquii Cristo catjoom cha'tso nawi'meiⁿ cwitjoocheⁿ na nntseit'maaⁿñena' jom.

²⁷ Quia jo' tyo'mooⁿ naquii' ljeii 'naaⁿ Ty'oots'om cha'tso ñ'oom na matseineiⁿna' cantyja 'naaⁿ nqueⁿ. To^o'oⁿ ñequio ljeii na tqueⁿ

Moisés ndo' tcuu ty'oomna' hasta xjeⁿ ljeii na tqueⁿ cha'tso profetas.

²⁸ Quia na ty'ewindyoona tsjoom chjoo yuu na cwi'oona, quia jo' s'aaⁿ na ndoo' wjaatyeeⁿcheⁿ.

²⁹ Saa jooa l'ana na jndei'na' na caljoo'ñê ñ'eⁿndyena. Jluena:

—Caljoo'ndyu' ñ'eⁿndyô ee je' jnda tmaaⁿ ndo' manleincōoⁿ'.

Jo' chii tjaqueⁿeⁿ naquii' w'aa na nljoo'ñê.
³⁰ Ndo' quia na tjacjom nacañoom' meiⁿsa ñ'eⁿndyena, to'ñoom tyoo', tquiaaⁿ na quianl'uaa' Ty'o^oots'om cantyja 'naaⁿna', tyjeeⁿ ndo' tquiaaⁿ juuna' nda^aana. ³¹ Ndo' xjeⁿñeeⁿ s'aana' jooa cha'cwijom ts'aⁿ na ya teitquioo'nnda' ndo' ta'jnaaⁿna na manquii Jesús jo'. Saa jom mana tsuñê jo nda^aana. ³² Tyoluena ndaa ntyjeena:

—Aa tiyuu' s'aana' jnda'jom teiiⁿ n'o^oya yocheⁿ na matseineiiⁿ nda^aaya xjeⁿ na ñjomndyo nato quia na seicanōoⁿ chiuu ma'moⁿ ñ'oom' Ty'o^oots'om na teiljeii.

³³ Ndo' mañejuu xjeⁿñeeⁿ teicantyjana, ty'elcwee'na Jerusalén. Jliuna nn'aⁿ na canchoo'cwii ñ'e'naaⁿ m'aⁿ nañeeⁿ ñequio nt'omcheⁿ nc'iaana. ³⁴ Quia jo' jlue nañeeⁿ nda^aana:

—Jeeⁿ sa, mayuu'cheⁿ jnda mawando'xco Ta Jesús, ee jnda teitquioo'ñê nnom Simón.

³⁵ Quia jo' jooa tyola'neiⁿna chiuu waa na tuii quia na m'aⁿna nato ndo' chiuu waa na ta'jnaaⁿna jom quia na tyjeeⁿ tyoo'.

Teitquioo'ñe Jesús ndaa nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Yocheⁿ na cwila'neiⁿna ñ'oommeiⁿl, teitquioo' meintyjee' Jesús xcwe quii'ntaaⁿna. Tquiaaⁿ na xmaⁿndyena. Tsoom:

—C'om'yo' na tjaañomtiuu quii' n'om'yo'.

³⁷ Saa jooa nioom tyuena, ee jla'tiuuna na cwe' ncwaaⁿl'aⁿ jo' cwinty'iaana. ³⁸ Ndo' tsoom ndaana:

—¿Chiuu na jeeⁿ matsei'ndaa'na' nquiu'yo' ndo' na luaa' m'aaⁿl' n'om'yo'? ³⁹ Canty'ia'yo' l'ooya ñ'eⁿ nc'aya na manncotyā luaa. Ndo' nquio'yo' ja, ee ncwaaⁿl' ts'aⁿ tjaa'naⁿ sei' cachuuna', meiⁿ ndei' cha'na cwinty'ia'yo' na cho' ja.

⁴⁰ Jnda tsoom na luaa', t'mooⁿ l'oogⁿ ndo' nc'eeⁿ.

⁴¹ Saa ndicwaⁿ cwe' matseitsaⁿtona' jooa na jeeⁿ neiiⁿna, jeeⁿ cjaawee' n'omna, hasta tileicalayu'na na jom. Quia jo' tsoom ndaana:

—¿Aa cwilei'ñ'om'yo' na ya nlcwa' ts'aⁿ?

⁴² Jo' chii tquiana cwii taⁿl catscaa jneiⁿ ñequio tscuu na ñjom tsiom'. ⁴³ To'ñoom ndo' tcwaaⁿl'aⁿ ñequio na jndoo'na. ⁴⁴ Ndo' tsoom ndaana:

—Cha'tso ñ'oom na teiljeii cantyja 'naⁿya naquii' ñ'oom na tqueⁿ Moisés ñequio profetas, ndo' mati naquii' salmos, ñ'oom'ñeeⁿ tyo'mooⁿya ndaa'yo' quia na ndicwaⁿ m'aaⁿya ñ'eⁿndyo'. Jooa' wjaat-seicandaa'ñena', ndo' je' macwiluii cha'xjeⁿ na tsjoo.

⁴⁵ Quia jo'cheⁿ tquiaa Jesús na nla'noⁿna ñ'oom' Ty'oots'om na teiljeiina'. ⁴⁶ Tsoom ndaana:

—Ñ'oom' Ty'oots'om na teiljeii, matsona' na nquii na cwiluiiñe Cristo, jndei'na' na

nantjoom nawil' t'maⁿ, ndo' xuee na jnda ndyee nncwando'xcoom na tueeⁿeⁿ. ⁴⁷ Ñequio xuee' jom ññe'quia nn'aⁿ ñ'oom na calcwe' n'om nn'aⁿ jnaaⁿna cha na nntseit'maⁿ ts'om Ty'oots'om joona. Ñ'oommeiiⁿ nnaⁿna' Jerusalén, nncjaanty'eena' xjeⁿ cha'waa tsjoomnancue. ⁴⁸ Ndo' 'o la'xmaⁿ'yo' na catjei'yuu'ndyo' ñ'oommeiiⁿ. ⁴⁹ Queⁿ'yo' cwenta, ja njñooⁿya nquii Espíritu Santo na jnda tso Tsotyaya na ññequiaaⁿ ndaa'yo'. Jo' chii, caljoo'ndyo' tsjoom Jerusalén hasta na nnto'ñoom'yo' juu na nnaⁿ nandye na ññequiaa najnda'yo'.

Tjawa Jesús cañoom'luee

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Quia jo' jlui'na tsjoom'ñeeⁿ. Tjachom joona ndyoo' tsjoom Betania. Seintyjooⁿ l'ooⁿ nacjoona, tio'naaⁿñê joona. ⁵¹ Majuu xjeⁿ na matio'naaⁿñê joona toⁿ'na' jom ñ'eⁿndyena. Tjañ'oomna' jom nandye cañoom'luee. ⁵² Ndo' joona, quia jnda jla't'maaⁿ'ndyena jom, ty'elcwee'na Jerusalén na jeeⁿcheⁿ ndya' neiiⁿna. ⁵³ Ñe'quii'cheⁿ tyom'aⁿna wats'om t'maⁿ na tyola't'maaⁿ'ndyena Ty'oots'om. Mantyjati luaa'ndyo.

Ñ'oⁿ xco na tq^en ty'o^ots'om cantxja 'naa'
Jesucristo
New Testament in Amuzgo, Guerrero
(MX:amu:Amuzgo, Guerrero)

copyright © 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Guerrero Amuzgo (Amuzgo, Guerrero)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amuzgo, Guerrero

amu

Mexico

Copyright Information

© 1999, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amuzgo, Guerrero

© 1999, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2024-02-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

3a693cf5-26ad-5db1-89e8-29e6d3f52b61